

Centrum vedecko-technických informácií Slovenskej republiky

Mgr. Marcela Bieliková, Mgr. Mária Janková, PhDr. Marianna Pétiová, PhD.,

**Prežívanie voľného času v online priestore
a konzumácia legálnych a nelegálnych drog
u žiakov základných a stredných škôl**

Bratislava 2019

ISBN 978-80-89965-21-2

Obsah

ÚVOD	4
INTERPRETÁCIA VÝSLEDKOV PRIESKUMU	5
1. VOENÝ ČAS (MARCELA BIELIKOVÁ).....	5
1.1 VYUŽITIE VOENÉHO ČASU	5
1.2 SUBJEKTÍVNE VNÍMANIE MNOŽSTVA VOENÉHO ČASU.....	10
1.3 SPOKOJNOSŤ S PREŽÍVANÍM VOENÉHO ČASU	12
1.4 VOENOČASOVÉ AKTIVITY	12
1.4.1 OBEÚBENÉ VOENOČASOVÉ AKTIVITY.....	12
1.4.2 VOENOČASOVÉ AKTIVITY.....	15
2. MODERNÉ INFORMAČNÉ PROSTRIEDKY (MÁRIA JANKOVÁ)	23
2.1 INTERNET	23
2.1.1. INTENZITA VYUŽÍVANIA INTERNETU	24
2.1.2 SPÔSOBY VYUŽÍVANIA INTERNETU	28
2.1.3 PREFERENCIA INTERNETOVÝCH STRÁNOK	31
2.2 SOCIÁLNE SIETE A ICH VYUŽÍVANIE	33
3. RODINA A RODINNÉ PROSTREDIE (MARIANNA PÉTIOVÁ)	37
4. KONZUMÁCIA LEGÁLNYCH A NELEGÁLNYCH DROG (MARIANNA PÉTIOVÁ)	41
4.1 POSTOJE KAMARÁTOV K FAJČENIU TABAKOVÝCH VÝROBKOV, KONZUMÁCII ALKOHOLU A UŽÍVANIE NELEGÁLNYCH DROG	41
4.2 FAJČENIE TABAKOVÝCH VÝROBKOV	42
4.2.1 POČET CIGARIET	44
4.2.2 SKÚSENOSTI S FAJČENÍM CIGÁR, ELEKTRONICKÝCH CIGARIET A VODNEJ FAJKY.....	45
4.2.3 DÔVODY PRE EXPERIMENTOVANIE S TABAKOVÝMI VÝROBKAMI.....	46
4.3 KONZUMÁCIA ALKOHOLU U ŽIAKOV ZÁKLADNÝCH A STREDNÝCH ŠKÔL	48
4.3.1 DRUH ALKOHOLU.....	51
4.3.2 NADMERNÁ KONZUMÁCIA ALKOHOLU	53
4.4 NÁZORY ŽIAKOV NA PROBLEMATIKU NELEGÁLNYCH DROG	56
4.4.1 KONTAKTY S OSOBAMI UŽÍVAJÚCIMI DROGY	56
4.4.2 OSOBNÉ SKÚSENOSTI RESPONDENTOV S UŽÍVANÍM NELEGÁLNYCH DROG...59	
4.4.3 VEK PRI PRVOM EXPERIMENTOVANÍ S NELEGÁLNYMI DROGAMI.....	61
4.4.4 DROGY UŽITÉ PRI PRVOM EXPERIMENTOVANÍ.....	62
4.4.5 NELEGÁLNE DROGY, KTORÉ RESPONDENTI UŽILI.....	65
4.4.7 PREVALENCIA KONZUMÁCIE NELEGÁLNYCH DROGY ZA OBDOBIE 30 DNÍ ...71	
4.4.8 SYNTETICKÉ DROGY	74
4.4.8.1 ZNALOSŤ SYNTETICKÝCH DROG.....	74

Úvod

Voľný čas je mnohodomenzionálny sociálny jav, ktorému sa venuje značná pozornosť v odbornej aj laickej verejnosti. V odbornej rovine sa problematikou voľného času zaoberajú viaceré vedné disciplíny, ako sú sociológia, psychológia, pedagogika, kultúrna antropológia a iné. Všímajú si viaceré aspekty daného javu vyplývajúce z ich predmetu a metodológie. Pedagogický prístup sa zameriava najmä na výchovné aspekty voľného času, na jeho význam pre rozvoj osobnosti, individuálne potreby, záujmy a sklony, schopnosti a zručnosti, aspirácie a hodnoty. V sociológii sa vo všeobecnosti považuje za voľný čas ten čas, v ktorom človek nevykonáva činnosti pod tlakom záväzkov, ktoré plynú zo spoločenskej deľby práce alebo z nutnosti zachovania svojho bio-fyziologického alebo rodinného systému (Pácl P., 1996). Čiže voľný čas je chápaný ako protiklad činnosti, ktoré majú pracovný charakter.

Rastúci význam voľného času je dôvodom zvýšeného záujmu spoločnosti o túto dôležitú sféru života detí a mladých ľudí. V súčasnosti sa výrazne prejavuje ambivalentný charakter voľného času. Nesplňa vždy očakávania, ktoré sa do neho vkladajú ako do priestoru rozvoja a kultivácie osobnosti, či vhodných foriem relaxácie a oddychu. Empirické údaje získané realizáciou výskumov ukazujú na jednoznačnú preferenciu relaxačnej a zábavnej funkcie voľného času. Zároveň výskumy neustále prinášajú poznatky o rastúcom význame médií, najmä moderných komunikačných prostriedkov v tejto oblasti života, čo je príčinou aj znepokojenia a obáv z ich negatívneho vplyvu na deti a mladých ľudí. Napriek veľkému množstvu výskumov i teoretických prác zameraných na úlohu a vplyv masovokomunikačných prostriedkov sa doteraz nepodarilo jednoznačne potvrdiť opodstatnenosť týchto obáv a už sa na obzore objavil nový problém – nové médiá – počítač, internet, virtuálna realita, mobilné telefóny a sociálne siete. Keďže objektom nášho výskumu je školská mládež, pod pojmom „voľný čas“ rozumieme ten časový úsek, v ktorom si jedinec slobodne volí činnosti, ktorým sa bude venovať, a ktorý nasleduje po splnení školských povinností žiakov. Je to teda tá časť mimoškolského času, ktorú má jedinec k dispozícii po zabezpečení individuálnych, existenčných a biologických potrieb. Preto medzi voľnočasové aktivity napr. nezaraďujeme aktivity spojené s hygienou, konzumáciou jedla, starostlivosťou o zovňajšok a pod. V prieskume sme sa zamerali na zmapovanie množstva aktivít realizovaných vo voľnom čase podľa ich intenzity, obľúbenosti a charakteru a na využívanie moderných informačných technológií vo voľnom čase. Osobitou časťou výskumu je problematika užívania legálnych a nelegálnych drog.

Do rúk sa vám dostáva publikácia, ktorá sumarizuje najzaujímavejšie výsledky prieskumu prežívania voľného času v online priestore a konzumácie legálnych a nelegálnych drog u žiakov základných a stredných škôl. Cieľom prieskumu bolo zmapovať a analyzovať spôsob prežívania voľného času žiakov základných a stredných škôl so zameraním na využívanie moderných komunikačných technológií a zároveň aj situáciu v užívaní legálnych a nelegálnych drog. Na základe získaných údajov boli vybrané výsledky porovnané so zisteniami z predchádzajúcich výskumov. Prieskum predstavuje určitú sondu do problematiky konzumácie legálnych a nelegálnych drog v prepojení na využívanie online priestoru vo voľnom čase. Získané výsledky by tak mali predstavovať východisko pre hlbšie skúmanie problematiky v nasledujúcich rokoch.

Prieskum sa realizoval na vzorke vybraných žiakov základných a stredných škôl v SR (N = 2 015 respondentov), pri rovnomernom zastúpení oboch pohlaví, všetkých typov škôl okrem konzervatórií (ZŠ, G a SOŠ) a všetkých krajov SR.

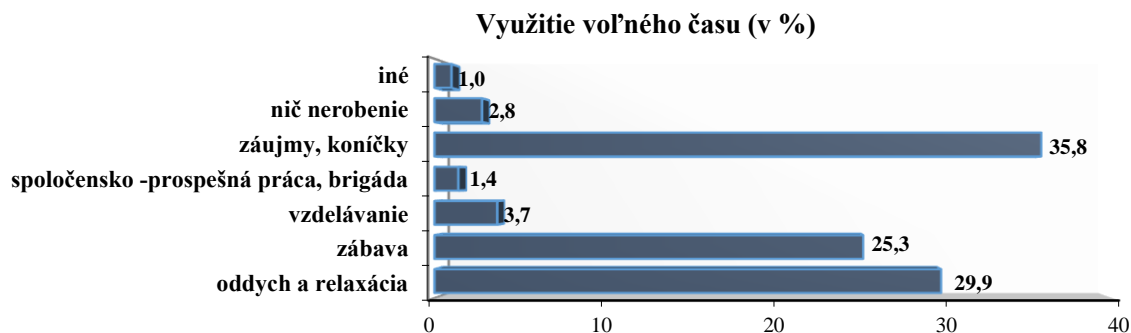
Interpretácia výsledkov prieskumu

1. Voľný čas

1.1 Využitie voľného času

Hodnotné a zmysluplné **prežívanie voľného času** patrí k dôležitým súčasťam životného štýlu detí a mladých ľudí, pretože im zabezpečuje nielen dostatok odpočinku a zábavy, ale prispieva aj k získaniu nových vedomostí, poznatkov a zručností a k rozvíjaniu nadania a talentu. Subjektívne vnímanie využitia voľného času demonštrovali oslovení žiaci základných a stredných škôl odpoveďou na otázku o tom, na čo by sa voľný čas mal vo všeobecnosti využívať. Z výsledkov vyplýva, že voľný čas predstavuje pre mladých ľudí predovšetkým priestor na realizáciu záujmov, záľub a koníčkov. Uvedený význam voľného času deklarovala viac ako tretina oslovených žiakov základných a stredných škôl (35,8 %). Nasleduje vnímanie voľného času ako času na oddych, relaxáciu a na zábavu. Približne 4 % (3,7 %) respondentov je presvedčených, že voľný čas je určený predovšetkým na sebvzdelávanie (3,1 %) a 2,8 % na ničnerobenie. Len 28/1,4 % žiakov vníma uvedený čas ako priestor na prácu a príležitostné brigády. Podrobné údaje uvádza *graf 1*.

Graf 1

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Komparácia zistených výsledkov prieskumu ukazuje, že pre žiakov základných aj stredných škôl je vo voľnom čase prioritné napĺňanie záujmov, záľub a koníčkov (ZŠ 31,6 %, SŠ 40,3 %), pričom väčší dôraz mu priznávajú starší žiaci. Približne 30 % oslovených žiakov, bez rozdielu typu navštevovanej školy, vníma voľný čas ako priestor pre oddych a relax (ZŠ 29,5 %, SŠ 30,2 %). Zatiaľ čo žiaci základných škôl uprednostňujú vo voľnom čase zábavu, stredoškôláci ho o niečo viac napĺňajú sebvzdelávaním. Aj ničnerobenie dominuje v názoroch mladších žiakov (ZŠ 3,6 %, SŠ 1,9 %).

Je teda zřejmé, že starší žiaci pripisujú voľnému času aktívnejší podtón, aj keď v prípade verejnoprošpešných prác a brigád sa skutočnosť nepotvrdila.

Tabuľka 1

Využitie voľného času	Základná škola (%)	Stredná škola (%)
oddych a relaxácia	29,5	30,2
zábaava	28,2	22,6
sebvzdelávanie	4,1	3,3
práca, brigády	2,0	0,8
záujmy, záľuby, koničky	31,6	40,3
nič nerobenie	3,6	1,9
iné	1,0	1,0

Štatisticky významné závislosti sa potvrdili vzhľadom na všetky výberové znaky súboru. Výsledky potvrdili, že sú to skúmané dievčatá, ktoré výrazne častejšie ako chlapci vnímajú voľný čas ako čas určený predovšetkým na realizáciu záujmov, záľub a koníčkov (dievčatá 41,0 %, chlapci 30,7 %).

Všeobecne však treba konštatovať, že dievčatá aj chlapci sú presvedčení, že voľný čas by sa mal využívať najmä na rozvoj záujmov. Nasleduje oddychová a relaxačná funkcia voľného času takmer identická ako v názoroch dievčat aj chlapcov (dievčatá 30,0 %, chlapci 29,9 %). Aj sebavzdelávanie vo voľnom čase vykazuje takmer identické výsledky za obe pohlavia (dievčatá 3,9 %, chlapci 3,5 %). Naproti tomu zábava a ničnerobenie je príznačnejšie pre skúmaných chlapcov (zábava: chlapci 29,7 %, dievčatá 21,0 %, ničnerobenie: chlapci 3,6 %, dievčatá 2,0 %).

Názor, že voľný čas treba využívať predovšetkým na odpočinok a relax prezentujú najčastejšie skúmaní žiaci základných a stredných škôl vo veku 14 rokov a najmenej najmladší opýtaní (12 rokov 20,1 %, 13 rokov 6,3 %, 14 rokov 37,5 %, 15 rokov 25,2 %, 16 rokov 30,7 %, 17 rokov 33,1 %, 18 rokov 30,8 %). Títo potom v najvyššom percente deklarujú zábavnú funkciu voľného času, pričom je zaujímavé, že najnižší podiel vykazujú najstarší žiaci. Vzdelávaniu pripisujú najväčší význam najmladší opýtaní, ktorý so zvyšovaním veku klesá. Táto skutočnosť tak na jednej strane podčiarkuje znižovanie vnímania voľného času ako priestoru na sebavzdelávanie, na druhej strane vyzdvihuje potrebu najstarších respondentov realizovať vo voľnom čase najmä záujmy, záľuby a koničky, a tak aktívnym spôsobom využívať svoj voľný čas (záľuby: 12 rokov 33,3 %, 13 rokov 36,6 %, 14 rokov 29,3 %, 15 rokov 33,9 %, 16 rokov 37,9 %, 17 rokov 39,8 %, 18 rokov 46,6 %).

Celkovo tak vidieť, že so zvyšovaním veku oslovených žiakov narastá ich vnímanie voľného času ako času na rozvoj nadania a talentu.

Tabuľka 2

Využitie voľného času	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
oddych, relaxácia	20,1	26,3	37,5	25,2	30,7	33,1	30,8
zábava	34,7	25,1	23,7	31,2	26,4	20,4	14,3
vzdelávanie	9,0	3,9	2,6	5,7	1,2	3,3	1,5
záujmy	33,3	36,6	29,3	33,9	37,9	39,8	46,6
prospešná čin.	2,1	3,3	1,1	0,5	0,9	0,6	2,3
pasívny oddych	0,7	3,6	4,5	3,0	1,6	2,1	2,3
iné	0	1,2	1,3	0,5	1,2	0,6	2,3

Žiaci základných škôl a stredných odborných škôl považujú za najdôležitejšiu funkciu voľného času realizáciu záujmov, záľub a koníčkov (ZŠ 31,5 %, G 42,2 %, SOŠ 38,8 %), pričom markantnejšie sa prejavuje u stredoškolákov, najmä žiakov gymnázií. Tu až takmer každý druhý oslovený je presvedčený, že voľný čas je určený predovšetkým na rozvoj nadania a talentu. Aj sebavzdelávanie vo voľnom čase dominuje u gymnazistov (G 5,0 %). Naproti tomu oddych a zábava ako hlavná náplň voľného času rezonuje najmä v názoroch stredoškolákov z odborných škôl (ZŠ 29,3 %, G 28,7 %, SOŠ 31,5 %), pričom vyššie zastúpenie ako u gymnazistov vykazovali aj žiaci základných škôl. Títo súčasne v najvyššom percente zdôrazňovali zábavný charakter voľného času, ale aj pasívny oddych, ničnerobenie (zábava: ZŠ 28,2 %, G 19,8 %, SOŠ 24,2 %, ničnerobenie: ZŠ 3,7 %, G 1,1 %, SOŠ 2,3 %). Iné, bližšie nešpecifikované ciele využitia voľného času uvádzajú necelé 2 % opýtaných vo všetkých sledovaných podsúboroch.

Významné rozdiely vo vzťahu k veľkosti bydliska respondentov ukázali, že zatiaľ čo funkcia voľného času ako priestoru pre realizáciu záujmov a koníčkov má so zvyšovaním počtu obyvateľov bydliska klesajúcu tendenciu, oddychová a relaxačná funkcia stúpa. A tak až viac

ako tretina oslovených žiakov základných a stredných škôl z menších lokalít bydliska v najvyššom percente deklaruje realizáciu záujmov vo voľnom čase (do 2 000 obyvateľov 35,9 %, 2 001-10 000 38,7 %, 10 001-50 000 35,9 %, 50 001-100 000 27,9 %, nad 100 000 27,5 %), oddych a relaxácia ako hlavná funkcia voľného času dominuje v názoroch respondentov žijúcich vo veľkých mestách a veľkomestách (do 2 000 obyvateľov 27,0 %, 2 001-10 000 30,2 %, 10 001-50 000 30,4 %, 50 001-100 000 32,7 %, nad 100 000 31,6 %). Pasívny oddych a ničnerobenie sa najmarkantnejšie prejavuje u žiakov pochádzajúcich z miest do 50 000 obyvateľov (3,9 %) a následne z veľkomiest nad 100 000 (3,3 %).

Hoci rozvoj záľub a koníčkov predstavuje prioritnú funkciu voľného času u všetkých respondentov bez rozdielu kraja SR, najvýraznejšie sa objavuje u skúmaných žiakov zo škôl v Žilinskom a Banskobystrickom kraji, kde sa takto vyjadrilo až 40 %, najmenej v Trnavskom, Bratislavskom a Prešovskom kraji. Pre oslovených žiakov základných a stredných škôl z Bratislavského, Trnavského, Košického kraja má najviac zo všetkých voľný čas funkciu zábavy. Zaujímavé je, že sú to práve žiaci z Trnavského kraja, ktorí až v 7,5 % deklarovali dôležitosť sebvzdelávania vo voľnom čase, nasledujú opýtaní z Banskobystrického kraja, najnižšie percento vykazovali žiaci zo škôl v Prešovskom kraji. Títo najčastejšie zo všetkých zdôrazňovali ničnerobenie a pasívny oddych.

Podrobné údaje sú uvedené v *tabuľke 3*.

Tabuľka 3

Využitie voľného času	BA	TT	TN	NR	BB	ZA	PO	KE
oddych, relaxácia	32,1	27,4	34,0	30,1	33,1	25,2	32,4	23,9
zábava	27,2	31,8	19,3	24,2	20,8	24,8	23,1	30,5
vzdelávanie	3,4	7,5	1,9	3,8	1,9	5,0	1,7	3,8
záujmy	33,4	30,1	38,2	38,6	40,0	40,8	33,1	35,2
prospešná čin.	0,3	0,7	0,9	0,8	0,8	0,9	3,1	3,9
pasívny oddych	2,4	2,4	3,3	1,3	1,9	3,2	4,8	2,8
iné	1,0	0	2,4	1,3	1,5	0	1,7	0

Porovnanie výsledkov za roky zisťovania

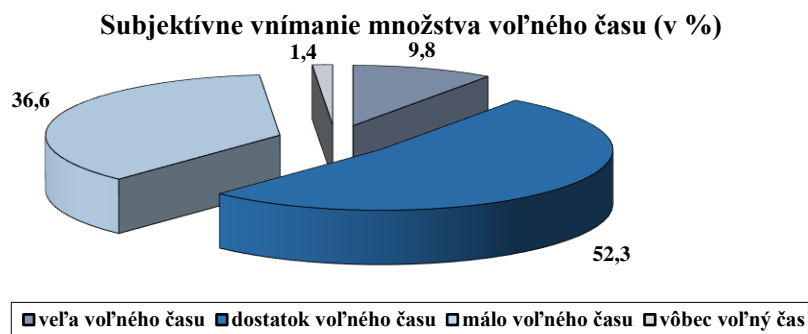
Z porovnania zistení s výsledkami z roku 2010 je zrejmé, že dochádza k zmene vo vnímaní funkcie voľného času. Tak zatiaľ čo v roku 2010 mladí vo veku 12 až 18 rokov prezentovali ako hlavnú funkciu voľného času oddych a relaxáciu, v súčasnosti u oslovených dominuje realizácia záujmov, záľub a koníčkov. Školská mládež tak voľný čas vníma aktívne a to predovšetkým na rozvoj záujmov. Až za ním nasleduje oddych a relaxácia. Pritom však sebvzdelávanie vo voľnom čase zaznamenáva výrazný prepád oproti roku 2010 (rok 2010: 10,1 %, rok 2018: 3,7 %). Aj ničnerobenie, pasívny oddych vykazuje určitú zmenu. Žiaci základných a stredných škôl mu prikladajú nižšiu dôležitosť vo voľnom čase ako v minulosti. A tak na jednej strane u súčasných žiakov výrazne prevažuje aktivita vo voľnom čase, na druhej strane pokrivkava vnímanie voľného času ako priestoru na sebvzdelávanie

1.2 Subjektívne vnímanie množstva voľného času

Pre žiakov základných a stredných škôl je dôležité, aby mali k dispozícii dostatočne veľký **časový priestor**, ktorý môžu prežívať podľa vlastných predstáv a možností s osobami, s ktorými sa cítia dobre a s činnosťou, ktorá ich zaujíma a obohacuje.

Väčšina skúmaných žiakov je presvedčená, že má dostatok voľného času. Uvedenú skutočnosť potvrdila viac ako polovica oslovených žiakov (52,3 %). Približne každý desiaty má dokonca veľa voľného času a často nevie čo s ním. Tretina skúmaných žiakov základných a stredných škôl však pociťuje nedostatok voľného času a 27/1,4 % uviedlo, že nemá voľný čas vôbec.

Graf 2

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Z porovnaných výsledkov za oba súbory vyplýva, že v skupine žiakov základných aj stredných škôl najviac opýtaných deklaruje dostatok voľného času, pričom v podsúbore stredoškolákov výrazne rezonuje aj názor o určitom deficite voľného času. Aj na jednoznačný nedostatok voľného času poukazovali viac žiaci stredných škôl (SŠ 43,3 %, ZŠ 29,6 %).

Tabuľka 4

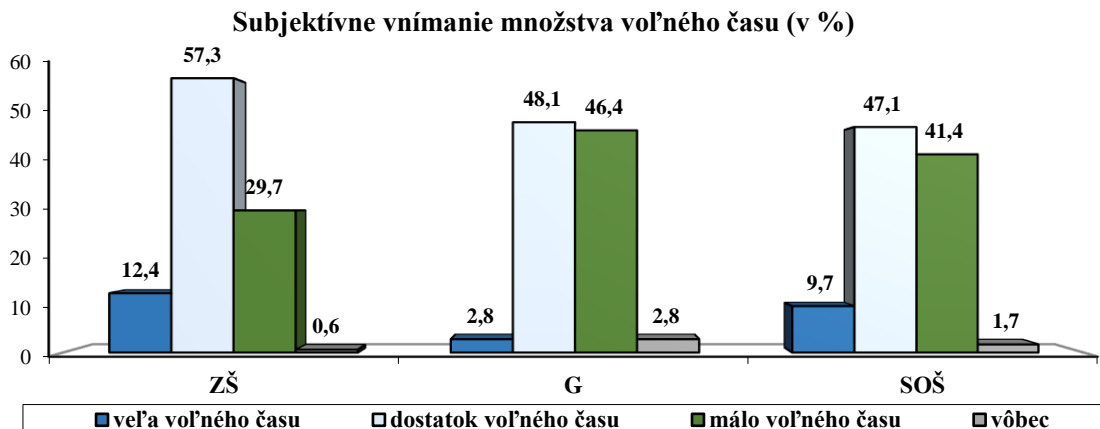
Množstvo voľného času	Základná škola (%)	Stredná škola (%)
mám veľa voľného času	12,3	7,3
mám dostatok voľného času	57,4	47,3
mám málo voľného času	29,6	43,3
nemám voľný čas vôbec	0,6	2,1

Signifikantné rozdiely podľa jednotlivých výberových kritérií potvrdili, že s rozsahom voľného času určeným na realizáciu svojich záujmov sú spokojnejší chlapci ako dievčatá. Až 56,2 % chlapcov oproti 48,4 % dievčat vníma dostatok voľného času pre realizáciu záujmov a každý desiaty je dokonca presvedčený, že ho má veľa a často nevie ako s ním naložiť (chlapci: veľa 10,4 %, dostatok 56,2 %, dievčatá: veľa 9,2 %, dostatok 48,4 %). Naopak, dievčatá až v 40,2 % pripúšťajú nedostatok voľného času (chlapci 32,3 %). Na celkovú absenciu voľného času poukazovalo 1,1 % chlapcov a 1,6 % dievčat.

Významné rozdiely sa potvrdili aj vo vzťahu k veku respondentov a navštevovanému ročníku štúdia. Dostatok voľného času subjektívne vnímajú najčastejšie najmladší respondenti, žiaci vo veku 12, 13 a 14 rokov a so zvyšujúcim sa vekom oslovených žiakov základných a stredných škôl ich počet klesá (12 rokov 56,3 %, 13 rokov 58,2 %, 14 rokov 58,7 %, 15 rokov 49,3 %, 16 rokov 49,2 %, 17 rokov 45,6 %, 18 rokov 47,7 %). Zároveň klesá aj počet tých, ktorí deklarovali veľa voľného času, pričom často nevedia ako s ním naložiť. Výnimku tvoria len najstarší opýtaní (12 rokov 13,2 %, 13 rokov 12,0 %, 14 rokov 12,7 %, 15 rokov 7,9 %, 16 rokov 7,2 %, 17 rokov 6,7 %, 18 rokov 11,5 %). Naopak, zvyšuje sa počet respondentov, ktorí v tejto oblasti pociťujú určitý deficit (12 rokov 30,6 %, 13 rokov 28,6 %, 14 rokov 28,0 %, 15 rokov 42,8 %, 16 rokov 40,2 %, 17 rokov 47,4 %, 18 rokov 33,8 %). A tak zatiaľ čo veľa voľného času so zvyšovaním ročníka štúdia v stredných školách stúpa, v základných školách skôr klesá (SŠ: 1. ročník 6,7 %, 2. ročník 6,7 %, 3. ročník 8,8 %, ZŠ: 7. ročník 14,6 %, 8. ročník 10,5 %, 9. ročník 11,9 %), dostatok voľného času ako aj určitý nedostatok so zvyšujúcim sa ročníkom v základnej škole klesá (dostatok: ZŠ: 7. ročník 59,8 %, 8. ročník 57,7 %, 9. ročník 54,7 %, SŠ: 1. ročník 45,9 %, 2. ročník 50,8 %, 3. ročník 43,5 %, nedostatok: ZŠ: 7. ročník 24,4 %, 8. ročník 31,8 %, 9. ročník 32,7 %, SŠ: 1. ročník 46,8 %, 2. ročník 39,8 %, 3. ročník 44,5 %). Stúpajúci trend zaznamenávame v prípade absencie voľného času u stredoškolákov.

Viac voľného času priznávali mladší žiaci, žiaci základných škôl (veľa: ZŠ 12,4 %, G 2,8 %, SOŠ 9,7 %, dostatok: ZŠ 57,3 %, G 48,1 %, SOŠ 47,1 %). Naopak, sú to žiaci gymnázií, ktorí v najvyššom percente zo všetkých deklarovali nedostatok voľného času a súčasne aj celkovú absenciu voľného času. Výsledky dokumentuje graf 3.

Graf 3

Diferenciácie podľa lokality bydliska respondentov ukázali, že sú to mladí z veľkomiest, ktorí v najvyššom percente priznávali, že majú veľa voľného času a často nevedia ako s ním naložiť (do 2 000 obyvateľov 9,7 %, 2 001-10 000 11,1 %, 10 001-50 000 8,5 %, 50 001-100 000 5,3 %, nad 100 000 14,0 %). Dostatok voľného času deklarovali najviac skúmaní žiaci pochádzajúci z miest od 10 001 do 50 000 obyvateľov (56,2 %), pričom treba uviesť, že skutočnosť potvrdil každý druhý oslovený vo všetkých lokalitách (do 2 000 obyvateľov 50,6 %, 2 001-10 000 50,0 %, 10 001-50 000 56,2 %, 50 001-100 000 53,8 %, nad 100 000 49,6 %). Pocit nedostatku voľného času má klesajúcu tendenciu, s výnimkou veľkých miest. A tak najviac respondentov pripúšťajúcich nedostatočné množstvo voľného času pochádzalo z najmenších lokalít a miest do 100 000 obyvateľov (do 2 000 obyvateľov 38,1 %, 2 001-10 000 37,7 %, 10 001-50 000 34,7 %, 50 001-100 000 38,9 %, nad 100 000 33,9 %). Absencia voľného času dominuje v odpovediach žiakov z veľkomiest (2,5 %).

Spokojnosť s množstvom svojho voľného času (dostatok voľného času) prezentovalo až viac ako 60 % mladých z Trenčianskeho a Košického kraja (TN 62,1 %, KE 60,6 %). V ostatných krajoch sa vnímanie dostatku voľného času pohybuje v intervale od 54,3 % u žiakov z Nitrianskeho po 47,7 % z Banskobystrického kraja. Títo potom spolu so žiakmi základných a stredných škôl v Žilinskom kraji v najvyššom zastúpení vyjadrovali nedostatok voľného času (BB 40,4 %, ZA 41,8 %). Na nedostatok voľného času pritom v najnižšej miere poukazovali oslovení zo škôl v Košickom kraji a to len približne tretina (KE 31,0 %), pričom súčasne s respondentmi z Trenčianskeho kraja najviac zo všetkých uvádzali, že nemajú vôbec voľný čas (KE 1,9 %, TN 2,8 %). Následne úplnú absenciu voľného času prezentovalo 1,4 % oslovených žiakov z Bratislavského a Prešovského kraja a 1,3 % z Nitrianskeho kraja. V ostatných krajoch nedosahuje ani 1 %.

Z výsledkov vyplýva, že veľa voľného času s častým nevyužitím uvádzali najmä žiaci z Bratislavského kraja, na dostatok voľného času pre realizáciu záujmov poukazovali najviac zo všetkých oslovení žijúci v Trenčianskom kraji, nedostatok voľného času pociťujú najvýraznejšie respondenti zo Žilinského kraja a celkovú absenciu voľného času najviac pripúšťali oslovení z Trenčianskeho kraja.

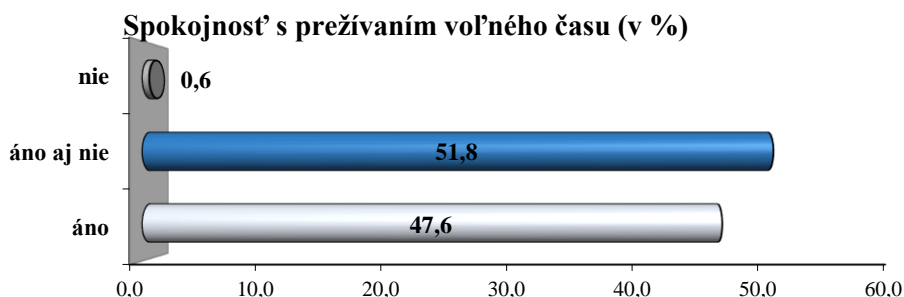
Porovnanie výsledkov za roky zisťovania

Z komparácie údajov za roky 2010 a 2018 vyplýva, že súčasní mladí ľudia intenzívnejšie vnímajú dostatok voľného času, ktorý im zostáva po splnení povinností v škole a doma na realizáciu svojich záujmov a záľub (rok 2018: 52,3 %, rok 2010: 46,2 %). Súčasne aj viac pripúšťajú, že majú veľa voľného času a často nevedia ako ho naplniť (rok 2018: 9,8 %, rok 2010: 7,3 %). Na druhej strane tak v nižšom zastúpení deklarujú nedostatok voľného času, ako aj jednoznačnú absenciu voľného času (nedostatok: rok 2018: 36,6 %, rok 2010: 43,9 %, vôbec: rok 2018: 1,4 %, rok 2010: 2,3 %).

1.3 Spokojnosť s prežívaním voľného času

Súčasne s analýzou subjektívneho vnímania množstva voľného času, ktorý majú skúmaní žiaci základných a stredných škôl k dispozícii na oddych a realizáciu svojich záujmov sme v prieskume sledovali aj ich spokojnosť s prežívaním voľného času. Výsledky dokumentujú, že u oslovených prevažuje ambivalentný postoj. Viac ako polovica (51,8 %) žiakov vyjadrovala čiastočnú spokojnosť, niekedy spokojnosť a niekedy nespokojnosť s prežívaním voľného času. Jednoznačnú spokojnosť deklarovalo 47,6 % opýtaných a len 13/0,6 % vyjadrovalo nespokojnosť. Percento je ešte nižšie než v roku 2010 (1,2 %).

Graf 4

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Štatisticky významné rozdiely podľa typu navštevovanej školy ukázali, že u žiakov základných škôl prevažuje pocit spokojnosti s prežívaním voľného času, u stredoškolákov ambivalentný postoj, niekedy sú spokojní, niekedy zas nie. A tak v odpovediach mladších žiakov až 52,7 % deklarovalo jednoznačnú spokojnosť, v prípade žiakov stredných škôl malo uvedené stanovisko 42,6 %. Naopak, nerozhodný postoj dominuje v odpovediach stredoškolákov, ktorí sa vyjadrili, že niekedy sú spokojní a niekedy zas nespokojní s prežívaním voľného času až v 56,8 % (ZŠ 46,6 %). U opýtaných, ktorým situácia v prežívaní voľného času vôbec nevyhovuje je v oboch súboroch takmer identická.

Z prezentovaných výsledkov je zrejmé, že žiaci základných škôl sú so spôsobom trávenia svojho voľného času spokojnejší ako stredoškoláci, ktorí vo vyššom percente prejavujú čiastočnú spokojnosť (niekedy spokojní a niekedy nespokojní).

Tabuľka 5

Množstvo voľného času	Základná škola (%)	Stredná škola (%)
áno, som spokojný	52,7	42,6
niekedy som spokojný, niekedy nie	46,6	56,6
nie, nie som spokojný	0,7	0,6

Spokojnosť so spôsobom prežívania svojho voľného času vyjadrovala viac ako polovica (53,3 %) skúmaných chlapcov a 41,9 % dievčat. Je teda zrejmé, že s prežívaním voľného času sú výrazne spokojnejší chlapci, zatiaľ čo dievčatá v najvyššom percente prezentujú len

čiasťočnú spokojnosť, a to niekedy spokojné, niekedy nespokojné (dievčatá 57,6 %, chlapci 45,9 %). Len necelé 1 % oslovených žiakov (chlapci 0,8 %, dievčatá 0,5 %) je presvedčených, že s tým ako trávajú sú jednoznačne nespokojní a mali by to zmeniť.

Štatisticky významné rozdiely sa potvrdili aj vo vzťahu k veku respondentov. Súčasný spôsob trávenia voľného času kladne hodnotia predovšetkým skúmaní žiaci vo veku 13 rokov, kde až takmer 60 % (58,6 %) vyjadrovalo jednoznačnú spokojnosť a 14-roční (12 rokov 48,3 %, 13 rokov 58,6 %, 14 rokov 52,8 %, 15 rokov 41,8 %, 16 rokov 48,0 %, 17 rokov 41,0 %, 18 rokov 36,1 %). So zvyšovaním veku respondentov tak klesá spokojnosť so spôsobom prežívania voľného času a naopak stúpa len čiastočná spokojnosť vyjadrená možnosťou niekedy áno, niekedy nie (12 rokov 49,7 %, 13 rokov 40,8 %, 14 rokov 46,7 %, 15 rokov 57,9 %, 16 rokov 51,1 %, 17 rokov 58,7 %, 18 rokov 63,2 %). Čiasťočnú spokojnosť v závislosti od konkrétnej situácie tak deklarovali v najvyššom percente najstarší oslovení žiaci. Pritom je zaujímavé je, že sú to najmladší, 12-roční žiaci, ktorí v najvyššom percente (2,1 %) vyjadrovali nespokojnosť s prežívaním svojho voľného času.

Z výsledkov je zrejmé, že zároveň so zvyšujúcim sa vekom oslovených žiakov základných a stredných škôl klesá počet opýtaných, ktorí sú so súčasným spôsobom prežívania svojho voľného času úplne spokojní a zvyšuje sa podiel tých, ktorí prejavujú len čiastočnú spokojnosť. Príčinou môžu byť stúpajúce nároky mladých ľudí na realizáciu a podmienky voľnočasových aktivít, ktoré sa zvyšujú zároveň s ich vekom. Tieto zistenia korešpondujú aj s výsledkami v závislosti od typu navštevovanej školy, kde spokojnosť vyjadrovalo 57,2 % žiakov základných škôl, 44,1 % žiakov stredných odborných škôl a 40,1 % gymnazistov. Žiaci gymnázií potom v najvyššom percente zo všetkých deklarovali nielen čiastočnú (G 58,8 %, SOŠ 55,6 %, ZŠ 46,6 %), ale aj celkovú nespokojnosť (G 1,1 %, SOŠ 0,3 %, ZŠ 0,7 %).

Z prezentovaných údajov vyplýva, že žiaci základných škôl, ktorí v najnižšom percente vyjadrujú čiastkovú spokojnosť, niekedy spokojní, niekedy nespokojní, sú so spôsobom prežívania voľného času omnoho spokojnejší ako skúmaní stredoškôláci. Určité rozdiely sa zistili aj v podsúbore žiakov stredných škôl. Možno konštatovať, že gymnazisti majú na situáciu kritickejši pohľad a viac vyjadrujú čiastočnú spokojnosť, aj jednoznačnú nespokojnosť ako žiaci odborných škôl.

Signifikantné rozdiely sa potvrdili aj vo vzťahu k veľkosti bydliska a kraju SR. Jednoznačnú spokojnosť s prežívaním voľného času vyjadrovali v najvyššej miere oslovení žijúci vo veľkomestách nad 100 000 obyvateľov a možno konštatovať, že so zvyšovaním počtu obyvateľov lokality bydliska rastie spokojnosť žiakov základných a stredných škôl so spôsobom prežívania voľného času (do 2 000 obyvateľov 41,0 %, 2 001-10 000 46,5 %, 10 001-50 000 50,0 %, 50 001-100 000 50,0 %, nad 100 000 53,9 %). Na druhej strane klesá čiastočná spokojnosť (niekedy spokojní, niekedy nespokojní) ako aj nespokojnosť (čiasťočná spokojnosť: do 2 000 obyvateľov 58,1 %, 2 001-10 000 52,4 %, 10 001-50 000 49,5 %, 50 001-100 000 50,0 %, nad 100 000 46,1 %, nespokojnosť: do 2 000 obyvateľov 0,9 %, 2 001-10 000 1,1 %, 10 001-50 000 0,5 %, 50 001-100 000 0,0 %, nad 100 000 0,0 %). Spokojnosť s prežívaním voľného času prezentovali najčastejšie oslovení z Prešovského a Bratislavského kraja (PO 55,2 %, BA 54,5 %), čiastočnú spokojnosť zas žiaci z Košického a Trenčianskeho kraja, kde sa takto vyjadriť až viac ako 58 % opýtaných (KE 58,0 %, TN 58,2 %) a nespokojnosť deklarovali opäť najmä žiaci zo škôl v Košickom, ale aj v Banskobystrickom kraji (KE, BB zhodne 1,4 %). Zaužívaný spôsob trávenia voľného času vyhovuje najmä žiakom, ktorí majú veľa a dostatok voľného času (veľa: 52,3 %, dostatok: 50,8 %, málo: 42,4 %, vôbec: 30,8 %). Naopak, respondenti, ktorým voľný čas chýba, v najvyššom percente zo všetkých prezentujú len čiastočnú spokojnosť, prípadne úplnú nespokojnosť (čiasťočná spokojnosť: 61,5 %, nespokojnosť 7,7 %).

Porovnanie výsledkov za roky zisťovania

Z komparácie údajov za roky 2010 a 2018 vyplýva, že súčasní žiaci intenzívnejšie vnímajú dostatok voľného času, ktorý im zostáva po splnení povinností v škole a doma na realizáciu svojich záujmov a záľub (rok 2018: 52,3 %, rok 2010: 46,2 %). Súčasne aj viac pripúšťajú, že majú veľa voľného času a často ho nevedia naplniť (rok 2018: 52,3 %, rok 2010: 46,2 %). V nižšom zastúpení deklarujú nedostatok voľného času, ako aj jeho jednoznačnú absenciu (nedostatok: rok 2018: 36,6 %, rok 2010: 43,9 %, vôbec: rok 2018 1,4 %, rok 2010: 2,3 %).

1.4 Voľnočasové aktivity

Z výsledkov prieskumu vyplýva, že väčšina oslovených žiakov základných a stredných škôl má dostatok priestoru na odpočinok a realizáciu svojich záujmov. V tejto súvislosti nás zaujímalo, akými činnosťami najradšej vyplňajú svoj voľný čas.

1.4.1 Oblúbené voľnočasové aktivity

Hájek, Hofbauer a Pávková (Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J., 2008) považujú voľný čas za časť ľudského života mimo času venovaného návšteve školy alebo práci, tzv. viazaný čas, ktorý zahŕňa biologické potreby človeka (spánok, jedlo, osobná hygiena...) a plnenie povinností (učenie, chod rodiny a ďalšie nutné mimopracovné povinnosti). Voľný čas je dobou, ktorú má človek k dispozícii po splnení týchto povinností a potrieb pre činnosť sebaurčujúcu a sebaupravujúcu. Patrí sem odpočinok a zábava, rozvoj záujmov, zlepšenie kvalifikácie a účasť na verejnom živote. V odbornej literatúre sa môžeme stretnúť aj s pojmom polovoľný čas, kde sú zaradené činnosti hraničiace s povinnosťami. Sú to aktivity prinášajúce radosť a aj praktický úžitok – napr. ručné práce, práce v záhrade, manuálna činnosť tzv. kutilstvo.

Tabuľka 6

Oblúbené voľnočasové aktivity	Počet	%	Poradie
aktívny šport	832	45,4	1
stretnutia s partiou kamarátov	533	29,1	2
práca s počítačom	347	18,9	3
sledovanie televízneho programu	326	17,8	4
pasívny oddych (ničnerobenie)	276	15,0	5
individuálne záujmy, koníčky	258	14,1	6
čítanie kníh	210	11,5	7
počúvanie hudby	189	10,3	8
učenie	144	7,9	9
starostlivosť o zvieratá	134	7,3	10
spánok	124	6,8	11
organizovaná záujmová činnosť	123	6,7	12
turistika, cestovanie	104	5,7	13
kontakty v rodine	97	5,3	14
manuálna práca, ručné práce, práca v záhrade	89	4,9	15
práca s internetom	63	3,4	16
zábava na mobile	54	2,9	17
stretnutia s priateľom alebo priateľkou	39	2,1	18
štúdium cudzích jazykov, seba vzdelávanie	32	1,7	19
návšteva kultúrnych podujatí (kino, divadlo a pod.)	21	1,1	20
brigády	17	0,9	21
návšteva nákupných centier	15	0,8	22
návšteva diskoték	14	0,8	23
návštevy športových podujatí	11	0,6	24
čítanie novín a časopisov	5	0,3	25
návšteva kostola	3	0,2	26
nudím sa	3	0,2	27
iné	6	0,4	28

Poznámka: Súčet presahuje 100 % pre možnosť uviesť viac odpovedí.

Voľnočasové aktivity detí a mládeže sú východiskom všestranného rozvoja osobnosti, formovania spoločenských vzťahov a utvárania ďalších predpokladov pre neskoršie uplatnenie sa. Je dôležité, aby vychádzali z dobrovoľnej účasti detí a mladých ľudí a samostatného rozhodnutia zapojiť sa do nich.

Z výsledkov zameraných na zistenie **najobľúbenejších voľnočasových aktivít** vyplýva, že žiaci základných a stredných škôl prežívajú najradšej svoj voľný čas aktívnym športovaním (45,4 %), stretnutiami s rovesníkmi (29,1 %) a prácou na počítači (18,9 %). Nižší podiel zaznamenalo sledovanie televízneho vysielania (17,8 %), pasívny oddych (14,1 %) a realizácia individuálnych záujmov záľub a koníčkov (14,1 %). Hodnotu približne 10 % dosiahlo u skúmaných žiakov základných a stredných škôl čítanie kníh a počúvanie hudby, ktoré patria k najobľúbenejším voľnočasovým aktivitám u 11,5 % v prípade čítania kníh a u 10,3 % v prípade počúvania hudby. Zaujímavá je skutočnosť, že približne 8 % (7,9 %) opýtaných za najobľúbenejšiu činnosť vo voľnom čase označilo učenie. Pod hranicou 10 % sa ešte nachádzali starostlivosť o zvieratá (7,3 %), spánok (6,8 %), účasť v záujmových krúžkoch (5,7 %), turistika a cestovanie (5,7 %), kontakty v rodine a manuálna práca, ručné práce a práce v záhrade (kontakty: 5,3 %, práca: 4,9 %). Aktivity na internete, na mobile označilo za najradšej vykonávané činnosti vo voľnom čase len približne 3 % žiakov (internet: 3,4 %, mobil 2,9 %).

Práve tieto výsledky sú určitým prekvapením. Predpokladalo sa, že budú predstavovať skupinu častejšie obľúbených aktivít voľného času. Z výsledkov je pritom zrejmé, že hoci celkovo práca s počítačom, často zameraná na sebazvedelávanie a využívanie sociálnych sietí pre kontakty sa nachádza na treťom mieste v poradí najobľúbenejších činností. Dominantné postavenie vykazujú aktívne športovanie a stretnutia s rovesníkmi. Až za nimi nasledujú aktivity pasívneho charakteru ako je využívanie počítača, sledovanie televízie, či ničnerobenie.

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Z výsledkov prieskumu vyplýva, že hoci žiaci základných aj stredných škôl v najvyššom zastúpení uvádzali ako najobľúbenejšiu činnosť vo voľnom čase aktívny šport, o niečo výraznejšie sa prejavuje u mladších žiakov (ZŠ 46,1 %, SŠ 45,0 %). Mladší žiaci zároveň častejšie ako stredoškólači uvádzali seba vzdelávacie aktivity, rôzne kurzy najmä jazykové (ZŠ 1,9 %, SŠ 1,5 %), aktivity v rámci záujmových krúžkov (ZŠ 8,2 %, SŠ 5,3 %), manuálnu prácu, prácu v záhrade a ručné práce (ZŠ 5,1 %, SŠ 4,7 %), ale aj prácu na počítači, kde ju medzi tri najobľúbenejšie činnosti zaradilo až 21,7 % žiakov základných škôl, stredoškólačov 16,1 %. Je teda zrejmé, že mladší žiaci, žiaci základných škôl častejšie ako stredoškólači vyplňajú svoj voľný čas prácou na počítači, zároveň vo vyššom percente ako obľúbenú aktivitu voľného času uviedli aj učenie (ZŠ 8,6 %, SŠ 7,2 %), pritom uvedené percento je pomerne vysoké v oboch podsúboroch. Naopak, stredoškólači výrazne častejšie obľubujú návštevy kaviarní a nákupných centier, čo súvisí s vyšším vekom oslovených. Súčasne častejšie ako mladší žiaci čítajú knihy, leňošia, realizujú vo voľnom čase brigádnickú prácu, stretávajú sa v partiách rovesníkov, či vo dvojici s partnerom (čítanie kníh: SŠ 12,7 %, ZŠ 10,6 %, leňošenie: SŠ 18,4 %, ZŠ 11,6 %, brigády: SŠ 10,5 %, ZŠ 0,3 %, stretávanie v partiách: SŠ 30,9 %, ZŠ 27,1 %, partner: SŠ 3,9 %, ZŠ 0,2 %).

V ostatných obľúbených voľnočasových aktivitách sa nepreukázali rozdiely vo vzťahu k navštevovanej škole.

Z prezentovaných výsledkov je tak zrejmé, že žiaci základných škôl racionálnejšie využívajú svoj voľný čas. Viac ako stredoškólači sa venujú vzdelávacím aktivitám v rôznych jazykových kurzoch a pod. a zároveň sú viac organizovaní v záujmových krúžkoch.

Naopak, žiaci stredných škôl viac času trávia v partiách rovesníkov, ale aj s partnerom vo dvojici a zároveň obľubujú pasívny oddych leňošenie. Podrobné údaje uvádza *tabuľka 9*.

Tabuľka 7

Obľúbené voľnočasové aktivity	Základné školy (%)	Stredné školy (%)
aktívny šport	46,1	45,0
stretnutia v partiách, s rovesníkmi	27,1	30,9
práca na počítači	21,7	16,1
sledovanie televízneho programu	17,8	17,6
pasívny oddych, ničnerobenie	18,4	11,6
rozvoj individuálnych záujmov	13,0	15,0
sebavzdelávanie, jazykové kurzy	1,9	1,5
čítanie kníh	10,1	12,7
práca s internetom	3,7	3,2
počúvanie hudby	10,6	10,0
stretnutia vo dvojici	0,2	3,9
manuálna práca, ručné práce	5,1	4,7
vychádzky do prírody, turistika	4,4	6,9
organizovaná záujmová činnosť, krúžky	8,2	5,3
starostlivosť zvieratá	6,9	7,7
mobily	4,4	1,6
spánok	4,8	8,6
návšteva nákupných centier	0,3	1,3
kontakty, návštevy v rodine	5,4	5,1
návštevy diskotiek, herní	0,5	1,1
návštevy kaviarní, pohostinstiev a barov	0,7	2,9
návštevy kultúrnych podujatí	1,1	1,2
učenie	8,6	7,2

Poznámka: Súčet presahuje 100 % pre možnosť uviesť viac odpovedí.

Signifikantné rozdiely vo vzťahu k pohlaviu respondentov dokumentujú, že chlapci aj dievčatá najradšej trávia svoj voľný čas športovaním (chlapci 56,1 %, dievčatá 34,8 %), následne však dievčatá preferujú stretnutia s rovesníkmi (dievčatá 34,1 %, chlapci 24,0 %). Približne tretina skúmaných dievčat rovnako obľubuje vo voľnom čase športovanie ako aj stretnutia s rovesníkmi. U chlapcov má dominantné postavenie v obľúbených voľnočasových aktivitách aktívny šport. Chlapci sa výrazne radšej ako dievčatá venujú práci s počítačom (chlapci 31,4 %, dievčatá 6,6 %), zatiaľ čo dievčatá uprednostňujú sledovanie televíznych programov a čítanie kníh (televízia: dievčatá 19,8 %, chlapci 15,7 %, čítanie kníh: dievčatá 18,9 %, chlapci 3,9 %). Práve pri čítaní kníh vidíme výrazný rozdiel. Aj pri pasívnom oddychu dominujú dievčatá (dievčatá 17,8 %, chlapci 12,3 %). Výrazné rozdiely sa prejavili aj pri organizovanej záujmovej činnosti, kde ju ako jednu z najobľúbenejších voľnočasových činností označilo 9,8 % dievčat a len 3,6 % chlapcov. Dvojnásobne viac obľubujú dievčatá aj kontakty a návštevy v rodine (dievčatá 7,0 %, chlapci 3,5 %), telefonovanie (dievčatá 3,9 %, chlapci 2,0 %), rozvíjanie individuálnych záujmov (dievčatá 18,5 %, chlapci 9,5 %) a starostlivosť o zvieratá (dievčatá 9,1 %, chlapci 5,5 %). Chlapci častejšie označili spánok. Opäť sa potvrdilo, že celkovo najobľúbenejšou činnosťou skúmaných žiakov základných a stredných škôl je aktívne športovanie. Za ním u najmladších respondentov nasleduje sledovanie televízie, ktoré má v tomto veku najvyššie zastúpenie zo všetkých, podobne ako počúvanie hudby, práca na počítači spolu so 14-ročnými, organizovaná záujmová činnosť a učenie. Naopak, najstarší oslovení vo veku od 17 až 18 rokov preferujú stretnutia v partiách rovesníkov, rozvíjanie individuálnych záujmov, turistiku a cestovanie, návštevy kaviarní, ale aj spánok. Z uvedeného je zrejmé, že práca na počítači, aktívny šport, stretávanie sa s kamarátmi a sledovanie televízneho vysielania patria k veľmi preferovaným voľnočasovým aktivitám vo všetkých vekových skupinách. So zvyšujúcim sa vekom respondentov klesá počet mladých ľudí, ktorí sa vo voľnom čase organizovane venujú záujmovej činnosti a zvyšuje sa počet tých, ktorí rozvíjajú individuálne svoje záujmy. Súčasne so zvyšovaním veku rastie aj obľuba pasívneho oddychu, ničnerobenia a spánku.

Tabuľka 8

Voľnočasové aktivity	Vek						
	12	13	14	15	16	17	18
aktívny šport	37,3	48,8	50,3	40,9	49,1	44,9	36,8
stretnutia s partiou kamarátov	36,5	20,9	27,2	33,6	25,3	31,6	37,6
práca s počítačom	23,0	18,9	24,0	19,9	16,7	13,3	17,6
sledovanie televízneho programu	21,4	18,3	14,9	19,0	15,4	20,9	16,0
pasívny oddych (ničnerobenie)	10,3	9,6	11,1	18,4	18,8	18,6	16,8
individuálny rozvoj záujmov	14,3	14,3	11,4	13,7	14,0	14,6	20,8
sebavzdelávanie	0,8	1,7	2,6	3,2	1,7	0,3	0,0
čítanie kníh	4,8	16,9	7,6	10,2	15,4	11,0	11,2
práca s internetom	2,4	2,7	4,4	5,6	3,1	1,7	3,2
počúvanie hudby	11,1	12,0	8,5	10,8	9,9	11,3	8,0
stretnutia s priateľom alebo priateľkou	0,0	0,0	0,0	1,5	2,0	5,3	9,6
manuálna práca	4,8	6,3	3,5	5,0	5,8	5,0	1,6
vychádzky do prírody, turistika	3,2	3,7	4,4	5,6	4,8	9,3	10,4
zájmová činnosť	14,3	7,0	7,6	7,0	5,1	3,7	5,6
starostlivosť o zvieratá	9,5	7,6	5,6	6,7	6,8	9,6	5,6
telefonovanie, mobil	8,7	4,3	3,5	1,5	3,1	0,7	1,6
chatovanie na internete	2,4	2,7	4,4	5,6	3,1	1,7	3,2
návšteva nákupných centier	0,8	0,0	0,3	0,9	1,4	1,7	0,8
kontakty v rodine	7,1	3,7	5,6	6,1	4,4	6,3	4,0
návšteva diskoték	0,0	0,0	0,9	0,3	1,7	1,7	0,0
návšteva kaviarní, pohostinstiev a barov	0,0	0,0	1,5	0,6	3,4	3,7	4,0
návšteva kultúrnych podujatí	0,0	1,3	1,8	0,3	0,0	2,7	1,6
učenie	11,9	10,3	6,7	5,3	6,5	8,6	9,6

Poznámka: Súčet presahuje 100 % pre možnosť vybrať viac odpovedí.

Porovnanie výsledkov za roky zisťovania

Porovnaním výsledkov zo zisťovaní v rokoch 2010 a 2018 sa potvrdili identické preferencie voľnočasových aktivít u skúmaných žiakov základných a stredných škôl.

1.4.2 Voľnočasové aktivity

Voľný čas je špecifickou a dôležitou súčasťou života. Je to čas na oddych, rekreáciu, regeneráciu fyzických a psychických síl, uvoľnenie po práci, štúdiu, na spoločenské stretnutia (s priateľmi, blízkymi ľuďmi...), poznávanie sveta, života, sebarealizáciu v aktivitách, činnosti podľa vlastných potrieb a záujmov, predstáv, túžob a aspirácií. Voľný čas je prirodzenou súčasťou života, a preto patrí do každodenného režimu každého človeka. V prieskume bola osloveným žiakom základných a stredných škôl ponúknutá **škála 22 voľnočasových aktivít**, ktorým priradzovali určité časové frekvencie. Pri vyhodnotení otázky bola využitá technika zisťovania váženého aritmetického priemeru – strednej hodnoty – mean, kedy 1 – znamená denne, 2 – týždenne, 3 – mesačne, 4 – občas, 5 – vôbec nie. Z výsledkov vyplýva, že najfrekvencovanejšou voľnočasovou aktivitou skúmaných žiakov základných a stredných škôl je jednoznačne využívanie internetu (mean 1,39). Nasleduje počúvanie hudby (mean 1,61) a sledovanie televízie (mean 1,77). Aj práca na počítači je u skúmaných žiakov základných a stredných škôl výrazne frekvencovanou aktivitou (mean 2,06). Následnú skupinu aktivít podľa frekvencie predstavujú sociálne kontakty oslovených žiakov: stretnutia v partiách rovesníkov (mean 2,26), stretnutia s partnerom vo dvojici (mean 2,52), kontakty a návštevy v rodine (mean 2,57), ale aj ničnerobenie, pasívny oddych (mean 2,47). Až za týmito činnosťami voľného času nasleduje aktívny pohyb, športovanie (mean 2,70 %). V nižšej frekvencii respondenti uvádzali manuálnu prácu doma, v záhrade, návštevu nákupných centier, rozvoj záujmov, čítanie kníh a časopisov, návštevu kaviarní a barov a návštevu športových a kultúrnych podujatí. Najmenej frekvencovanými činnosťami sa ukázalo nudenie, návšteva kostolov a bohoslužieb, návšteva diskoték a herní, múzeí a výstav a nakoniec sebavzdelávanie. Podrobné údaje uvádza

tabuľka 9. Z výsledkov tak vyplýva, že žiaci základných a stredných škôl sú plne zaujatí činnosťami spojenými s využitím nových informačných technológií (počítač, internet), zároveň udržiavajú úzke sociálne kontakty s rovesníkmi, aj v rámci rodiny a venujú sa športovaniu, ktoré predstavuje najobľúbenejšiu voľnočasovú činnosť. Na druhej strane vo veľkej miere podceňujú aktívny rozvoj záujmov a možností sebavzdelávania.

Tabuľka 9

Voľnočasové aktivity	Mean	Poradie
práca s internetom	1,39	1
počúvanie hudby	1,61	2
sledovanie televízneho vysielania	1,77	3
práca s počítačom	2,06	4
iné, nekonkretizované	2,15	5
stretnutia s partiou rovesníkov	2,26	6
pasívny oddych, ničnerobenie	2,47	7
stretnutia vo dvojici	2,52	8
kontakty v rodine	2,57	9
aktívny športový pohyb	2,70	10
manuálna práca v domácnosti, pomoc rodičom	2,86	11
návšteva nákupných stredísk	2,85	12
aktívny rozvoj záujmov	3,33	13
čítanie kníh	3,34	14
návšteva reštaurácií, barov a kaviarní	3,40	15
návšteva športových podujatí	3,42	16
návšteva kultúrnych podujatí (kino, divadlo)	3,46	17
čítanie novín a časopisov	3,58	18
brigády	3,67	19
nuda	3,73	20
návšteva kostola, účasť na bohoslužbách	3,87	21
návšteva diskoték	3,96	22
sebavzdelávanie	3,99	23
verejnoprospešné práce, ekológia	4,25	24

Rozdiely sa preukázali vzhľadom na jednotlivé demografické znaky súboru. Možno konštatovať, že zatiaľ čo skúmané dievčatá sa častejšie vo voľnom čase venujú počúvaniu hudby, čítaniu kníh, časopisov a novín, ale aj pasívnemu oddychu a nudia sa a zároveň organizovanej záujmovej činnosti, stretnutiam vo dvojici, návštevám nákupných centier, kostolov, chlapci výrazne viac sledujú televíziu, navštevujú športové podujatia a súčasne sa venujú aktívnemu športovaniu, ale aj manuálnej práci v rodine a práci na počítači. V ostatných aktivitách sa medzi pohlaviami nepotvrдили rozdiely. Rozdiely podľa jednotlivých výberových kritérií analyzujeme vo vybraných voľnočasových aktivitách.

Práca s počítačom

Tejto činnosti sa denne venuje 39,6 % žiakov základných a stredných škôl a 34,7 % respondentov vyplňa svoj voľný čas touto aktivitou aspoň raz týždenne. Z uvedených údajov je zrejmé, že často pracuje s počítačom až 74,3 % opýtaných, občas 12,9 % oslovených žiakov a len 3,2 % priznáva, že sa tejto aktivite nevenujú vôbec. Práca s počítačom viac zaujíma chlapcov, pretože až 81,4 % z nich patrí k ich častým používateľom a to denne alebo týždenne (dievčatá: 67,2 %), pričom až takmer polovica oslovených chlapcov sa jej venuje denne. Naopak, až 14,5 % skúmaných dievčat označilo možnosť občas a 4,2 % vôbec (chlapci: občas 8,4 %, vôbec 2,3 %). Často (denne, týždenne) trávi za počítačom svoj voľný čas takmer tri štvrtiny opýtaných všetkých sledovaných typov škôl (ZŠ 76,4 %, G 68,4 %, SOŠ 79,2 %), najviac žiaci gymnázií, ktorí zároveň v najnižšom počte deklarovali, že na počítači vôbec netrávia svoj voľný čas (ZŠ 2,7 %, G 4,9 %, SOŠ 1,7 %). O túto voľnočasovú aktivitu prejavuje veľký záujem denne viac než 50,0 % (53,8 %) mladých ľudí z Trenčianskeho kraja, najmenej

z Bratislavského a to len 30,8 %. Týždenne takto trávajú svoj voľný čas najčastejšie práve skúmaní žiaci z Bratislavského (BA 48,8 %) a následne z Banskobystrického kraja (BB 40,3 %).

Z výsledkov je teda zrejmé, že častejšie sa venujú práci na počítači najmä opýtaní žijúci v Trenčianskom, Banskobystrickom a Bratislavskom kraji (TN 84,4 %, BB 81,5 %, BA 79,6 %). Najmenej, teda vôbec sa zaoberajú touto aktivitou žiaci pochádzajúci z Nitrianskeho a Žilinského kraja (vôbec NR 6,0 %, ZA 5,8 %), pričom predpokladáme, že príčinou nie je nezáujem respondentov o prácu na počítači, ale skôr nedostatok možností alebo finančná nedostupnosť. Diferenciácie v závislosti od veľkosti lokality bydliska ukázali, že frekvencia práce na počítači stúpa so zvyšovaním počtu obyvateľov bydliska. A tak sú to žiaci z veľkých miest a veľkomiest, ktorí v najvyššom percente uvádzali časté (denne a týždenne) aktivity na počítači vo voľnom čase (do 2 000 obyvateľov 73,0 %, 2 001-10 000 72,7 %, 10 001-50 000 72,8 %, 50 001-100 000 78,3 %, nad 100 000 79,8 %) a naopak, najmenej zo všetkých deklarovali, že na počítači nie sú vôbec (nad 100 000 obyvateľov 1,6 %). Je zaujímavé, že tejto činnosti sa najviac často venujú najmladší oslovení (12-roční 78,6 %).

Práca s internetom

Práca s internetom si získala veľkú obľubu u detí a mladých ľudí, ako aj u dospelých a to najmä pre možnosti získania nových poznatkov a informácií, komunikácie a rovesníkmi a hraním virtuálnych hier. Denne surfuje po internetových stránkach až 77,4 % opýtaných a 14,2 % sa tejto činnosti venuje aspoň raz týždenne. K častým užívateľom internetu tak patrí 91,6 % respondentov, žiakov základných a stredných škôl, občas takto prežíva svoj voľný čas 4,1 % žiakov a tejto aktivite sa vo voľnom čase vôbec nevenuje len 1,8 % žiakov vo veku od 12 do 18 rokov. Je prekvapujúce, že internet zaujíma viac dievčatá (často: dievčatá 92,7 %, chlapci 90,5 %), pričom pri dennom užívaní internetu sú hodnoty identické (denne: dievčatá 26,5 %, chlapci 26,6 %), a vôbec nepracujú s internetom viac chlapci. Najviac času (denne a týždenne) prezeraním internetových stránok trávajú opýtaní vo veku 18 rokov (12 rokov 93,8 %, 13 rokov 89,9 %, 14 rokov 90,1 %, 15 rokov 92,6 %, 16 rokov 90,0 %, 17 rokov 93,3 %, 18 rokov 93,3 %), pričom mladší respondenti vo veku 13 a 14 rokov a vo veku 16 rokov sa v najvyššej miere venujú tejto činnosti len občas (12 rokov 3,4 %, 13 rokov 4,6 %, 14 rokov 4,8 %, 15 rokov 3,3 %, 16 rokov 5,0 %, 17 rokov 3,4 %, 18 rokov 3,0 %). Surfovaniu po internete sa vôbec nevenujú najmä 15-roční respondenti (2,5 %). Výsledky tak poukazujú na fakt, že sú to mladší žiaci, ktorí trávajú na internete viac voľného času ako starší. Často surfujú na internete najmä gymnazisti (G 97,5 %, SOŠ 89,7 %, ZŠ 90,7 %). Naopak, sú to stredoškóľci z odborných škôl, ktorí v najvyššom percente prezentovali občasnú prácu na internete (5,4 %) ako aj absenciu surfovania po internete (2,5 %). Sú to najviac respondenti pochádzajúci z Trnavského kraja (TT občas 7,2 %, vôbec 3,1 %).

Sledovanie televízie

Denne sleduje televíziu až viac ako 60 % (61,4 %) oslovených žiakov a 18,9 % si pozrie program aspoň raz týždenne. K častým divákom televízneho vysielania tak patrí 80,3 % žiakov základných a stredných škôl, pričom len 15,3 % oslovených žiakov si sadne pred televíznu obrazovku občas a 1,8 % nikdy.

Sledovanie televízie vo voľnom čase je obľúbenejšie u skúmaných chlapcov (chlapci 83,1 %, dievčatá 77,5 %), pričom zatiaľ čo až 66,5 % chlapcov sleduje televíziu denne (dievčatá 57,0 %), dievčatá skôr patria k občasným divákom (dievčatá 20,6 %, chlapci 17,1 %). Nesledovanie televízie je príznačnejšie pre chlapcov. Výsledky potvrdili, že so zvyšujúcim sa vekom respondentov klesá záujem o sledovanie televízie vo voľnom čase. A tak sú to najmladší opýtaní, ktorí v najvyššom zastúpení sledujú programy denne (12 rokov 88,3 %) a spolu so 14-

ročnými aj týždenne (12 rokov 4,1 %, 14 rokov 4,5 %). Naopak, až 3,8 % najstarších nesleduje televíziu vôbec, u najmladších možnosť neoznačil ani jeden oslovený žiak. Opäť sú to gymnazisti, ktorí najviac zo všetkých deklarovali časté sledovanie televízie (G 81,7 %, SOŠ 79,0 %, ZŠ 80,6 %). K častým divákom televízneho programu patria aj mladí ľudia z veľkomiest nad 100 000 obyvateľov (90,2 %). Na druhej strane oslovení z veľkých miest do 100 000 obyvateľov v najvyššom percente poukazovali na nesledovanie televízie vo voľnom čase (2,8 %). Rozdiely podľa jednotlivých krajov SR dokumentujú, že zatiaľ čo časté sledovanie televízie kulminuje v odpovediach žiakov z Nitrianskeho kraja (NR 90,2 %) a občasné u oslovených z Trenčianskeho kraja (25,5 %), na absenciu sledovania televíznych programov vo voľnom čase poukazovali najčastejšie žiaci z Bratislavského kraja (BA 2,7 %), avšak ani jeden z Trenčianskeho kraja. Z prezentovaných údajov tak vyplýva, že najviac voľného času pri televíznej obrazovke prežijú mladí obyvatelia Nitrianskeho a Bratislavského kraja, pričom práve respondenti z Bratislavského kraja sa aj v najvyššom percente tejto činnosti nevenujú vo voľnom čase vôbec. Je na rodičoch a pedagógoch, aby sledovali nielen množstvo času venovaného pasívnym voľnočasovým aktivitám a vyvážili ich aktívnou činnosťou, ale aby vnímali aj obsah sledovaných programov a internetových stránok.

Počúvanie hudby

K častým poslucháčom hudby patrí až 84,8 % opýtaných, pričom denne ju počúva 69,3 % respondentov a 15,5 % aspoň raz týždenne. Občas si vypočuje nejakú skladbu 8,4 % opýtaných a len 3,2 % ju nepočúva vo voľnom čase vôbec. Táto činnosť je obľúbená rovnako u dievčat aj chlapcov (často: dievčatá 86,7 %, chlapci 82,7 %). Na absenciu počúvania hudby vo voľnom čase poukazovali výraznejšie chlapci (chlapci 4,0 %, dievčatá 2,4 %). Najčastejšie (denne) si svoj voľný čas spríjemňujú hudbou najstarší skúmaní žiaci, a tak so zvyšujúcim sa vekom respondentov stúpa vyplňanie voľného času počúvaním hudby (12 rokov 63,9 %, 13 rokov 63,9 %, 14 rokov 54,8 %, 15 rokov 71,6 %, 16 rokov 71,1 %, 17 rokov 82,9 %, 18 rokov 85,0 %). Naopak, mladší žiaci deklarujú v najvyššom percente len občasné počúvanie hudby (12 rokov 12,5 %, 13 rokov 10,3 %, 14 rokov 15,2 %, 15 rokov 5,7 %, 16 rokov 8,7 %, 17 rokov 2,1 %, 18 rokov 3,0 %). Vôbec nepočúva hudbu 4,5 % 14-ročných, ale len 1/0,8 % 18-ročných žiakov. Časté počúvanie hudby dominuje u žiakov gymnázií (90,3 %), občasné zas u mladších žiakov, žiakov základných škôl (11,8 %), ktorí zároveň najviac deklarovali, že hudbu vo voľnom čase nepočúvajú (3,7 %). Hudba je veľmi obľúbená u mladých ľudí najmä z veľkých miest od 50 001 do 100 000 obyvateľov a následne z najmenších obcí a z veľkomiest (často: 50 001-100 000 obyvateľov 89,2 %, do 2 000 obyvateľov 85,2 %, nad 100 000 obyvateľov 85,8 %), pričom rozdiely sú len minimálne. Diferenciácie podľa jednotlivých krajov ukázali, že časté počúvanie hudby (denne a týždenne) je najrozšírenejšie u skúmaných žiakov zo škôl v Košickom a Žilinskom kraji (KE 91,1 %, ZA 91,2 %). Vysoké zastúpenie má aj v ostatných krajoch a hodnoty sa pohybujú od 86,8 % v Nitrianskom po 72,6 % v Trenčianskom kraji. Občasné počúvanie hudby vo voľnom čase je najviac zastúpené u respondentov z Trenčianskeho kraja, kde túto skutočnosť potvrdila až štvrtina skúmaných žiakov (24,5 %). Zo získaných údajov vyplýva, že najväčší záujem o počúvanie hudby vo voľnom čase majú dievčatá, najstarší oslovení, gymnazisti, žiaci základných a stredných škôl z veľkých miest do 100 000 obyvateľov a zo škôl Košického a Žilinského kraja.

Stretnutia s rovesníkmi

Stretnutie v partiách rovesníkov patrí k obľúbeným voľnočasovým činnostiam mladých ľudí. Za najobľúbenejšiu činnosť vo voľnom čase ju uviedlo 29,1 % opýtaných a zaradila sa tak na druhé miesto v poradí obľúbenosti. Denne sa so svojimi rovesníkmi vo voľnom čase stretáva 26,6 % opýtaných a takmer polovica (41,2 %) aspoň raz týždenne. Často sa s kamarátmi stretávajú takmer tri štvrtiny oslovených žiakov základných a stredných škôl, v prípade

stredoškolakov je to 72,6 %, u mladších žiakov 63,9 %. Občas trávi voľný čas v spoločnosti rovesníkov 12,8 % žiakov základných a 10,2 % žiakov stredných škôl. Len 6,0 % žiakov základných škôl a 3,2 % stredoškolakov uviedlo, že nie sú členmi žiadnej partie a s rovesníkmi sa vo voľnom čase nestretávajú. Voľný čas v rovesnickej partii prežívajú o niečo viac dievčatá, ktoré sa vo voľnom čase stretávajú s priateľmi často v 69,6 %, chlapci v 67,1 %. S partiou rovesníkov sa vo voľnom čase vôbec nestretáva len 5,1 % chlapcov a 4,1 % dievčat.

Najviac voľného času s priateľmi prežívajú najstarší opýtaní vo veku 18 rokov. Až v 80,0 % deklarovali časté (denne, týždenne) stretnutia v partiách rovesníkov a možno konštatovať, že so zvyšujúcim sa vekom mladých ľudí zvyšujú sa aj ich kontakty s rovesníkmi (12 rokov 62,1 %, 13 rokov 55,6 %, 14 rokov 67,8 %, 15 rokov 74,4 %, 16 rokov 68,8 %, 17 rokov 72,8 %, 18 rokov 80,0 %). Naopak, sú to mladší skúmaní žiaci (12- a 13-roční), ktorí najviac zo všetkých pripúšťali občasné stretnutia (12 rokov 16,6 %, 13 rokov 15,8 %), prípadne absenciu kontaktov s rovesníkmi vo voľnom čase (12 rokov 6,2 %, 13 rokov 9,6 %). Zaujímavé je, že skutočnosť potvrdilo takmer 7 % (6,9 %) najstarších opýtaných. Predpokladáme, že títo vo vyššej miere trávia voľný čas s partnerom vo dvojici a to na úkor rovesníkov. V partii rovesníkov sa často stretávajú najmä stredoškoláci z odborných škôl (SOŠ 72,9 %).

Diferenciácie vzhľadom na veľkosť bydliska a kraj SR nepreukázali významnejšie rozdiely. Zatiaľ čo občasné kontakty, prípadne žiadne prezentovali v najvyšších percentách žiaci pochádzajúci z najmenších lokalít, z malých obcí a miest (občas: do 2 000 obyvateľov 13,2 %, 2 001-10 000 obyvateľov 15,1 %, vôbec: do 2 000 obyvateľov 4,7 %, 2 001-10 000 obyvateľov 5,4 %), časté stretnutia s rovesníkmi dominujú v odpovediach oslovených žijúcich v stredne veľkých a veľkých mestách (10 001-50 000 obyvateľov 72,6 %, 50 001-100 000 obyvateľov 73,7 %), avšak len u 62,4 % respondentov z veľkomiest nad 100 000 obyvateľov.

Aktívny šport

Denne aktívne športuje 23,6 % oslovených žiakov základných a stredných škôl, pričom uvedené percento je ešte nižšie ako pri zisťovaní v roku 2010 (rok 2010: 29,3 %). Raz týždenne sa tejto činnosti venuje 29,6 % opýtaných. Často tak trávi svoj voľný čas aktívnym pohybom približne polovica skúmaných žiakov (53,2 %), každý štvrtý (20,1 %) deklaroval aktívny šport občas a vôbec nešportuje takmer 20 % oslovených (19,5 %). Rozdiely vo vzťahu k navštevovanému typu školy ukázali, že sú to viac mladší žiaci, ktorí prezentovali denné športovanie (ZŠ 26,1 %, SŠ 21,1 %), stredoškoláci zas vo vyššom percente uvádzali, že nešportujú vôbec (SŠ 14,6 %, ZŠ 11,9 %). Často športuje 59,8 % chlapcov a 46,6 % dievčat, pričom dievčatá sa častejšie venujú športu len občas (dievčatá 23,2 %, chlapci 17,1 %) alebo vôbec nie (dievčatá 16,4 %, chlapci 10,0 %).

Z uvedeného je zrejmé, že chlapci vo výrazne vyššom percente než dievčatá prežívajú svoj voľný čas aktívnym športovaním. Často športujú najmä žiaci 9. ročníkov, vo vyššom zastúpení žiaci základných škôl. Najmenej uvádzali časté športovanie (denne a týždenne) oslovení z 3. ročníka strednej školy. Títo potom aj najčastejšie zo všetkých prezentovali nezaujím o aktívny šport vo voľnom čase (SŠ: 3. ročník 16,7 %). Často aktívne športujú najmä gymnazisti (G 62,2 %, ZŠ 55,5 %, SOŠ 44,5 %), pričom sporadicky sa venujú tejto činnosti najviac žiaci stredných odborných škôl (SOŠ 21,6 %, ZŠ 20,9 %, G 15,6 %). Diferenciácie podľa veľkosti bydliska žiakov sa nepotvrdili a častú športovú aktivitu vykazoval približne každý druhý opýtaný zo všetkých uvedených lokalít bydliska podľa počtu obyvateľov. Vo voľnom čase často športujú najmä mladí z Nitrianskeho a Trnavského kraja (NR 64,1 %, TT 60,6 %), najmenej z Trenčianskeho kraja (TN 42,1 %). Títo potom najviac uvádzali občasné športovanie a to až štvrtina (26,5 %). Naopak, na absenciu aktívneho športu poukazovali najčastejšie oslovení z Prešovského kraja (PO 21,9 %).

Aktívny rozvoj záujmov, záujmová činnosť

Organizovaná záujmová činnosť či už umelecká, technická, prírodovedná, alebo organizovaný šport je hodnotné prežívanie voľného času mladých ľudí. Často sa jej venuje 39,0 % opýtaných, 12,9 % denne a 26,1 % týždenne. Občasnú organizovanú záujmovú činnosť uviedlo 15,3 % skúmaných žiakov základných a stredných škôl. Až každý tretí (34,8 %) sa však organizovanej záujmovej činnosti formou kurzov a krúžkov nevenuje vôbec. Aktivite sa viac venujú dievčatá než chlapci (často: dievčatá 45,2 %, chlapci 32,6 %), naopak, chlapci uvádzali viac len občasnú organizovanú záujmovú činnosť (chlapci 18,9 % dievčatá 11,7 %). Chlapci aj častejšie ako dievčatá priznávali, že sa jej nevenujú vôbec (chlapci 36,8 %, dievčatá 32,9 %), čo je vzhľadom na celkový prínos, ktorý aktívna záujmová činnosť predstavuje negatívne zistenie. Častú organizovanú záujmovú činnosť prezentovali vo svojich výpovediach predovšetkým mladší žiaci, najmä najmladší 12-roční (59,0 %), ktorá so zvyšovaním veku klesá (12 rokov 59,0 %, 13 rokov 55,1 %, 14 rokov 38,7 %, 15 rokov 40,1 %, 16 rokov 31,8 %, 17 rokov 24,1 %, 18 rokov 28,2 %). A tak zatiaľ čo častá záujmová činnosť vo voľnom čase respondentov s vekom klesá, stúpa občasnú venovanie sa záujmovým aktivitám. Až takmer polovica opýtaných vo veku 16 a 17 rokov organizovanú záujmovú činnosť poprela, pričom je zaujímavé, že u 18-ročných je percento značne nižšie. Predpokladáme, že pre vyjasnenú profesijnú orientáciu sa viac zameriavajú na rozvoj záujmov. Občas realizujú svoje záujmy najmä žiaci stredných škôl (SŠ 16,1 %, ZŠ 14,3 %). Naproti tomu sú to žiaci základných škôl, ktorí vo výrazne vyššej miere deklarujú časté prežívanie voľného času organizovanou záujmovou činnosťou (ZŠ 46,9 %, SŠ 31,3 %). Svoje záujmy vo voľnom čase vôbec nerozvíja až necelá polovica (41,1 %) žiakov stredných škôl, 29,3 % gymnazistov a až takmer každý druhý (48,0 %) žiak strednej odbornej školy, ale len 28,6 % žiakov základných škôl. Je zaujímavé, že ide prevažne o žiakov z veľkomiest (37,1 %) a z miest do 50 000 obyvateľov (37,9 %). Pritom práve veľkomestá poskytujú mladým ľuďom najširšie možnosti pre rozvoj záujmov.

Pasívny oddych

Každý deň pasívne odpočíva takmer 30 % (28,8 %) žiakov základných a stredných škôl a rovnako (30,9 %) leňoší aspoň raz do týždňa. Často týmto spôsobom oddychuje tak až 59,7 % opýtaných a 21,5 % pasívne odpočíva občas. Len 6,8 % respondentov je presvedčených, že vo voľnom čase neleňošia a vždy sú aktívni. Často (denne, týždenne) pasívne oddychujú viac dievčatá (dievčatá 60,4 %, chlapci 58,9 %), rozdiely sú len minimálne. Pritom denne oddychuje 30,8 % dievčat a 26,8 % chlapcov, ktorí potom výrazne častejšie leňošenie razantne odmietajú (chlapci 8,3 %, dievčatá 5,2 %). Pasívny oddych denne, prípadne týždenne pripúšťali v najvyššej miere 17-roční a celkovo sa potvrdilo, že so zvyšovaním veku respondentov rastie aj časté leňošenie a voľný čas vyplnený pasívnym oddychom (12 rokov 56,4 %, 13 rokov 52,9 %, 14 rokov 53,6 %, 15 rokov 65,9 %, 16 rokov 60,4 %, 17 rokov 66,0 %, 18 rokov 62,1 %). Na druhej strane so zvyšujúcim sa vekom žiakov klesá občasnú leňošenie a súčasne aj potvrdenie absencie pasívneho oddychu vo voľnom čase (občas: 12 rokov 26,4 %, 13 rokov 23,5 %, 14 rokov 26,5 %, 15 rokov 16,3 %, 16 rokov 23,1 %, 17 rokov 16,5 %, 18 rokov 20,5 %, vôbec: 12 rokov 6,4 %, 13 rokov 11,1 %, 14 rokov 7,9 %, 15 rokov 6,5 %, 16 rokov 3,5 %, 17 rokov 6,0 %, 18 rokov 3,0 %). Z výsledkov tak vyplýva, že aktívnejší sú mladší respondenti, 13- a 14-roční žiaci, ktorí najmenej zo všetkých uvádzali časté leňošenie a najviac ho odmietali. Diferenciácie podľa navštevovaného typu školy dokumentujú, že časté leňošenie je najvýraznejšie u gymnazistov (G 65,3 %, SOŠ 63,3 %, ZŠ 55,1 %), občasnú u žiakov základných škôl (24,5 %). Títo zároveň až v takmer 10 % (9,2 %) uviedli, že voľný čas vôbec nevyplňajú pasívnym oddychom, leňošením. Isté rozdiely sa prejavili aj vzhľadom na veľkosť bydliska. Na časté leňošenie poukazovali predovšetkým respondenti z obcí do 2 000 obyvateľov a so zvyšovaním počtu obyvateľov bydliska percento klesá, na druhej strane stúpa občasnú leňošenie, ale aj jeho odmietnutie.

Nuda

Nuda patrí k negatívnym voľnočasovým činnostiam, predstavuje stav, v ktorom sa dieťa a mladý človek necíti dobre, nemá čo robiť a nemá z tohto stavu ani žiadny úžitok. Je všeobecne známe, že žiak, ktorý sa nudí, či už na vyučovaní, ktoré ho nezaujíma alebo vo voľnom čase, sústreďuje svoju pozornosť na iné, často nevhodné činnosti. Z výsledkov vyplýva, že často sa vo svojom voľnom čase nudí 22,4 % oslovených žiakov základných a stredných škôl, pričom 10,8 % sa nudí každý deň a 11,6 % aspoň raz týždenne. Občas sa nudí približne každý tretí oslovený (34,9 %) a súčasne tretina (35,6 %) túto skutočnosť jednoznačne odmieta. Nuda ohrozuje rovnako dievčatá ako chlapcov, pričom denne sa nudí viac dievčat (dievčatá 11,9 %, chlapci 9,7 %). Chlapci sa zas viac nudia aspoň raz do týždňa (chlapci 12,6 %, dievčatá 10,5 %) a súčasne vo vyššom počte sú presvedčení, že im nuda vo voľnom čase nehrozí (chlapci 38,9 %, dievčatá 32,4 %). Často sa nudia najmä najmladší a najstarší oslovení (12 rokov 15,3 %, 13 rokov 11,5 %, 14 rokov 10,6 %, 15 rokov 12,2 %, 16 rokov 8,2 %, 17 rokov 8,4 %, 18 rokov 13,6 %). Z výsledkov je zrejmé, že najmenej pripúšťajú nudu vo voľnom čase 16- a 17-roční mladí ľudia. Práve 17-roční potom v najvyššom percente nudu vo voľnom čase jednoznačne odmietajú (41,4 %). Rozdiely pri občasnej nude sú minimálne. Z výsledkov je zrejmé, že nudou sú ohrození najmä najmladší a najstarší žiaci, žiaci vo veku 12 a 18 rokov, zatiaľ čo 17-roční najviac zo všetkých sú presvedčení, že sa vo voľnom čase nikdy nenudia. Nuda často (denne a týždenne) sprevádza viac stredoškolákov než žiakov základných škôl (SŠ 22,8 %, ZŠ 21,8 %), najmä žiakov z veľkomiest (nad 100 000 obyvateľov 25,8 %), ktorí však súčasne v najvyššom percente nudu vo voľnom čase odmietli (42,8 %). Z uvedeného vyplýva, že nuda viac ohrozuje gymnazistov a žiakov stredných odborných škôl než žiakov základných škôl. Rozdiely podľa jednotlivých krajov SR ukázali, že často sa nudia výrazne najviac respondenti žijúci v Košickom kraji (KE 30,7 %), najmenej oslovení z Trenčianskeho kraja (13,3 %). Na občasnú nudu vo voľnom čase poukazovali najmä skúmaní žiaci základných a stredných škôl v Trenčianskom a Žilinskom kraji (TN 48,3 %, ZA 44,9 %) a vôbec sa nenudí až takmer každý druhý oslovený z Bratislavského kraja. Predpokladáme, že skutočnosť je úzko prepojená s väčšími možnosťami hodnotne prežívať svoj voľný čas, ktoré poskytuje Bratislava ako hlavné mesto SR. Z prezentovaných údajov je zrejmé, že nuda najviac ohrozuje opýtaných žijúcich v Košickom kraji, pričom v najnižšej miere ju poznajú žiaci základných a stredných škôl s trvalým bydliskom v Bratislavskom a Banskobystrickom kraji. Príčinou negatívneho zistenia je nielen nedostatok zaujímavých činností, ktorým sa môžu žiaci vo voľnom čase venovať, ale aj nedostatok podnetov z rodiny. Deti, ktoré už v útlom veku neboli vedené k tomu, aby rozvíjali záujmy, aby vykonávali vo voľnom čase činnosti, ktoré ich obohatia a prinesú im nielen zábavu, ale aj podnety do života, neskôr len veľmi ťažko prežívajú plnohodnotne svoj voľný čas. Nuda je považovaná za jednu z najčastejších príčin výskytu sociálno-patologických javov u mladých ľudí.

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Porovnaním údajov za súbor žiakov základných škôl a za súbor žiakov stredných škôl sa zistilo, že výrazné rozdiely vo frekvencii jednotlivých voľnočasových činností medzi žiakmi základných škôl a stredoškolákmi sú v týchto činnostiach: pasívny oddych, ktorý prezentovali častejšie stredoškoláci (mean: SŠ 2,29, ZŠ 2,65), stretnutia s priateľom vo dvojici (mean: SŠ 2,22, ZŠ 2,84) a návšteva diskoték (mean: SŠ 3,62, ZŠ 4,30). Výsledky pritom priamo súvisia s vekom respondentov. A tak zatiaľ čo mladší žiaci sa vo vyššej frekvencii vo voľnom čase venujú čítaniu kníh, sledovaniu televízie, ale aj aktívnemu a pasívnemu športovaniu, i sebazdelávacím aktivitám, starší, okrem už spomínaných činností častejšie počúvajú hudbu, oddychujú, navštevujú kultúrne podujatia, venujú sa príležitostnej práci a brigádam, manuálnej práci v rodine, ale aj kontaktom s rovesníkmi a v rodine a súčasne viac navštevujú kaviarne, pohostinstvá a diskotéky.

Na základe získaných údajov možno konštatovať, že žiaci základných a stredných škôl vo svojom voľnom čase uprednostňujú prácu s počítačom a internetom. I keď si práca s počítačom a internetom vyžaduje určité vedomosti a zručnosti a žiaci základných a stredných škôl jej prostredníctvom môžu získať množstvo nových poznatkov, vedomostí ale aj priateľov, je dôležité, aby rodičia vedeli, čo ich deti na internete sledujú a s kým komunikujú. Ved' majú nielen pozitívny vplyv na mladého človeka, ale prinášajú so sebou aj množstvo rizík ako je strata identity, narušenie súkromia, kyberšikanovanie, či negatívne dôsledky na zdravie a závislosti.

Určitá časť skúmaných žiakov základných a stredných škôl výrazne uprednostňuje voľnočasové činnosti pasívneho charakteru ako sú sledovanie televízie, počúvanie hudby, pasívne oddychovanie, stretávanie sa s priateľmi, návšteva kaviarní a pohostinstiev a nákupných centier. Voľný čas tak prežívajú pasívne. Aktívne voľnočasové činnosti ako je aktívne športovanie, rozvoj záujmov a seba vzdelávanie vykazujú pomerne nízku frekvenciu u žiakov základných aj stredných škôl (športovanie: mean ZŠ 2,63, SŠ 2,77, záujmová činnosť: mean ZŠ 3,09, SŠ 3,57, seba vzdelávanie: mean ZŠ 3,93, SŠ 4,05). Aj čítanie kníh je v súčasnosti u mladých ľudí veľmi podceňované a zaznávané. Naopak, kontakty s rovesníkmi a kontakty v rodine predstavujú pre mladých ľudí významnú súčasť voľného času ako zmysluplná a hodnotná činnosť. I napriek rôznorodej škále ponúkaných voľnočasových aktivít, existuje pomerne veľký počet opýtaných, ktorí sa vo voľnom čase často nudia.

Vzhľadom na skutočnosť, že respondenti sú žiakmi základných a stredných škôl, považujeme za dôležité, aby boli vytvorené dostatočné možnosti na zmysluplné prežívanie voľného času a to či už v záujmových krúžkoch priamo v školách, školských strediskách záujmovej činnosti, v centrách voľného času alebo v občianskych združeniach detí a mládeže a aby boli tieto aktivity dostatočne propagované a finančne prístupné pre všetkých.

Porovnanie výsledkov za roky zisťovania

Na základe porovnania zistení v rokoch 2010 a 2018 je vidieť, že najfrekvencovanejšou voľnočasovou aktivitou skúmaných žiakov základných a stredných škôl je trávenie času na internete. Podľa štúdie Millennials na skupine mladých ľudí vo veku 12 – 26 rokov, počas svojho bežného dňa trávia mladí ľudia na internete priemerne až štyri hodiny. Nie je to až také neveriteľné, keď si predstavíme, že mladí robia na internete takmer všetko: hrajú sa, komunikujú, študujú alebo len získavajú informácie.

V našom súbore až 77,4 % oslovených uviedlo, že na internete trávia svoj voľný čas denne, 14,2 % týždenne, 2,6 % mesačne a 4,1 % len občas. 1,8 % respondentov nie je na internete vôbec. Podobná situácia sa potvrdila aj v roku 2010, pričom v oboch porovnávaných rokoch je najčastejšou činnosťou vo voľnom čase. Nasleduje počúvanie hudby (menej časté v minulom zisťovaní) a sledovanie televízie. Stretnutia s partiou rovesníkov sú v oboch rokoch identické (6. miesto). Pasívny oddych, ničnerobenie je u súčasných respondentov na vyššom mieste poradia ako v roku 2010, podobne ako čítanie kníh vo voľnom čase (rok 2018: 14. miesto, rok 2010: 17. miesto). Naopak, aktívny šport zaznamenáva pokles. Zatiaľ čo v súčasnosti mu prináleží 10. miesto v poradí frekvencie jednotlivých voľnočasových aktivít, v roku 2010 to bolo 8. miesto. Hoci mladí ľudia aktívne športovanie označili za najobľúbenejšiu činnosť voľného času, venujú mu menej času. Denne sa mu venuje 23,6 % opýtaných, týždenne takmer 30 % (29,6 %), 13,5 % mesačne a 20,1 % len občas. Až 13,2 % skúmaných žiakov však aktívne nešportuje.

2. Moderné informačné prostriedky

2.1 Internet

Internet čoraz výraznejšie zasahuje do života najmä mladých ľudí. Je pre nich úplnou samozrejmosťou, bez ktorej si život už nevedia predstaviť. Ako ukázali výsledky našich prieskumov v rokoch 2010 a 2018 čas, ktorý mladí ľudia trávajú na internete sa neustále zvyšuje a je najfrekventovanejšou činnosťou vo voľnom čase. Zaujímalo nás, ktoré zo zariadení používajú skúmaní žiaci základných a stredných škôl k pripojeniu sa na internet. Vlastný stolný PC/laptop používajú až takmer tri štvrtiny (74,6 %) oslovených, počítač alebo laptop využívaný spolu s ostatnými členmi rodiny 48,6 %, mobilný telefón 91 % žiakov, pričom len 9 % nemá v mobilnom telefóne dáta a nevyužíva ho k pripojeniu na internet. Hraniu konzolu ako zariadenie pre internet využíva 37,9 % respondentov, televízor takmer každý druhý (47,7 %) respondent. Iné prenosné zariadenia ako iPod, iPhone, Blackberry a podobne označilo 36,8 % skúmaných žiakov základných a stredných škôl.

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Komparáciou výsledkov sa zistilo, že vlastný počítač/laptop majú, a teda sa cez neho pripájajú na internet skôr starší ako mladší žiaci. Túto skutočnosť prezentovalo 75,5 % stredoškôľakov a 73,7 % žiakov základných škôl. Výsledky ukazujú, že rozdiely sú minimálne. Celkovo tak väčšina mladých ľudí vlastní svoj súkromný počítač. S rodinnými príslušníkmi sa delí o počítač s pripojením na internet každý druhý žiak základnej školy a 45,7 % stredoškôľakov. Mobilný telefón s využitím internetu má približne 90 % oslovených žiakov (ZŠ 88,8 %, SŠ 93,1 %). Hraniu konzolu na pripojenie sa na internet využívajú viac mladší žiaci (ZŠ 41,7 %, SŠ 34,2 %), podobne televízor (ZŠ 49,8 %, SŠ 45,7 %). Mladí ľudia teda vo veľkom využívajú jednotlivé dostupné zariadenia pre pripojenie sa na internet, pričom rozdiely medzi mladšími a staršími žiakmi nie sú významné. Štatisticky významné závislosti vo vzťahu k jednotlivým výberovým kritériám sa potvrdili v prípade **vlastného počítača** podľa pohlavia, veku a kraja bydliska. Využívanie vlastného počítača pri pripojení sa na internet prezentovali viac chlapci ako dievčatá (CH 81,7 %, D 67,5 %), predovšetkým 14-roční žiaci (80,7 %) pochádzajúci z Nitrianskeho kraja (NR 84,1 %), najmenej zo Žilinského kraja (ZA 64,7 %). Významné rozdiely sa pri **spoločnom využívaní počítača s internetom v rodine** potvrdili vo vzťahu ku kraju SR. Túto skutočnosť najviac uvádzali oslovení z Košického a Prešovského kraja (KE 59,5 %, PO 53,0 %), najmenej z Banskobystrického a Bratislavského kraja (BB 39,8 %, BA 44,6 %). Zrejme na východe Slovenska najviac oslovených využíva v rodine spoločný počítač. **Mobilný telefón** s pripojením sa na internet deklarovali najvýraznejšie žiaci vo veku 17 a 18 rokov (17 rokov 93,6 %, 18 rokov 94,0 %). Možno konštatovať, že so zvyšovaním veku respondentov v základných a stredných školách stúpa podiel tých, ktorí využívajú internet cez mobilný telefón (graf 5).

Graf 5

Žiaci, ktorí využívajú mobilný telefón k pripojeniu sa na internet podľa veku (v %)

Používanie **hracej konzoly** pre pripojenie sa na internet uvádzali viac skúmaní chlapci (chlapci 49,5 %, dievčatá 26,3 %) a žiaci základných škôl (ZŠ 41,9 %, SOŠ 33,4 %, G 35,0 %). Signifikantné rozdiely v názoroch pri využívaní **televízora** sa potvrdili vo vzťahu k veku a kraju bydliska respondentov. Sú to výrazne najčastejšie najmladší opýtani, ktorí televízor

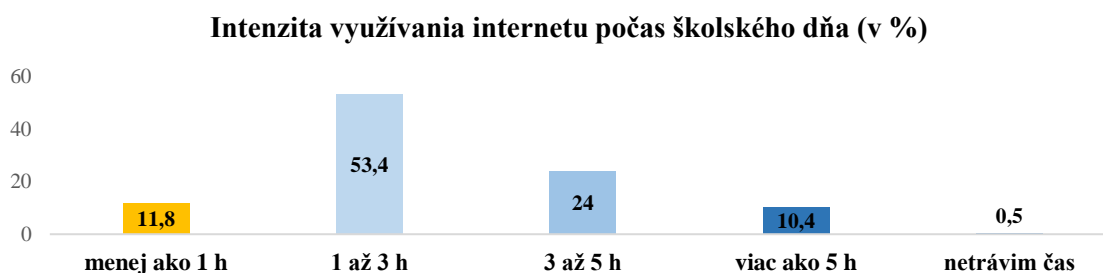
využívajú na prácu na internete (12 rokov 63,4 %, 13 rokov 50,6 %, 14 rokov 43,9 %, 15 rokov 52,3 %, 16 rokov 44,8 %, 17 rokov 45,4 %, 18 rokov 35,6 %), najmenej najstarší. Iné prenosné zariadenia sa najviac objavujú v odpovediach respondentov žijúcich vo veľkých mestách a veľkomestách. Štatisticky významné rozdiely tak potvrdili, že s veľkosťou lokality bydliska priamoúmerne stúpa počet tých, ktorí využívajú pri internete aj také zariadenia ako je Blackberry, iPod, iPhone a pod. (do 2 000 obyvateľov 32,1 %, 2 001-10 000 35,1 %, 10 001-50 000 34,8 %, 50 001-100 000 45,9 %, nad 100 000 45,4 %).

2.1.1 Intenzita využívania internetu

Školský deň

Dôležitosť akú mladí ľudia pripisujú internetu nedokumentuje iba fakt, že ho väčšina (77,4 %) využíva každý deň, ale tiež intenzita využívania. Počas školského dňa trávi viac ako polovica žiakov na internete jednu až tri hodiny a štvrtina tri až päť hodín. Nižšiu intenzitu využívania (menej ako hodinu) potvrdila iba desatina opýtaných. Rizikové používanie internetu (viac ako 5 hodín) bolo identifikované u každého desiateho žiaka. Žiadny čas trávený na internete počas bežného školského dňa potvrdilo iba 0,5 % opýtaných.

Graf 6

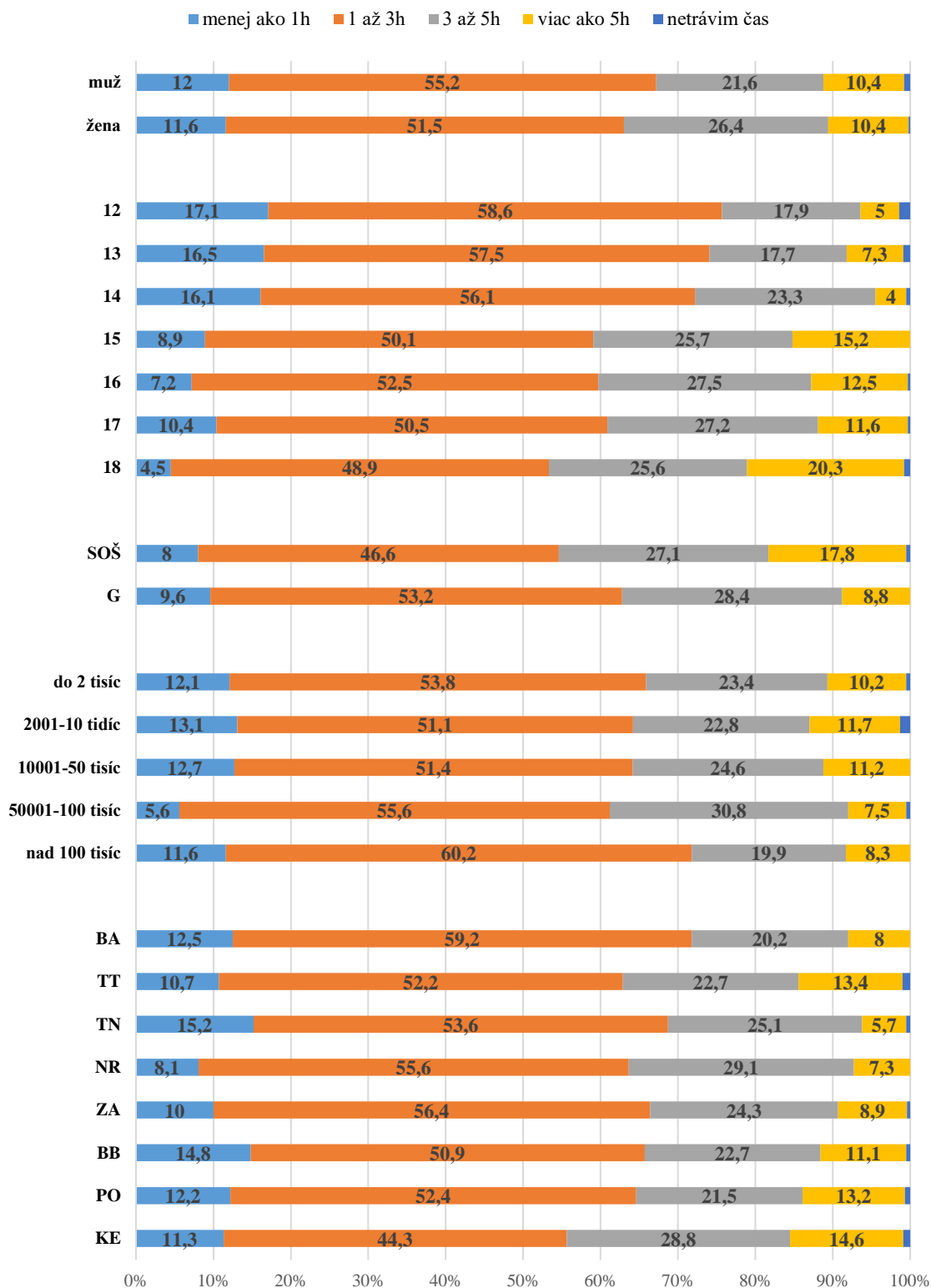
Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Medzi žiakmi základných a stredných škôl existuje štatisticky významný rozdiel v intenzite využívania internetu počas školského dňa. Stredoškoláci používajú internet vo väčšej miere, a to v skupine užívateľov 3 až 5 hodín ako aj viac ako 5 hodín. Naopak, žiaci základných škôl častejšie využívajú internet počas školského dňa 1 až 3 hodiny a menej ako hodinu. Medzi počtom tých, ktorí netrávia čas na internete nie je výrazný rozdiel (ZŠ 0,7 % a SŠ 0,3 %). Okrem rozdielov podľa typu školy sa zistili signifikantné rozdiely aj podľa **pohlavia, veku, typu strednej školy, veľkosti bydliska**, ale aj **kraja**. Dievčatá o niečo častejšie trávia voľný čas na internete jednu až tri hodiny ako chlapci, naopak, u chlapcov sa zistila vyššia frekvencia v skupine 3 až 5 hodín, menej ako hodinu, ale aj v skupine, ktorí potvrdili, že počas školského dňa netrávia žiadny čas na internete. Zistilo sa, že s vyšším vekom sa znižuje aj podiel žiakov, ktorí trávia na internete menej ako hodinu, ale aj 1 až 3 hodiny. S vekom sa zvyšuje podiel žiakov, ktorí potvrdili najvyššiu intenzitu trávenia času na internete (viac ako 5 hodín). Gymnazisti ako aj žiaci stredných odborných škôl najčastejšie trávia svoj voľný čas na internete 1 až 3 hodiny, ale u gymnazistov je tento podiel vyšší. Pri žiakoch stredných odborných škôl sa zistila väčšia skupina žiakov, ktorí využívajú internet viac ako 5 hodín (SOŠ 17,8 %; G 8,8 %). Vo všetkých skupinách obcí a miest podľa veľkosti sa zaznamenal najvyšší podiel žiakov, ktorí trávia svoj voľný čas na internete jednu až tri hodiny, vo veľkomestách bol tento podiel najvyšší (60,2 %). Najpočetnejšia skupina žiakov tráviacich voľný čas na internete s frekvenciou 3 až 5 hodín sa zistila v mestách od 50 001 do 100 000 obyvateľov (30,8 %). Najintenzívnejšie využívanie internetu (viac ako 5 hodín) potvrdili v najmenšej miere žiaci v najväčších mestách (do 100 000 7,5 % a nad 100 000 8,3 %). Najmenšiu intenzitu (menej ako

1 hodinu) najčastejšie uviedli žiaci z Trenčianskeho (15,2 %) a Banskobystrického kraja (14,8 %). Viac voľného času trávia na internete (3 až 5 hodín) žiaci z Nitrianskeho (29,1 %) a Košického kraja (28,8 %) a rizikové trávenie (viac ako 5 hodín) bolo najčastejšie u žiakov v Košickom (14,6 %), Trnavskom (13,4 %) a Prešovskom kraji (13,2 %).

Graf 7

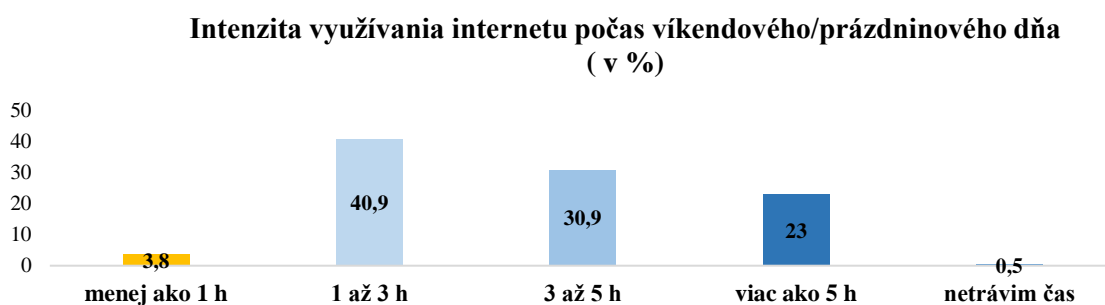
Intenzita využívania internetu počas školského dňa podľa socio-demografických skupín (v %)

Víkendový/prázdninový deň

Počas víkendového alebo prázdninového dňa väčšina žiakov trávi svoj voľný čas na internete 1 až 3 (40,9 %) a 3 až 5 hodín (30,9 %). Určité riziká spojené s vyšším počtom hodín stráveným na internete (viac ako 5 hodín) vykazuje až pätina opýtaných (23,0 %). Naopak, nízka intenzita využívania internetu je zastúpená iba u 3,8 % a žiadna u 1,5 % žiakov.

Graf 8

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Signifikantné rozdiely sa potvrdili aj v prípade víkendových/prázdninových dní. Žiaci základných škôl častejšie trávia voľný čas 1 až 3 hodiny a stredoškôláci vo väčšej miere používajú internet s vyššou intenzitou (viac ako 5 hodín). V prípade žiakov základných škôl sa zaznamenala aj o niečo väčšia skupina, ktorá svoj voľný čas počas víkendu alebo prázdnin netrávi na internete.

Relatívne početnosti intenzity využívania internetu sú v *tabuľke 10*.

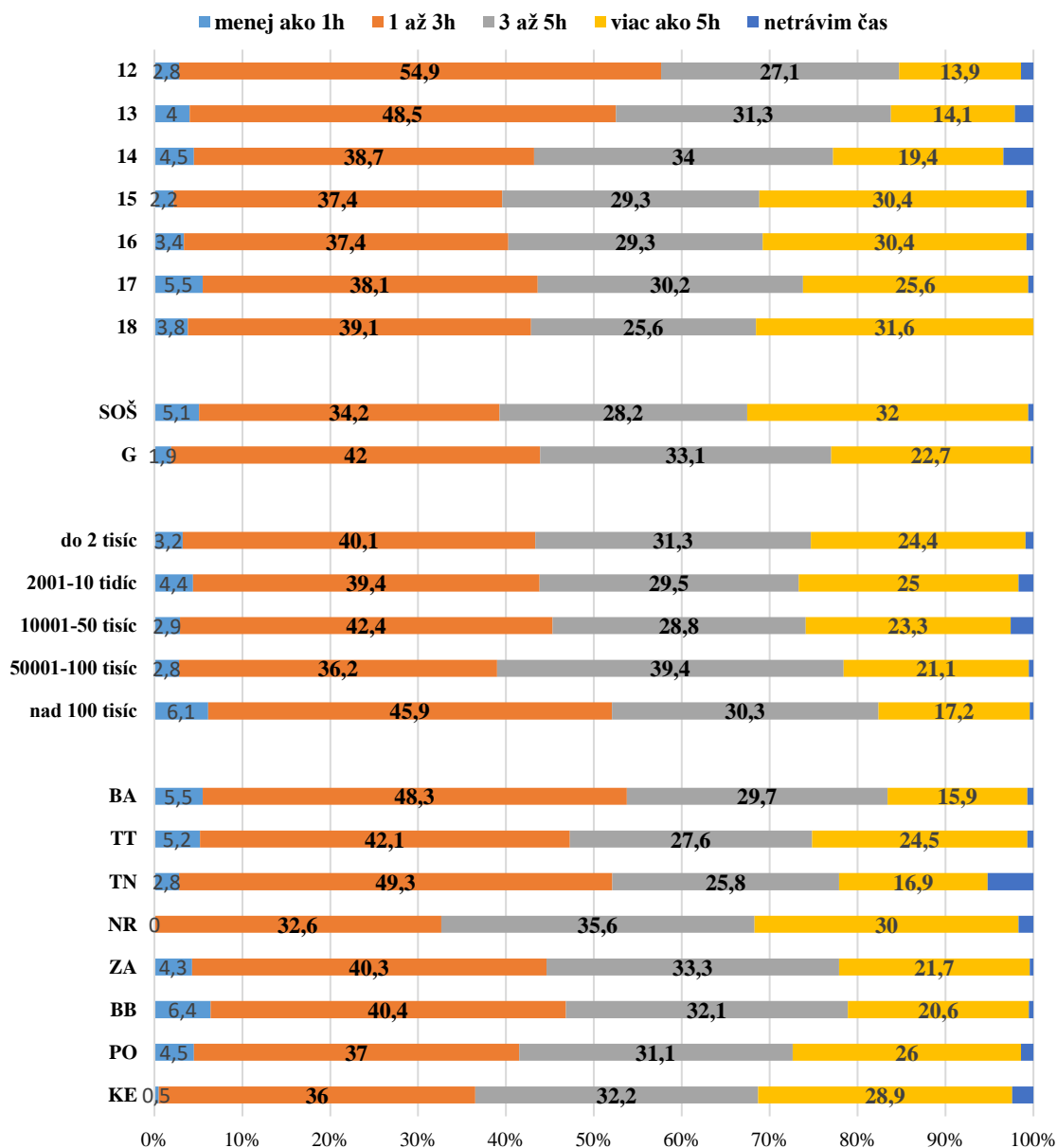
Tabuľka 10

Intenzita využívania internetu		Typ školy	
		ZŠ	SŠ
menej ako 1 h	počet	36	40
	%	3,7	4,0
1 až 3 h	počet	442	372
	%	45,1	36,8
3 až 5 h	počet	308	304
	%	31,4	30,0
viac ako 5 h	počet	169	291
	%	17,2	28,8
netrávim čas	počet	25	5
	%	2,6	,5
SPOLU	počet	980	1012
	%	100,0	100,0

Štatisticky významné rozdiely sa zistili aj podľa **veku, typu strednej školy, veľkosti bydliska a kraja**. Intenzitu využívania internetu podľa týchto socio-demografických skupín uvádza *graf 9*.

Graf 9

Intenzita využívania internetu počas víkendového/prázdninového dňa podľa socio-demografických skupín (v %)

Vo vzťahu k veku respondentov sa zistilo, že žiaci vo veku od 12 do 18 rokov trávajú víkendové alebo prázdninové dni na internete najčastejšie 1 až 3 hodiny, pri 12-ročných tento podiel predstavuje vyše polovicu žiakov (54,9 %). Rizikový počet strávených hodín na internete sa zistil v najväčšej miere u 18- (31,6 %) a 15-ročných žiakov (30,4 %). Zvýšený podiel žiakov, ktorí, naopak, netrávia svoj voľný čas na internete počas víkendu, resp. prázdnin sa zistil v skupine 14- (3,4 %) a 13-ročných žiakov (2,1 %). Gymnazisti ako aj žiaci stredných odborných škôl najčastejšie trávajú svoj voľný čas na internete 1 až 3 hodiny, avšak u gymnazistov je tento podiel výrazne vyšší. Podobne o niečo väčšia skupina gymnazistov voľný čas trávi na internete menej ako hodinu. Pri žiakoch stredných odborných škôl sa zistila väčšia skupina žiakov, ktorí využívajú internet viac ako 5 hodín (SOŠ: 32,0 %; G: 22,7 %). Menej ako 1 hodinu najčastejšie trávajú svoj voľný čas počas víkendu alebo prázdnin žiaci žijúci vo veľkomestách (6,1 %) a žiadny čas na internete v mestách s 10 001 až 50 000 obyvateľmi

(2,6 %). Naopak, najvyššia miera intenzity trávenia voľného času na internete sa s rastúcim počtom obyvateľov znižovala. Voľný čas netravia na internete najčastejšie žiaci z Trenčianskeho kraja (5,2 %). 1 až 3 hodiny uviedli v najväčšej miere v Trenčianskom (49,3 %) a Bratislavskom kraji (48,3 %). Vysoká intenzita sa zistila v Nitrianskom (30,0 %), Košickom (28,9 %) a Prešovskom kraji (26,0 %).

2.1.2 Spôsoby využívania internetu

Mladí ľudia používajú internet vo voľnom čase rôznym spôsobom. K najčastejším patrí chat (80,5 %) a počúvanie hudby (67,2 %). Viac ako polovica opýtaných často na internete surfuje a sleduje televíziu, videá. A menej ako polovica sa venuje aj sťahovaniu hudby. Pri vzdelávaní a ako zdroj informácií ho využíva viac ako tretina žiakov.

Tabuľka 11

Spôsoby trávenia voľného času na internete	Často	Občas	Nikdy
elektronická pošta, emaily	22,5	61,8	15,7
chat	80,5	16,8	2,6
elektronické konferencie	6,6	30,3	63,1
ako zdroj informácií	36,9	49,8	13,3
pri vzdelávaní	36,3	52,0	11,7
tvorba webových stránok	8,1	23,6	68,3
sledovanie televízie, videa	53,1	39,0	7,9
počúvanie hudby	67,2	26,0	6,8
čítanie novín, časopisov	12,6	43,8	43,6
čítanie e-knží	6,5	27,2	66,2
nadväzovanie známostí	12,6	50,5	36,9
vyjadrenie názorov	15,2	48,3	36,5
prezeranie erotických stránok	15,9	24,9	59,2
sťahovanie hudby	44,7	43,1	12,3
PC hry	35,0	39,8	25,3
posielanie SMS	38,9	45,9	15,2
surfovanie	54,2	34,0	11,8

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Z výsledkov vyplynulo, že žiaci stredných škôl travia viac času na internete (denne: ZŠ 75,2 %, SŠ 79,4 %). Zároveň sa potvrdilo, že jednotlivým spôsobom využívania internetu sa venujú s rôznou intenzitou. Žiaci stredných škôl častejšie používajú internet na elektronickú poštu, chat, zdroj informácií, vzdelávanie, počúvanie hudby, čítanie novín/časopisov, nadväzovanie známostí, vyjadrenie názorov, pozeranie erotických stránok, sťahovanie hudby a surfovanie. Žiaci základných škôl častejšie než žiaci stredných škôl len na hranie počítačových hier.

Tabuľka 12

Spôsoby trávenia voľného času na internete	ZŠ (%)			SŠ (%)		
	často	občas	vôbec	často	občas	vôbec
elektronická pošta, emaily	21,8	57,3	20,9	23,0	66,3	10,7
chat	74,3	21,5	4,2	86,6	12,2	1,2
ako zdroj informácií	28,5	53,1	18,4	45,1	46,6	8,2
pri vzdelávaní	28,2	57,9	14,0	44,4	46,2	9,4
počúvanie hudby	61,5	31,5	7,0	72,9	20,6	6,5
čítanie novín, časopisov	9,0	43,4	47,7	16,1	44,3	39,6
nadväzovanie známostí	8,5	49,0	42,4	16,6	51,5	31,9
vyjadrenie názorov	11,5	48,6	40,0	19,0	47,7	33,3
prezeranie erotických stránok	9,0	19,9	71,1	22,3	29,9	47,8
sťahovanie hudby	40,0	45,4	14,6	49,2	41,0	9,8
PC hry	38,6	40,4	21,0	31,6	39,0	29,3
surfovanie	49,4	37,1	13,5	59,1	30,6	10,3

Poznámka: Štatisticky významné rozdiely.

Signifikantné rozdiely sa zistili aj podľa pohlavia. Dievčatá častejšie ako chlapci chatujú, využívajú internet pri vzdelávaní, čítaní novín/časopisov, e-knží a posielaní esemesiek. Chlapci na internete vo väčšej miere využívajú elektronickú poštu, elektronické konferencie, tvorbu webových stránok, vyjadrujú svoje názory, prezerajú si erotické stránky a častejšie hrajú aj počítačové hry. Rozdiely uvádza *tabuľka 13*.

Tabuľka 13

Spôsoby trávenia voľného času na internete	Muž (%)			Žena (%)		
	často	občas	vôbec	často	občas	vôbec
elektronická pošta, emaily	24,6	62,3	13,1	20,4	61,3	18,2
chat	77,1	19,5	3,4	83,9	14,2	1,9
elektronické konferencie	7,4	33,1	59,5	5,8	27,5	66,7
pri vzdelávaní	27,5	57,3	15,2	45,1	46,8	8,2
tvorba webových stránok	9,4	26,8	63,8	6,8	20,5	72,7
čítanie novín, časopisov	10,9	41,1	47,9	14,3	46,4	39,3
čítanie e-knží	5,6	24,8	69,5	7,5	29,7	62,8
vyjadrenie názorov	17,3	48,7	34,0	13,2	47,8	38,9
prezeranie erotických stránok	24,1	29,2	46,7	7,8	20,6	71,6
PC hry	50,4	36,0	13,6	19,7	43,4	36,9
posielanie SMS	33,7	47,0	19,2	44,0	44,8	11,2

Poznámka: Štatisticky významné rozdiely.

O niečo menej diferencuje využívanie internetu typ strednej školy. Žiaci gymnázií častejšie chatujú. Rozdiel sa zistil aj pri využívaní internetu na vzdelávanie a čítanie novín/časopisov. Naopak, žiaci stredných odborných škôl častejšie uviedli, že vo voľnom čase používajú internet na vyjadrovanie názorov, ale aj na pozeranie erotických stránok. To akým spôsobom a ako často žiaci trávia čas na internete výrazne ovplyvňuje aj vek. Signifikantné rozdiely uvádza *tabuľka 14*. Od veku 15 rokov mladí ľudia výraznejšie využívajú internet pri vzdelávaní a aj ako zdroj informácií. Hranie PC hier sa najčastejšie zistilo u 14-ročných žiakov (43,6 %) a s vyšším vekom sa zvyšuje aj podiel žiakov, ktorí často sledujú erotické stránky.

Tabuľka 14

Spôsoby trávenia voľného času na internete	12 rokov		13 rokov		14 rokov		15 rokov		16 rokov		17 rokov		18 rokov	
	Č	V	Č	V	Č	V	Č	V	Č	V	Č	V	Č	V
elektronická pošta, emaily	9,7	36,6	19,7	20,9	30,7	13,5	16,8	19,2	23,0	9,9	24,4	7,9	30,3	8,3
chat	72,4	6,9	73,3	4,9	74,1	3,2	86,4	1,4	85,1	1,2	84,1	1,8	88,7	0
elektronické konferencie	8,4	61,5	10,6	58,1	5,4	62,2	4,9	63,9	9,3	63,4	3,7	65,6	2,3	72,7
ako zdroj informácií	20,4	16,2	26,5	14,9	31,2	22,1	42,6	11,5	45,8	9,0	43,6	8,8	42,0	7,6
pri vzdelávaní	20,7	17,2	29,2	14,6	28,9	13,6	41,5	9,8	45,0	8,1	40,5	10,4	45,9	9,0
sledovanie televízie, videa	68,3	4,1	54,9	7,7	45,8	10,5	55,9	7,1	53,1	5,9	50,5	10,8	49,6	6,0
počúvanie hudby	66,9	7,6	58,2	7,3	62,5	5,3	68,5	8,4	73,4	6,8	72,8	6,1	70,7	24,1
čítanie novín, časopisov	8,3	51,4	9,4	47,0	9,3	41,5	13,4	47,7	17,3	44,9	16,8	35,2	10,6	38,5
čítanie e-knží	4,1	80,7	7,7	62,9	4,3	64,3	7,1	65,8	7,5	67,1	8,2	64,9	4,5	66,7
nadväzovanie známostí	8,3	51,4	10,4	40,2	5,4	45,4	16,3	31,3	16,8	28,3	16,6	33,7	12,1	34,8
vyjadrenie názorov	11,1	45,8	14,9	37,8	7,0	42,9	21,4	33,6	14,3	34,9	16,8	32,1	25,2	26,7
prezeranie erotických stránok	6,2	84,1	7,0	73,5	10,2	68,3	14,2	57,4	25,5	48,3	22,9	44,3	27,1	40,5
sťahovanie hudby	45,8	13,2	35,1	12,2	40,3	16,5	50,7	12,3	47,3	10,7	49,1	11,0	45,1	6,8
PC hry	33,1	18,6	34,3	17,3	43,6	22,5	33,6	27,3	31,9	29,7	34,7	31,6	26,5	27,3
posielanie SMS	35,4	13,9	35,8	14,2	39,5	14,1	43,5	11,4	36,5	12,1	37,8	23,5	44,4	18,8
surfovanie	43,4	13,1	43,8	16,1	54,5	12,8	57,3	9,0	55,4	10,2	51,8	12,5	60,2	7,5

Poznámka: Č = často, V = vôbec; štatisticky významné rozdiely.

Štatisticky významné rozdiely sa zistili aj vo vzťahu k veľkosti bydliska. Žiaci z najmenších obcí a v mestách od 50 do 100 000 obyvateľov výrazne častejšie využívajú internet ako zdroj informácií pri vzdelávaní. Je zaujímavé, že žiaci z najväčších miest najmenej trávia voľný čas na internete sledovaním televízie, videí. S rastúcou veľkosťou bydliska sa znižuje podiel opýtaných, ktorí na internete čítajú e-knihy. Erotické stránky si výrazne častejšie prezerajú na internete žiaci z najväčších miest (50 001-100 000: 24,5 % a nad 100 000: 23,0 %).

Tabuľka 15

Spôsoby trávenia voľného času na internete	do 2 000		2001-10 000		10 001-50 000		50 001-100 000		nad 100 000	
	Č	V	Č	V	Č	V	Č	V	Č	V
elektronická pošta, emaily	19,2	13,9	24,6	13,2	22,8	19,1	19,2	15,5	25,7	16,3
chat	81,3	2,8	77,3	3,1	84,4	2,0	84,1	2,3	73,9	3,3
ako zdroj informácií	42,9	8,4	34,2	14,1	34,6	16,9	42,7	10,3	32,4	14,3
pri vzdelávaní	43,2	9,0	36,4	13,3	34,5	11,0	43,4	11,3	24,2	14,8
tvorba webových stránok	10,7	65,0	10,0	68,7	5,6	70,9	5,2	68,5	7,9	65,6
sledovanie televízie, videa	58,5	6,3	53,9	8,5	50,0	7,0	57,1	8,0	44,9	11,8
počúvanie hudby	71,4	8,5	63,2	56,5	68,5	5,8	73,8	3,7	59,2	9,4
čítanie novín, časopisov	16,9	39,4	11,1	43,8	10,4	45,4	17,8	39,3	9,0	50,6
čítanie e-kníh	9,0	62,8	7,1	64,9	5,8	64,5	5,6	70,9	3,3	75,7
vyjadrenie názorov	16,7	32,9	14,4	31,0	13,7	43,2	17,4	41,8	16,0	34,2
prezeranie erotických stránok	14,8	63,1	14,3	62,4	12,1	64,1	24,5	53,8	23,0	38,5

Poznámka: Č = často, V = vôbec; štatisticky významné rozdiely.

Väčšinu sledovaných aktivít na internete diferencuje aj kraj SR. Elektronická pošta je výrazne častejšie zastúpená v Trenčianskom (37,6 %) a elektronické konferencie v Trnavskom kraji (11,1 %). Chatovaniu sa venujú žiaci vo väčšej miere v Trenčianskom, Nitrianskom, Žilinskom a Banskobystrickom kraji ako v ostatných štyroch krajoch. Internet ako zdroj informácií slúži najmä v Košickom (41,8 %) a Banskobystrickom kraji (41,2 %) a pri vzdelávaní v Banskobystrickom (44,5 %) a Žilinskom kraji (41,1 %). Televíziu, videá sledujú na internete výrazne častejšie žiaci z Nitrianskeho (65,1 %) a Žilinského kraja (61,1 %). V Prešovskom kraji takmer pätina opýtaných často číta noviny, časopisy (17,7 %), najmenej v Žilinskom kraji (8,9 %). Nadväzovanie známostí bolo najviac zastúpené v Košickom kraji (16,6 %) a sledovanie erotických stránok v Bratislavskom (23,8 %) a Nitrianskom kraji (21,0 %). Sťahovaniu hudby sa venuje často polovica žiakov v Nitrianskom kraji, v Košickom (39,2 %) a Prešovskom (38,7 %) výrazne menej. Počítačovým hrám najviac žiaci v Nitrianskom (46,8 %), Trenčianskom (46,5 %) a Trnavskom kraji (39,0 %). V Trenčianskom kraji sa výrazne častejšie venujú aj esemeskovaniu (53,8 %) a surfovaniu (65,3 %) na internete.

Tabuľka 16

Spôsoby trávenia voľného času na internete	2003			2010			2018			R ¹ 2018-2003
	často	občas	vôbec	často	občas	vôbec	často	občas	vôbec	
elektronická pošta, emaily	46,3	31,6	22,1	48,8	40,0	11,2	22,5	61,8	15,7	-23,8
chat	12,9	27,9	59,2	71,4	20,5	6,1	80,5	16,8	2,6	67,6
elektronické konferencie	2,2	7,1	90,7	-	-	-	6,6	30,3	63,1	4,4
ako zdroj informácií	38,2	45,2	16,7	45,2	44,3	10,5	36,9	49,8	13,3	-1,3
pri vzdelávaní	37,2	44,2	18,6	33,0	59,2	7,8	36,3	52,0	11,7	-0,9
tvorba webových stránok	2,4	11,9	85,7	8,3	22,2	69,4	8,1	23,6	68,3	5,7
sledovanie televízie, videa	11,0	23,0	66,0	45,3	41,7	13,0	53,1	39,0	7,9	42,1
počúvanie hudby	-	-	-	65,9	28,5	5,7	67,2	26,0	6,8	--
čítanie novín, časopisov	9,9	37,1	53,1	11,4	40,7	47,9	12,6	43,8	43,6	2,7
čítanie e-kníh	2,4	10,5	87,0	4,9	16,9	78,2	6,5	27,2	66,2	4,1
nadväzovanie známostí	6,8	31,8	61,4	48,7	28,5	22,8	12,6	50,5	36,9	5,8
vyjadrenie názorov	4,6	25,9	69,5	15,8	42,2	41,9	15,2	48,3	36,5	10,6
prezeranie erotických stránok	2,2	25,7	72,1	13,2	25,9	60,8	15,9	24,9	59,2	13,7
sťahovanie hudby	10,4	29,6	60,0	56,7	29,9	13,4	44,7	43,1	12,3	34,3
PC hry	12,9	36,7	50,4	38,4	41,0	20,7	35,0	39,8	25,3	22,1
posielanie SMS	24,1	44,2	31,8	-	-	-	38,9	45,9	15,2	14,8
surfovanie	28,9	54,2	17,0	-	-	-	54,2	34,0	11,8	25,3

¹ Rozdiel v kategórii „často“.

Porovnanie výsledkov za roky zisťovania

Pri jednotlivých spôsoboch trávenia voľného času na internete došlo od roku 2003 k výrazným zmenám. Radikálne sa zvýšil význam chatovania, sledovania televízie, videí a sťahovania hudby na internete. Výrazný posun sa zaznamenal aj v prípade surfovania a hrania počítačových hier. Naopak, výrazne menej často žiaci používajú prostredníctvom internetu elektronickú poštu. Rozdiely zobrazuje *tabuľka 16*.

2.1.3 Preferencia internetových stránok

Z množstva internetových stránok mladí ľudia jednoznačne preferujú Facebook (82,8 %) a Google (75,1 %), veľmi obľúbené sú aj Youtube (55,0 %), Wikipédia (49,7 %) a gmail (42,2 %). Viac ako tretina žiakov navštevuje na internete stránky referáty.sk (39,3 %) a uložto (35,1 %). O niečo menej navštevujú stránky s hudbou, mp3 (26,4 %), iserialy, sledujto (20,5 %). Približne každý desiaty žiak má obľúbené aj stránky, ktoré sa venujú počasiu, hrám a hráčom, športu, erotike/pornu, škole a stránkam Amazonu, ebayu a pod. Z uvedeného vyplýva, že mladí ľudia navštevujú najmä jednu zo sociálnych sietí, vyhľadávajú informácie pomocou internetového prehliadača, sledujú videá, získavajú informácie z internetovej encyklopédie a používajú email prostredníctvom gmailu.

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Porovnaním výsledkov za základné a stredné školy sa zistilo, že rovnako obe skupiny najviac preferujú Facebook, Google a Youtube. Rozdiely sú v podiele žiakov, ktorí navštevujú niektoré internetové stránky. Žiaci stredných škôl viac obľubujú gmail, Facebook, stránky referáty.sk, iseriály, sledujto, ale aj erotiku/porno, stránky o počasí, Wikipédiu a stránky s hudbou, mp3. Žiaci základných škôl o niečo častejšie navštevujú stránky venované hrám, hráčom, stránke uložto a hiphopu.

Preferencie internetových stránok podľa pohlavia žiakov ukazujú, že dievčatá viac než chlapci inklinujú ku stránkam o počasí (D: 16,7 %; CH: 11,9 %), hudbe, mp3 (D: 30,2 %; CH: 22,6 %), referáty.sk (D: 46,8 %; CH: 31,8 %), Wikipédii (D: 51,8 %; CH: 47,5 %), uložto (D: 40,9 %; CH: 29,2 %), iseriály, sledujto (D: 24,9 %; CH: 16,2 %), o škole (D: 15,7 %; CH: 9,3 %) a bulvárnym stránkam (D: 7,2 %; CH: 4,9 %). Chlapci vo väčšej miere než dievčatá navštevujú stránky s hrami (CH: 22,0 %; D: 4,6 %), hiphopom (CH: 8,1 %; D: 5,2 %), športové (CH: 18,1 %; D: 8,8 %) a s erotikou alebo pornom (CH: 19,4 %; D: 4,9 %). Niektoré rozdiely sa zistili aj vo vzťahu k typu strednej školy. Žiaci gymnázií častejšie preferujú stránku referáty.sk (G: 48,2 %; SOŠ: 41,4 %), Wikipédiu (G: 60,6 %; SOŠ: 47,9 %), stránky so správami (G: 11,6 %; SOŠ: 6,6 %), o športe (G: 20,4 %; SOŠ: 11,2 %), o škole (G: 17,4 %; SOŠ: 11,3 %), bulvár (G: 10,2 %; SOŠ: 5,8 %) a Amazon, ebay (G: 14,0 %; SOŠ: 10,7 %). Naopak, žiaci stredných odborných škôl vo väčšej miere preferujú Facebook (SOŠ: 92,5 %; G: 84,0 %), gmail (SOŠ: 52,8 %; G: 44,5 %), Pokec (SOŠ: 8,0 %; G: 2,2 %), stránky s hudbou, mp3 (SOŠ: 30,4 %; G: 26,7 %) a stránku uložto (SOŠ: 38,2 %; G: 27,0 %).

Podľa veku sa záujem žiakov o Facebook, gmail a erotiku/porno s vyšším vekom zvyšuje. Preferencia Googlu je u 15-ročných, Youtube a Wikipédie je u 14-ročných o niečo nižšia ako v ostatných vekových skupinách. Stránky o počasí sledujú o niečo viac 15- a 18-roční a stránky venujúce sa hudbe, mp3 zasa 16-roční žiaci. Záujem o stránky o hraní a hráčoch sa zvyšuje u 13- a 14-ročných, potom s vyšším vekom preferencia klesá. Stránku uložto najviac preferujú 18-roční. Zaujímavé preferencie sú v prípade hiphopu, kde je u 12- a 18-ročných preferencia výrazne nižšia ako u 13- až 17-ročných. Iseriály, sledujto najviac preferujú 17- a 18-roční žiaci. Vyšší záujem o stránky venujúce sa škole prejavujú 15- a 16-roční žiaci a o Amazon a ebay zasa 17- a 18-roční.

Niektoré rozdiely sa zistili aj vo vzťahu k veľkosti bydliska. Záujem o Youtube (do 2 000: 62,4 %; 2 001-10 000: 55,5 %; 10 001-50 000: 53,9 %; 50 001-100 000: 50,9 % a nad 100 000: 47,2 %), stránky s hudbou, mp3 (do 2 000: 31,8 %; 2 001-10 000: 26,1 %; 10 001-50 000: 25,3 %; 50 001-100 000: 24,3 % a nad 100 000: 22,0 %), uložiť mp3 (do 2 000: 43,1 %; 2 001-10 000: 38,2 %; 10 001-50 000: 29,7 %; 50 001-100 000: 34,1 % a nad 100 000: 28,0 %), športové stránky mp3 (do 2 000: 16,1 %; 2001-10 000: 12,2 %; 10 001-50 000: 13,1 %; 50 001-100 000: 12,1 % a nad 100 000: 13,4 %) a iseriály, sledujto mp3 (do 2 000: 25,3 %; 2 001-10 000: 19,8 %; 10 001-50 000: 20,0 %; 50 001-100 000: 18,2 % a nad 100 000: 16,7 %) je vyšší v malých obciach ako v ostatných sídlach. A naopak, preferencia erotiky, porna je najvyššia v najväčších mestách (do 2 000: 12,4 %; 2 001-10 000: 11,5 %; 10 001-50 000: 9,8 %; 50 001-100 000: 10,7 % a nad 100 000: 19,5 %). Stránku referáty.sk vo väčšej miere navštevujú žiaci z väčších miest ako v ostatných sídlach mp3 (do 2 000: 38,2 %; 2 001-10 000: 38,9 %; 10 001-50 000: 34,2 %; 50 001-100 000: 49,1 % a nad 100 000: 45,5 %) a Wikipédiu v menšej miere žiaci žijúci v mestách s 10 001 až 50 000 a nad 100 000 obyvateľov ako v iných sídlach mp3 (do 2 000: 55,1 %; 2 001-10 000: 50,8 %; 10 001-50 000: 44,9 %; 50 001-100 000: 56,1 % a nad 100 000: 43,5 %).

Vo vzťahu ku kraju sa zistilo, že sociálna sieť Facebook má nižšiu obľubu v Trenčianskom, Nitrianskom a Banskobystrickom kraji, stránky o počasí v Prešovskom a referáty.sk. v Trenčianskom kraji ako v ostatných krajoch. Vyhľadávanie pomocou Googla je najviac preferované v Nitrianskom a najmenej v Košickom kraji. Výrazne nižšia preferencia gmailu sa zaznamenala v Trenčianskom kraji. Naopak, stránky o hraní sú najviac navštevované v Nitrianskom, erotika/porno v Bratislavskom a Nitrianskom kraji a Amazon, ebay v Nitrianskom kraji. Youtube je najpreferovanejší v Nitrianskom a Banskobystrickom kraji, stránka o hudbe, mp3 zasa v Nitrianskom, Žilinskom a Banskobystrickom kraji. Internetová encyklopédia Wikipédia má zvýšenú návštevnosť v Nitrianskom a Banskobystrickom kraji. V Trenčianskom, Nitrianskom, Banskobystrickom a Košickom kraji žiaci vo väčšej miere navštevujú stránky venujúce sa škole.

Tabuľka 17

Preferencia internetových stránok	2010	2018	Rozdiel 2018-2010
Facebook	40,4	82,8	+42,4
gmail	3,9	42,2	+38,3
Google	22,8	75,1	+52,3
Azet	4,1	5,9	+1,8
Pokec	35,9	6,0	-29,9
zoznam	2,8	3,2	+0,4
stránky o počasí	1,6	14,3	+12,7
Youtube	27,7	55,0	+27,3
stránky, ktoré sa venujú hrám a hráčom	14,5	13,2	-1,3
erotika a porno	3,5	12,1	+8,6
centrum	3,4	2,8	-0,6
stránky s hudbou a mp3	6,2	26,4	+20,2
referáty.sk	1,1	29,3	+28,2
Wikipédia	2,7	49,7	+47
uložiťto	1,7	35,1	+33,4
hiphop	1,2	6,6	+5,4
stránky so správami	5,9	7,1	+1,2
boom	5,5	1,7	-3,8
stránky venované športu	3,8	13,4	+9,6
iserialy, sledujto a pod.	6,1	20,5	+14,4
o škole	3,0	12,5	+9,5
sťahuj, cucaj a pod.	2,3	2,2	-0,1

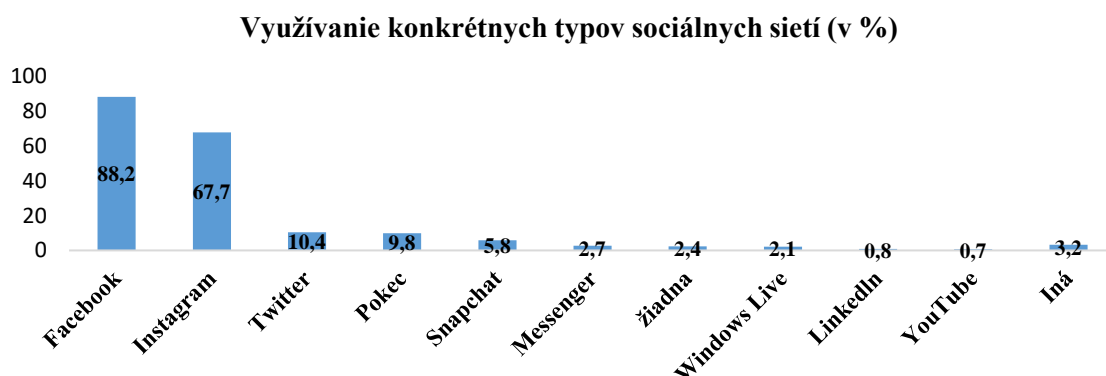
Porovnanie výsledkov za roky zisťovania

Oproti roku 2010 došlo k výraznému nárastu významu internetového prehliadača Google, internetovej encyklopédie Wikipédia, sociálnej siete Facebook, emailu prostredníctvom gmailu, stránky uložto, referáty.sk, Youtube a stránok s hudbou. Záujem sa zvýšil aj o iseriály, sledujto, stránky o počasí, športe, škole, ale aj erotike, porne. Naopak, výrazne poklesol záujem o Pokec, o niečo aj o stránku boom. Môžeme konštatovať, že mladí ľudia na jednej strane navštevujú širšiu paletu internetových stránok ako v roku 2010 a na druhej strane sa radikálne zvýšil význam Googlu, Wikipédie, Facebooku a gmailu a poklesol význam Pokecu.

2.2 Sociálne siete a ich využívanie

Väčšina ľudí si zrejme pojem sociálna sieť najčastejšie spája s Facebookom. Avšak existuje viac sociálnych sietí, ktoré sa líšia vo funkciách ako aj užívateľoch. Preto nás zaujímalo, ktoré konkrétne sociálne siete využívajú mladí ľudia. Napriek svojej rozmanitosti a dostupnosti sú na Slovensku medzi žiakmi základných a stredných škôl dominantné dve z nich. Ako ukazuje graf 10, za najpreferovanejšiu sieť možno považovať Facebook, ktorý využíva až 88,2 % žiakov. Druhá priečka patrí Instagramu (67,7 %). Potom s výrazným odstupom nasledujú ostatné siete. Každý desiaty opýtaný využíva mikrobloggerovú sieť Twitter (10,4 %) a Pokec (9,8 %). Aplikáciu založenú na posielaní fotiek Snapchat používa 5,8 % a napríklad sieť zameranú na profesionálov LinkedIn 0,8 % opýtaných. 3,2 % žiakov uvádzali aj iné typy sietí alebo sociálnych médií, napríklad MySpace, Wattpad, Discord, Tictail a Pinterest.

Graf 10

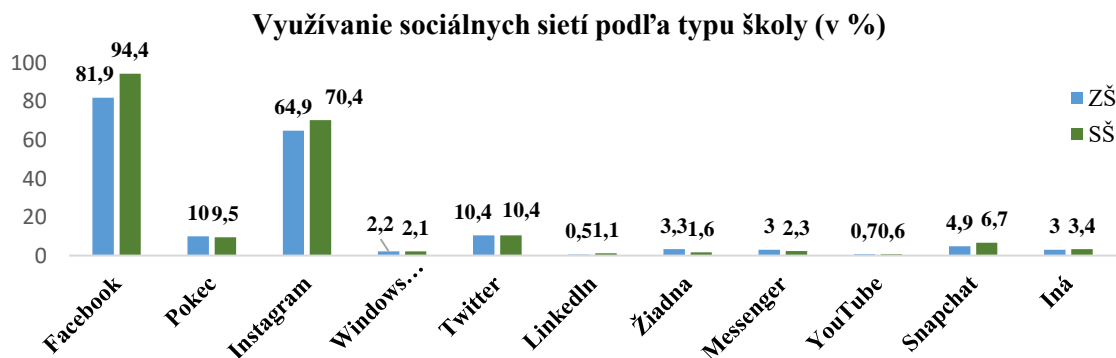

Poznámka: Súčet odpovedí presahuje 100 % pre možnosť uviesť viac odpovedí súčasne.

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Rozdiely vo využívaní sociálnych sietí podľa typu školy sa zistili iba v prípade Facebooku a Instagramu, pričom obe sociálne siete častejšie využívajú žiaci stredných škôl.

Graf 11

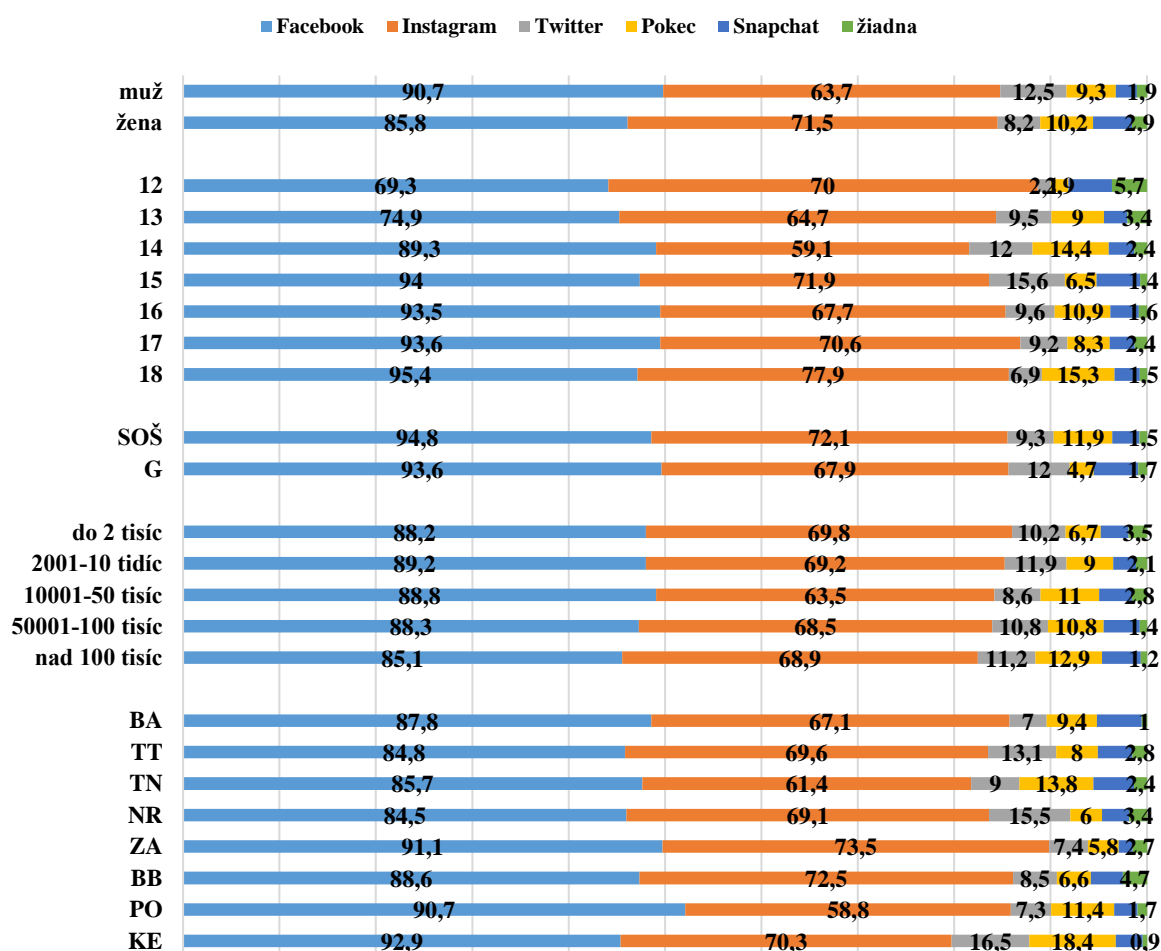
Poznámka: Súčet odpovedí presahuje 100 % pre možnosť uviesť viac odpovedí súčasne.

Sociálno-demografická analýza ukázala, že dievčatá ako užívateľky sociálnych sietí častejšie ako chlapci využívajú Instagram a chlapci zas Facebook a Twitter. Vo vzťahu k veku vyplýva, že s vyšším vekom sa počet užívateľov Facebooku zvyšuje. Twitter je najobľúbenejší u 15- a 14-ročných, Popec u 14- a 18-ročných a Snapchat u 15- a 12-ročných. Instagram dominuje u 18-ročných, najmenej je zastúpený u 14-ročných. Ďalej sa zistilo, že s vyšším vekom klesá aj počet žiakov, ktorí nevyužívajú žiadnu sociálnu sieť. Rozdiely vo vzťahu k typu strednej školy preukázali, že žiaci stredných odborných škôl sú častejšími užívateľmi Popecu a Instagramu, naopak, gymnazisti zas Twitteru a Snapchatu.

Žiaci z najväčších miest o niečo menej používajú Facebook a naopak, z najmenších zas Popec. Instagram a Twitter je menej zastúpený v mestách od 10 do 50 000 obyvateľov v porovnaní s ostatnými veľkostnými kategóriami obcí a miest. Žiadnu sociálnu sieť nevyužíva najvyšší podiel žiakov v najmenších obciach (3,5 %). Podľa kraja je Facebook najrozšírenejší v Košickom, Žilinskom a Prešovskom kraji a Popec v Košickom, Trenčianskom a Prešovskom kraji. Instagram má najviac užívateľov v Žilinskom a Košickom, najmenej v Prešovskom a Trenčianskom kraji. Mikrobloggerovacia sieť Twitter je najobľúbenejší v Košickom, Nitrianskom a Trnavskom kraji a Snapchat v Bratislavskom a Trenčianskom kraji. LinkedIn má výraznejšie zastúpenie medzi žiakmi v Košickom kraji (3,8 %). Najvyšší podiel žiakov, ktorí nevyužívajú žiadnu sociálnu sieť sa zistil v Banskobystrickom kraji (4,7 %).

Graf 12

Využívanie vybraných sociálnych sietí podľa socio-demografických skupín
(v %)

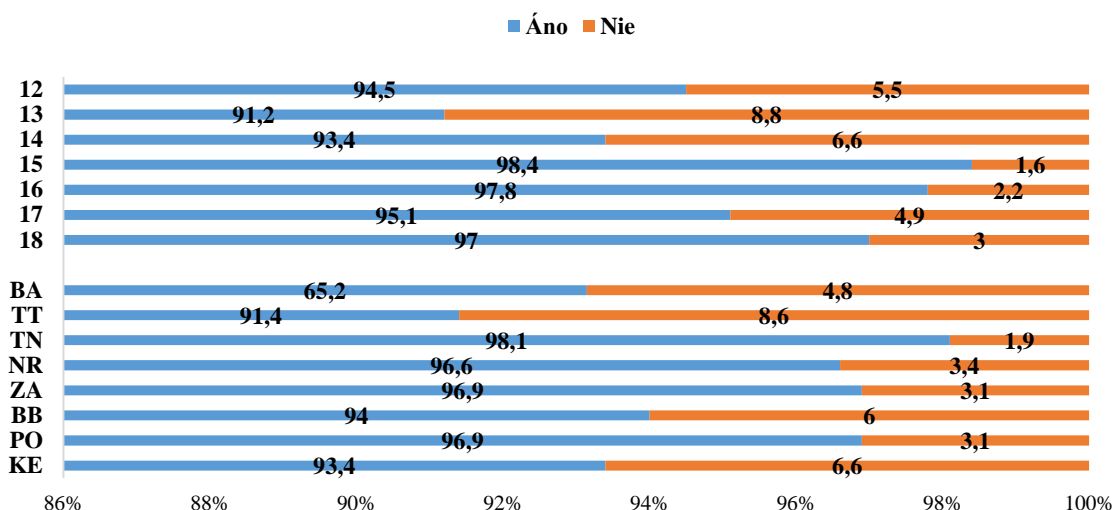
Poznámka: Súčet odpovedí presahuje 100 % pre možnosť uviesť viac odpovedí súčasne.

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Medzi žiakmi základných a stredných škôl sa zistili štatisticky významné rozdiely v existencii vlastného profilu na sociálnej sieti. Vlastný profil majú častejšie žiaci stredných škôl (96,9 %; ZŠ: 93,5 %). Okrem rozdielov podľa typu školy sa zistili významné rozdiely podľa **veku** a **kraja**. Najčastejšie majú svoj vlastný profil na sociálnej sieti 15-roční a najmenej 13-roční žiaci. Podľa kraja najčastejšie v Trenčianskom a najmenej v Trnavskom kraji.

Graf 13

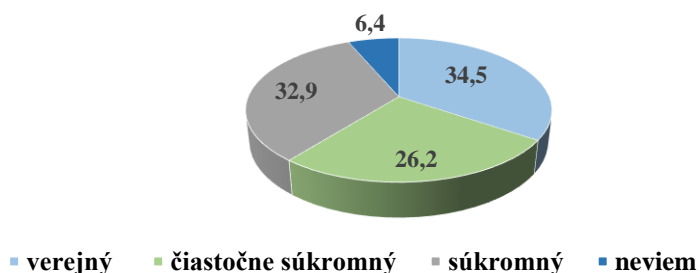
Vlastný profil na sociálnej sieti podľa veku a kraja (v %)

Pretože neobmedzené zverejnenie niektorých osobných údajov na internete by mohlo byť zneužitá (riziko kyberšikanovania, krádeže identifikačných údajov a pod.), zisťovali sme u žiakov základných a stredných škôl aj to do akej miery sprístupňujú svoj profil aj pre cudzích ľudí. Ako ilustruje *graf 14* približne tretina žiakov (34,5 %) bez problémov a akýchkoľvek obmedzení zdieľa svoje informácie s ostatnými používateľmi internetu. 59,1 % oslovených tvrdí, že ich profil je dostupný len pre ľudí, ktorým takýto druh prístupu k osobným údajom umožnili (či už priateľom alebo aj priateľom ich priateľov). Tieto zistenia na jednej strane potvrdzujú, že významná časť žiakov demonštruje otvorenú kultúru a charakter vzťahov medzi mladými ľuďmi v online prostredí, na druhej strane však ide o určité podceňovanie niektorých rizikových faktov takéhoto konania.

Graf 14

Profil na sociálnej sieti (v %)

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Žiaci základných škôl majú častejšie svoj profil na sociálnej sieti verejný a zarážajúce je, že takmer každý desiaty žiak ZŠ nevedel posúdiť, či má profil verejný alebo súkromný.

Z uvedeného vyplýva, že preventívne pôsobenie z hľadiska otázok bezpečného správania na internete by sa malo zamerať najmä na žiakov ZŠ.

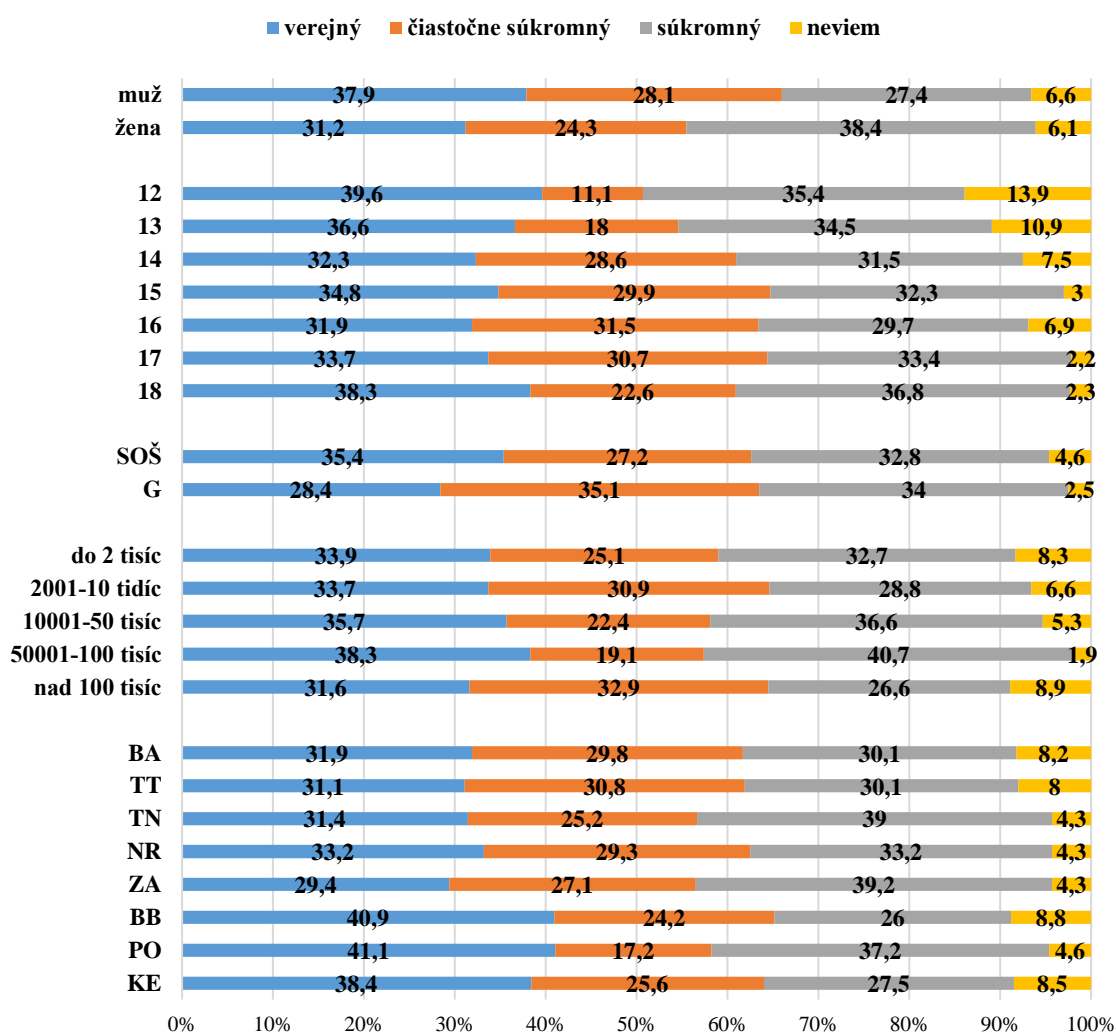
Tabuľka 18

Profil na sociálnej sieti	ZŠ	SŠ
verejný	36,2	32,8
častočne súkromný	22,2	30,3
súkromný	32,7	33,0
neviem	9,0	3,8

To, či má žiak/čka profil na internete verejný alebo súkromný diferencuje okrem typu školy aj **pohlavie, typ strednej školy, vek, veľkosť bydliska** a aj **kraj**. Podrobné údaje sú znázornené v *grafe 15*.

Graf 15

Profil na sociálnej sieti podľa socio-demografických skupín (v %)

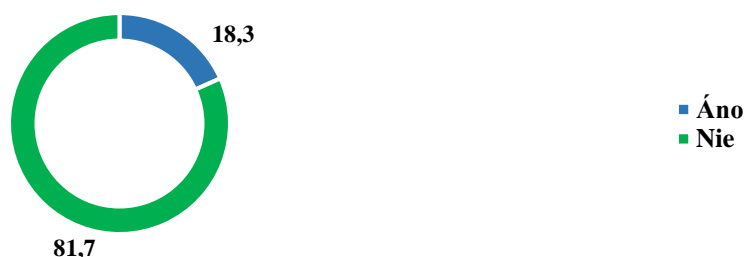

Vo vyššej miere sa na internete správajú rizikovo (verejný profil na sociálnej sieti, prístupný aj cudzím ľuďom) chlapi, 12 a 18-roční, žiaci stredných odborných škôl, žiaci žijúci v mestách od 50 do 100 tisíc obyvateľov a podľa kraja v Prešovskom, Banskobystrickom a Košickom kraji. Iba podľa pätiny žiakov základných a stredných škôl (18,3 %) si mladí ľudia uvedomujú riziká spojené s používaním internetu, avšak väčšina opýtaných si to nemyslí (81,7 %). Tí, ktorí uviedli kladnú odpoveď (193), najčastejšie medzi riziká uvádzali zverejňovanie osobných informácií (65,8 %), kedy môže hroziť riziko ich zneužitia, narušenie súkromia a pod.

S výrazným odstupom na druhej priečke uvádzali aj riziká spojené zo stretnutí s ľuďmi, ktorých poznajú iba z online prostredia (23,8 %) alebo kyberšikanovanie (20,2 %). Najmenej uvádzaným rizikom boli problémy spojené s nadmerným používaním internetu na zdravie jedinca (napr. závislosti – na hrách, používaní sociálnych sietí a pod.).

Graf 16

Uvedomenie si rizík spojených s používaním internetu (v %)

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Medzi žiakmi základných (17,8 %) a stredných škôl (18,9 %) nie sú signifikantné rozdiely v názore na riziká spojené s používaním internetu. V oboch skupinách si pätina opýtaných myslí, že mladí ľudia si tieto riziká uvedomujú. Z druhostupňovej analýzy vyplýva, že ani vo vzťahu k iným znakom sa nezistili štatisticky významné rozdiely.

Tabuľka 19

Uvedomovanie si rizík internetu	ZŠ	SŠ
áno	17,8	18,9
nie	82,2	81,1

3. Rodina a rodinné prostredie

Rodina je vnímaná ako základná jednotka každej ľudskej spoločnosti. Je to primárna skupina osôb spojených príbuzenskými vzťahmi, kde sú dospelí jedinci zodpovední za starostlivosť a výchovu detí. Rodinní príslušníci sú od začiatku pre dieťa vzorom správania, dieťa si od nich osvojuje systém kultúrnych poznatkov, hodnôt a noriem, ktoré mu pomáhajú začleniť sa do spoločenstva a zúčastniť sa spoločenského života. Dieťa prostredníctvom rodičov preberá morálne hodnoty, poznáva čo je dobré a čo zlé a formuje sa jeho mravný profil (Procházka, M., 2012, s. 102). Výsledky výskumu ukázali, že v úplnej rodine, s obidvomi vlastnými rodičmi vyrastalo 72,0 % opýtaných a 14,8 % respondentov žilo iba s otcom alebo matkou. V doplnenej rodine, s jedným rodičom nevlastným, bývalo 12,1 % žiakov základných a stredných škôl a 1,1 % respondentov žilo v náhradnej rodine, prípadne ich vychovávali pestúni, starí rodičia alebo starší súrodenci.

Zistená štatisticky významná závislosť ukázala, že chlapci vo vyššom počte žili v úplných (chlapci: 72,5 %, dievčatá: 71,4 %) a v doplnených rodinách (chlapci: 12,7 %, dievčatá: 11,4 %). Dievčatá (15,9 %, chlapci: 13,8 %) častejšie vychovával iba jeden z rodičov, buď otec alebo matka, pričom v náhradných rodinách vyrastal v obidvoch skupinách (dievčatá: 1,3 %, chlapci: 1,0 %) približne rovnaký počet opýtaných. S obidvomi vlastnými rodičmi žili viac než tri štvrtiny respondentov vo veku 12, 13, 14 a 16 rokov. S nevlastným otcom alebo matkou vyrastali najmä najstarší opýtaní. V neúplných rodinách žili vo vyššej miere 17-roční žiaci a náhradní rodičia vychovávali najčastejšie najmladších respondentov.

Tabuľka 20

Rodina	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
úplná	75,9	75,2	75,2	72,5	75,6	62,3	63,3
doplnená	9,0	13,0	10,0	10,8	12,0	12,1	21,6
neúplná	11,7	11,2	14,5	16,2	9,9	24,9	12,9
iné	3,4	0,6	0,3	0,5	2,5	0,7	2,2

V skupine žiakov stredných škôl žili v úplných rodinách výrazne častejšie gymnazisti (76,6 %, SOŠ: 65,6 %). Žiaci stredných odborných škôl pochádzali vo vyššom počte z doplnených (SOŠ: 15,6 %, G: 7,7 %) a z neúplných rodín (SOŠ: 16,9 %, G: 15,4 %), prípadne vyrastali u starých rodičov, pestúnov alebo v detských domovoch (SOŠ: 1,9 %, G: 0,3 %). Najviac opýtaných z úplných rodín a najmenej respondentov, ktorí vyrastali v neúplných a v doplnených rodinách bolo zaznamenaných u žiakov s trvalým bydliskom v najmenších aglomeračných jednotkách, zatiaľ čo najvyšší počet opýtaných z úplných rodín a vysoký počet respondentov pochádzajúcich z neúplných a z doplnených rodín bol v podsúbore žiakov žijúcich vo veľkomestách.

Tabuľka 21

Rodina	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
úplná	74,9	72,0	70,0	76,6	67,1
doplnená	9,7	11,6	13,7	9,3	15,9
neúplná	13,6	15,2	15,5	13,1	16,3
iné	1,8	1,2	0,8	1,0	0,7

Viac než tri štvrtiny žiakov z úplných rodín pochádzali z Nitrianskeho a zo Žilinského kraja, pričom v Košickom, Bratislavskom a v Trnavskom kraji poznalo z vlastných skúseností prostredie úplnej rodiny len viac než 65,0 % respondentov. Najviac opýtaných, ktorí mali nevlastného otca alebo matku, bolo zaznamenaných v Trnavskom a v Bratislavskom kraji. Najvyšší počet detí z neúplných rodín bol evidovaný v Košickom kraji. V náhradnej rodine žili najmä žiaci s trvalým bydliskom v Bratislavskom a v Trnavskom kraji.

Tabuľka 22

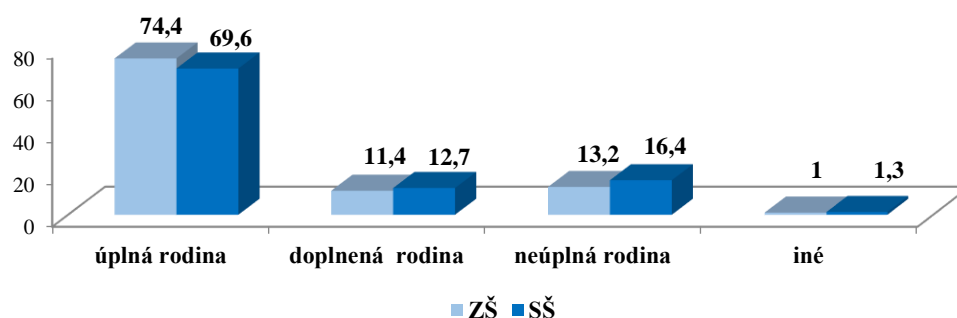
Rodina	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
úplná	67,1	66,8	74,2	75,8	78,1	73,9	73,4	67,6
doplnená	17,1	19,2	10,8	8,9	7,3	9,2	10,0	11,7
neúplná	13,7	12,0	14,1	13,6	13,8	16,5	16,2	20,2
iné	2,1	2,0	0,9	1,7	0,8	0,4	0,4	0,5

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Prezentované zistenia ukázali, že žiaci základných škôl častejšie žili v úplných rodinách. Stredoškooláci vyrastali vo vyššom počte v doplnených a v neúplných rodinách. Približne rovnaký počet opýtaných v oboch skupinách bol vychovávaný v náhradných rodinách.

Graf 17

Rodinné prostredie respondentov vo vzťahu k typu školy (v %)

Porovnanie výsledkov za roky zisťovania

Komparácia dát ukázala, že od roku 2001 sústavne klesal počet opýtaných, ktorí žili v úplných rodinách (2001: 83,9 %, 2003: 79,4 %, 2009: 77,4 %, 2012: 77,1 %, 2018: 74,4 %) a zvyšoval sa počet respondentov, ktorí vyrastali v doplnených (2001: 5,1 %, 2003: 6,0 %, 2009: 7,8 %, 2012: 8,3 %, 2018: 8,8 %) a v neúplných rodinách (2001: 10,1 %, 2003: 13,6 %, 2009: 14,1 %, 2012: 13,9 %, 2018: 15,6 %). Mierne stúpol aj počet žiakov základných a stredných škôl, ktorých vychovávali náhradní rodičia (2001: 0,9 %, 2003: 1,0 %, 2009: 0,6 %, 2012: 0,7 %, 2018: 1,2 %). Zvyšujúci sa počet respondentov, ktorí vyrastajú v doplnených a v neúplných rodinách odzrkadľuje súčasnú situáciu mnohých rodín. Tento trend vplýva negatívne nielen na deti, ktoré sa v tomto prostredí len ťažko identifikujú s rolou otca a matky, ale týka sa aj ich rodičov. Osamelí otcovia a matky musia v tejto situácii prevziať úlohu druhého rodiča, čo spôsobuje ich zvýšenú pracovnú vyťaženosť, majú menej času venovať sa svojim deťom, sú v strese a tento stav často prenášajú aj na svoje deti.

Vzťahy v rodine

Hľadanie istôt a bezpečia v živote je doménou detského veku, avšak tento vnútorný nepokoj a túžba po pozitívnych citových podnetoch sprevádza človeka po celý život. Rodinný život poskytuje oporu v druhých ľuďoch nielen v detstve, v období dospievania, ale i v dospelosti. Kvalita rodinných vzťahov má vplyv na osobnostný a sociálny vývin človeka počas celého života (Potočárová, M., 2018, s. 162 – 163). K analýze rodinného prostredia patrilo aj zmapovanie kvality medziľudských vzťahov, pričom oslovení žiaci hodnotili vzťahy v rodine len na základe svojich subjektívnych pocitov. Približne polovica (49,5 %) opýtaných považovala vzťahy s rodičmi za dobré, aj keď sa u nich občas vyskytli isté nedorozumenia a 43,4 % respondentov prezentovalo názor, že vzťahy v ich rodine sú veľmi dobré. Len 5,3 % oslovených žiakov hodnotilo vzťahy s otcom a matkou negatívne a necelé percento opýtaných ich považovalo dokonca za veľmi zlé, až formálne. Percento respondentov odpovedalo prostredníctvom možnosti iné, kde najčastejšie uvádzali, že si rozumejú len s jedným rodičom a s druhým nevychádzajú dobre. Z uvedeného vyplynulo, že až 92,9 % žiakov hodnotilo vzťahy s rodičmi kladne, pričom 6,1 % opýtaných sa k nim vyjadrilo kriticky.

Vzťahy s rodičmi pozitívnejšie hodnotili chlapci (94,4 %) než dievčatá (91,6 %), ktoré si vo vyššej miere s otcom a matkou nerozumeli (dievčatá: 7,4 %, chlapci: 4,9 %). Približne rovnaký počet opýtaných v obidvoch skupinách (dievčatá: 1,1 %, chlapci: 0,7 %) vychádzal dobre iba s jedným z rodičov. S otcom a matkou si rozumeli najmä najmladší respondenti. Kvalitu medziľudských vzťahov vo svojich rodinách kritizovali najmä 17-roční opýtaní. Inú možnosť uvádzali najčastejšie najmladší žiaci.

Tabuľka 23

Vzťahy v rodine	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
dobré	95,2	93,6	96,0	92,7	92,0	88,5	93,5
zlé	1,4	5,8	3,7	7,0	7,7	9,3	5,8
iné	3,4	0,6	0,3	0,3	0,3	2,2	0,7

Vzťahy s rodičmi pozitívnejšie hodnotili gymnazisti (92,3 %) než žiaci stredných odborných škôl (90,1 %), ktorí si vo vyššej miere s otcom a matkou nerozumeli (SOŠ: 8,6 %, G: 7,4 %). Inú možnosť uviedlo 1,3 % žiakov stredných odborných škôl a 0,3 % gymnazistov.

Zistenia ukázali, že rodinné vzťahy lepšie hodnotili gymnazisti než žiaci stredných odborných škôl. Najvyšší počet opýtaných, ktorí mali s rodičmi vytvorené dobré vzťahy, pochádzal z miest s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000. Najviac respondentov, ktorí si s otcom a matkou nerozumeli, žilo v obciach a mestách s počtom obyvateľov od 2 001 do 50 000. Len s jedným rodičom vychádzali dobre žiaci základných a stredných škôl pochádzajúci z najmenších aglomeračných jednotiek.

Tabuľka 24

Vzťahy v rodine	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
dobré	93,5	91,6	92,2	95,5	93,9
zlé	4,4	7,6	7,1	4,2	5,7
iné	2,1	0,8	0,7	0,3	0,4

Rodinné vzťahy za dobré považovali najmä žiaci základných a stredných škôl žijúci v Bratislavskom a v Nitrianskom kraji. Najvyšší počet opýtaných, ktorí si s otcom a matkou nerozumeli, mal trvalé bydlisko v Prešovskom a v Košickom kraji. Inú možnosť najčastejšie uvádzali respondenti pochádzajúci z Trnavského kraja.

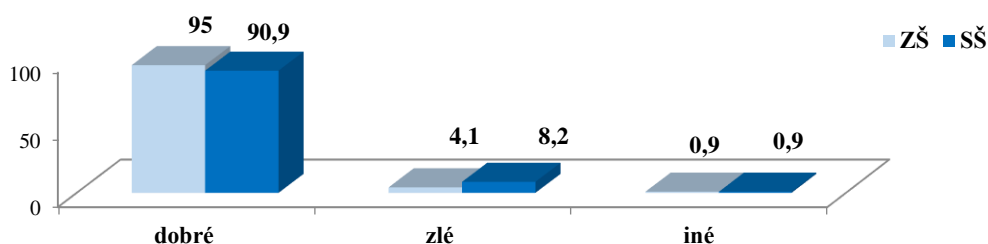
Tabuľka 25

Vzťahy v rodine	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
dobré	96,2	91,4	93,0	94,1	92,3	93,1	91,4	92,0
zlé	3,4	6,2	6,6	5,5	6,2	6,4	7,9	7,5
iné	0,3	2,4	0,5	0,4	1,5	0,5	0,7	0,5

Respondenti žijúci v úplných rodinách (95,7 %, neúplné rodiny: 89,0 %, doplnené rodiny: 86,0 %) hodnotili vzťahy s rodičmi najlepšie. Najvyšší počet opýtaných, ktorí si s otcom a matkou nerozumeli bol z doplnených rodín (12,8 %, neúplné rodiny: 9,7 %, úplné rodiny: 4,0 %). Dobré vzťahy len s jedným rodičom mali najmä žiaci vyrastajúci v doplnených (1,2 %) a v neúplných rodinách (1,3 %, úplné rodiny: 0,3 %). Je zrejmé, že deti v pubertálnom veku bývajú veľmi zraniteľné a odchod alebo úmrtie jedného z rodičov ich môže veľmi zraniť.

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Komparácia dát potvrdila, že vzťahy v rodine kladne hodnotili najmä žiaci základných škôl, pričom stredoškólači si vo vyššom počte s otcom alebo matkou nerozumeli. Približne rovnaký počet respondentov v oboch skupinách uviedol inú možnosť. Kritickejší pohľad stredoškólačkov na rodinné vzťahy môže byť zapríčinený aj ich vekom, pretože je známe, že adolescenti starší než 15 rokov majú tendenciu viac sa priblížiť k rovesníkom a odmietajú názory a pomoc zo strany dospelých.

Graf 18**Vzťahy v rodine podľa typu školy (v %)**

Porovnanie výsledkov za roky zisťovania

Komparácia zistených dát potvrdila, že počet opýtaných, ktorí hodnotili rodinné vzťahy kladne, sa nezmenil od roku 2001 (93,2 %, 2003: 95,0 %, 2009: 93,8 %, 2012: 94,2 %, 2018: 92,9 %). Počet respondentov, ktorí si s otcom a matkou nerozumeli, klesol len minimálne (2001: 6,8 %, 2003: 5,0 %, 2009: 6,2 %, 2012: 5,8 %, 2018: 6,1 %). Z výsledkov výskumu vyplynulo, že výrazná väčšina žiakov základných a stredných škôl považovala rodinné vzťahy za dobré. Najlepšia situácia bola evidovaná v roku 2003, pričom najvyšší počet opýtaných, ktorí si s rodičmi nerozumeli, bol zaznamenaný v roku 2001.

4. Konzumácia legálnych a nelegálnych drog

4.1 Postoje kamarátov k fajčeniu tabakových výrobkov, konzumácii alkoholu a užívaniu nelegálnych drog

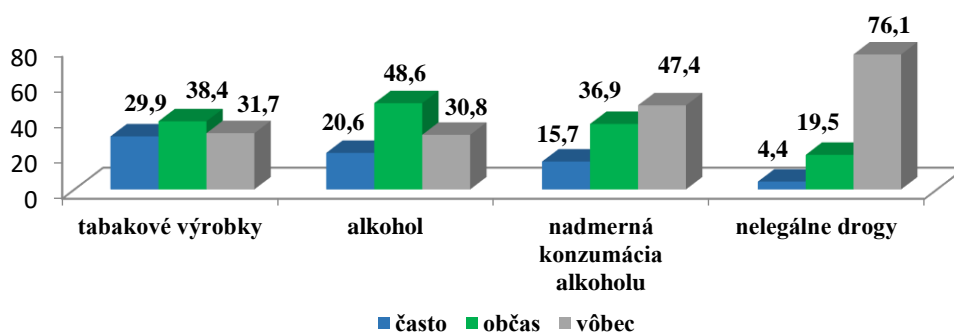
K prirodzenej súčasťi dospievania patrí oslabenie rodičovského vplyvu a nadviazanie nových sociálnych kontaktov s osobami v rovnakom veku a s rovnakými záujmami. Práve v období dospievania začína jedinec kriticky hľadieť na authority a vytvára si svoju osobnú identitu. Z tohto hľadiska je dôležité uvedomiť si, že vplyv rovesníkov môže byť nielen pozitívny, ale i negatívny. Jednou z dôležitých úloh dospievania je naučiť jedinca budovať medziľudské vzťahy, ktoré sú vyvážené a poskytujú všetkým členom primeranú mieru samostatnosti (Moravcová, E. – Podaná, Z. – Burianek, J. a kol., 2015, s. 113 – 114).

Zistené výsledky výskumu ukázali, že oslovení respondenti sa najčastejšie dostali do kontaktu s rovesníkmi, ktorí patrili k častým fajčiarom (39,9 %). Asi pätina oslovených žiakov mala kamarátov, ktorí konzumovali často alkoholické nápoje (20,6 %), prípadne sa po ich požití často opili (15,7 %). Len 4,4 % opýtaných uviedli, že ich priatelia často užívali nelegálne drogy. Až necelá polovica oslovených žiakov udržiavala kamarátske vzťahy s rovesníkmi, ktorí občas pili alkohol (48,6 %) a viac než tretina opýtaných sa vyjadrila, že ich priatelia si občas zapálili cigaretu (38,4 %) alebo sa opili (36,9 %). Respondenti v najnižšej miere pripustili, že ich kamaráti občas užili nelegálne drogy (19,5 %). Na druhej strane, viac než tri štvrtiny opýtaných mali priateľov, ktorí návykové látky nikdy nevyskúšali (76,1 %) a necelá polovica rovesníkov nepoznala pocit navodený nadmernou konzumáciou alkoholických nápojov (47,4 %). Asi tretina oslovených žiakov základných a stredných škôl mala priateľov, ktorí nepili žiadne alkoholické nápoje (30,8 %) a nefajčili (31,7 %).

Zistené údaje potvrdili, že respondenti sa najčastejšie kamarátili s rovesníkmi, ktorí fajčili tabakové výrobky, pili alkoholické nápoje, prípadne sa po ich konzumácii opili, pričom v najnižšej miere udržiavali priateľské vzťahy s osobami, ktoré užívali nelegálne drogy.

Graf 19

Postoje kamarátov k fajčeniu tabakových výrobkov, konzumácii alkoholu a drog (v %)

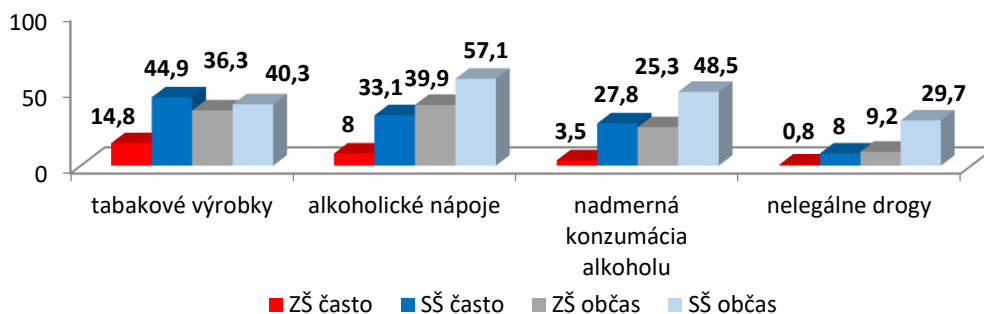
Zo uvedených údajov vyplynulo, že s rovesníkmi, ktorí fajčili tabakové výrobky, konzumovali alkoholické nápoje, opíjali sa a užívali návykové látky sa výrazne častejšie kamarátili chlapci, respondenti vo veku 17 a 18 rokov, žiaci 2. a 3. ročníkov stredných škôl, žiaci stredných odborných škôl a mladí obyvatelia Prešovského kraja. S osobami, ktoré neužívali žiadne legálne a nelegálne drogy sa v omnoho nižšej miere priatelili dievčatá, respondenti vo veku 12 a 13 rokov, žiaci 7. a 8. ročníkov základných škôl, gymnazisti, žiaci základných škôl a opýtaní žijúci v Trenčianskom a v Nitrianskom kraji.

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Komparácia dát potvrdila, že stredoškóľáci vo výrazne vyššom počte udržiavali priateľské kontakty s osobami, ktoré často fajčili tabakové výrobky, pili alkohol, po konzumácii alkoholických nápojov sa opili a vo zvýšenej miere užívali návykové látky. Žiaci stredných škôl sa zároveň častejšie kamarátili s rovesníkmi, ktorí občas fajčili cigarety, pili alkohol, opili sa alebo konzumovali nelegálne drogy. Prezentované zistenia ukázali, že priateľské vzťahy s rovesníkmi, ktorí užívali legálne a nelegálne drogy výrazne častejšie udržiavali stredoškóľáci než žiaci základných škôl.

Graf 20

Postoje kamarátov k užívaniu legálnych a nelegálnych drog (v %)

4.2 Fajčenie tabakových výrobkov u žiakov základných a stredných škôl

Tabak obsahuje nikotín, ktorý je považovaný za silne toxický rastlinný alkaloid. Je to veľmi silná látka, jeden z najtoxickejších jedov. Pri fajčení sa uvoľňuje do dymu a dostáva sa do organizmu spolu s veľmi malým množstvom dechtu. Nikotín, resp. tabak vyvoláva veľmi silnú psychosociálnu a fyzickú závislosť a okrem pôsobenia na dýchacie cesty a pľúca pôsobí negatívne aj na srdcové artérie a cievy (Kolektív autorov Sananim, 2007, s. 143 – 144). Výsledky výskumu ukázali, že v súbore žiakov základných a stredných škôl denne fajčilo 8,5 % respondentov a občas si zapálilo cigaretu 6,4 % opýtaných. K nefajčiarom patrilo až 85,1 % opýtaných. Necelá pätina (18,2 %) respondentov z tejto skupiny sa priznala, že v minulosti fajčili, ale v súčasnosti s tým prestali. S fajčením tabakových výrobkov nikdy v živote neexperimentovalo 66,9 % oslovených žiakov. Každý deň fajčilo 9,8 % chlapcov a 7,2 % dievčat. Občas si zapálil cigaretu približne rovnaký počet opýtaných v oboch skupinách (chlapci 6,3 %, dievčatá 6,5 %). K nefajčiarom patrilo 86,3 % dievčat a 84,0 % chlapcov. Zo zistených údajov je zrejme, že chlapci fajčili častejšie než dievčatá.

K najsilnejším fajčiarom patrili opýtaní vo veku 16 a 18 rokov, pričom v skupine najmladších opýtaných neuviedol pravidelné fajčenie tabakových výrobkov nikto. Občasné fajčenie priznali najmä 17-roční respondenti. Najvyšší počet nefajčiarov bol zaznamenaný v skupine najmladších žiakov. Možno konštatovať, že počet nefajčiarov klesá zároveň so zvyšujúcim sa vekom respondentov. Pomerne vysoký nárast žiakov základných a stredných škôl, ktorí fajčili tabakové výrobky, bol zistený v skupine 15- až 18-ročných opýtaných. Preto by bolo dobré venovať pozornosť preventívnym aktivitám zameraným proti fajčeniu najmä v tejto vekovej skupine.

Tabuľka 26

Fajčenie tabakových výrobkov	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
denne	0	2,7	3,2	8,7	16,0	13,7	15,1
občas	0,7	2,4	3,2	7,9	7,4	12,1	10,8
nefajčí	99,3	94,9	93,6	83,4	76,6	74,2	74,1

Žiaci stredných odborných škôl patrili vo vyššej miere k pravidelným (SOŠ: 16,9 %, G: 7,5 %), aj k občasným fajčiarom (SOŠ: 11,1 %, G: 6,6 %). Nefajčilo až 85,9 % gymnazistov a len 72,0 % žiakov stredných odborných škôl. Uvedené zistenia potvrdili, že žiaci stredných odborných škôl fajčili tabakové výrobky výrazne častejšie než gymnazisti. K pravidelným fajčiarom patrili najmä žiaci žijúci vo veľkomestách. Najvyšší počet občasných fajčiarov tabakových výrobkov bol zistený v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000. K nefajčiarom patrili najmä opýtaní s trvalým bydliskom v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 100 000.

Tabuľka 27

Fajčenie tabakových výrobkov	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
denne	9,7	7,0	7,6	8,4	11,8
občas	4,8	8,4	6,1	6,1	5,3
nefajčí	85,5	84,6	86,3	85,5	82,9

Najvyšší počet pravidelných fajčiarov žil v Bratislavskom, Žilinskom a v Košickom kraji, pričom v Trenčianskom kraji si každý deň zapálilo cigaretu iba 2,8 % opýtaných. Príležitostní fajčiari boli zaznamenaní najmä v skupine žiakov základných a stredných škôl s trvalým bydliskom v Trnavskom kraji. K nefajčiarom patrilo viac než 90,0 % respondentov žijúcich v Trenčianskom kraji, zatiaľ čo v Trnavskom kraji nefajčilo len 80,8 % opýtaných.

Z prezentovaných dát vyplynulo, že najviac pravidelných fajčiarov a najmenej nefajčiarov pochádzalo z Bratislavského, Žilinského a z Košického kraja, pričom najlepšia situácia v oblasti fajčenia tabakových výrobkov bola zaznamenaná u opýtaných s trvalým bydliskom v Trenčianskom a v Banskobystrickom kraji.

Tabuľka 28

Fajčenie tabakových výrobkov	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
denne	11,3	8,9	2,8	7,2	10,4	6,9	8,3	10,9
občas	7,2	10,3	4,7	3,4	4,6	3,7	8,3	7,1
nefajčí	81,5	80,8	92,5	89,4	85,0	89,4	83,4	82,0

Respondenti žijúci v doplnených rodinách patrili častejšie než ostatní nielen k pravidelným (doplnené rodiny: 13,6 %, úplné rodiny: 6,8 %, neúplné rodiny: 11,7 %), ale i k príležitostným fajčiarom (doplnené rodiny: 11,9 %, úplné rodiny: 5,7 %, neúplné rodiny: 4,7 %). Tabakové výrobky nefajčili najmä žiaci základných a stredných škôl vyrastajúci v úplných rodinách (87,5 %, neúplné rodiny: 83,6 %, doplnené rodiny: 74,5 %).

Uvedené zistenia ukázali, že cigaretu si zapálili najmä opýtaní žijúci v doplnených rodinách, pričom najmenej fajčiarov a najviac nefajčiarov bolo zistených u respondentov z úplných rodín.

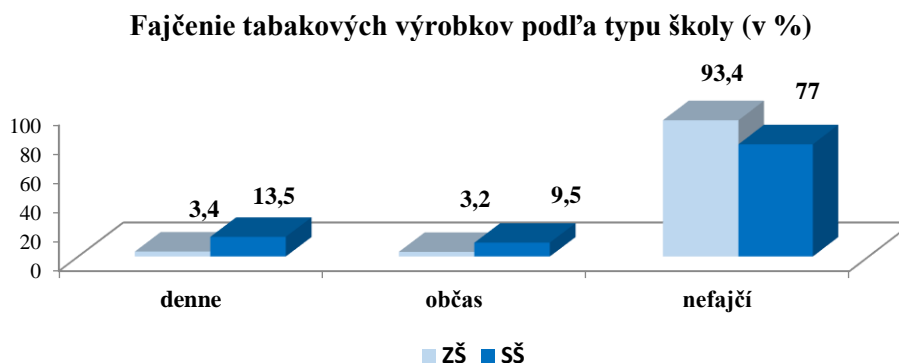
Výrazne vyšší počet nielen pravidelných (zlé vzťahy: 23,6 %, dobré vzťahy: 7,5 %), ale aj príležitostných fajčiarov (zlé vzťahy: 7,3 %, dobré vzťahy: 6,1 %) a omnoho nižší počet nefajčiarov (zlé vzťahy: 69,1 %, dobré vzťahy: 86,4 %) bol zaznamenaný v skupine žiakov základných a stredných škôl, ktorí nemali v rodinách vytvorené dobré vzájomné vzťahy.

Na základe uvedených údajov bolo možné konštatovanie, že čím boli v rodine vytvorené lepšie medziľudské vzťahy, tým menej sa u detí prejavila snaha experimentovať s tabakovými výrobkami.

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Komparácia dát potvrdila, že stredoškolači patrili vo vyššej miere nielen k pravidelným, ale i k príležitostným fajčiarom. Nefajčilo až 93,4 % žiakov základných škôl a 77,0 % stredoškolákov.

Graf 21

Porovnanie výsledkov za roky zisťovania

Komparácia dát zameraných na zmapovanie situácie v oblasti fajčenia tabakových výrobkov u žiakov základných a stredných škôl ukázala, že od roku 2001 (12,7 %, 2003: 13,9 %, 2009: 15,4 %, 2012: 17,0 %, 2018: 8,5 %) výrazne klesol počet opýtaných, ktorí fajčili každý deň. Zároveň bolo zistené aj zníženie počtu respondentov, ktorí si cigaretu zapálili len občas (2001: 13,2 %, 2003: 13,3 %, 2009: 9,7 %, 2012: 9,5 %, 2018: 6,4 %). Za sledované obdobie stúpol najmä počet nefajčiarov (2001: 74,1 %, 2003: 72,8 %, 2009: 74,9 %, 2012: 73,5 %, 2018: 85,1 %). Komparácia tohoročných výsledkov so zisteniami z roku 2001 však ukázala, že najviac pravidelných fajčiarov bolo zaznamenaných v roku 2012, pričom počet opýtaných, ktorí si cigaretu zapálili len občas, kulminoval v rokoch 2001 a 2003. Na základe zistených údajov je zrejmé, že od roku 2001 sa znížil počet opýtaných, ktorí patrili k fajčiarom, či už pravidelným alebo príležitostným a stúpol počet nefajčiarov. Oproti zisteniam z roku 2001 je teda súčasná situácia podstatne lepšia.

4.2.1 Počet cigariet

Žiaci základných a stredných škôl, ktorí fajčili denne, uvádzali najfrekventovanejšiu spotrebu 5 a 10 (zhodne po 20,5 %) cigariet. Opýtaní, ktorí si cigaretu zapálili len občas, vyfajčili najčastejšie 5 (26,1 %) cigariet týždenne. Až 30 (12,5 %) respondentov vo veku od 12 do 18 rokov sa priznalo, že denne vyfajčia 15 až 20 cigariet, čo je vzhľadom na ich vek považované za alarmujúce zistenie.

V skupine príležitostných fajčiarov bol zistený vyšší počet opýtaných, ktorí vyfajčili 1 až 6 cigariet týždenne, pričom v podsúbore respondentov, ktorí si cigaretu zapálili každý deň, bol evidovaný vyšší počet žiakov, ktorí mali spotrebu 3 až 10 cigariet denne. Počet 13, 15 alebo 20 cigariet vyfajčili iba opýtaní, ktorí patrili k pravidelným fajčiarom. Z tých zistení je zrejmé, že mladí ľudia s vysokou dennou spotrebou cigariet, mali už vytvorenú závislosť na nikotíne.

V skupine pravidelných fajčiarov bol zistený vyšší počet dievčat, ktoré vyfajčili menej než 5 cigariet denne, pričom u opýtaných, ktorí mali dennú spotrebu od 5 do 10 cigariet a viac, už prevládali chlapci. V podsúbore príležitostných fajčiarov mali dievčatá prevahu v skupine opýtaných, ktorí vyfajčili menej než 5 cigariet týždenne, pričom spotrebu od 5 do 10 cigariet za týždeň uvádzali častejšie chlapci. Zaujímavé je zistenie, že spotrebu 11 cigariet a viac za týždeň priznali iba dievčatá. Uvedené údaje potvrdili, že chlapci fajčili vo vyššom počte než dievčatá, ktoré však mali vyššiu spotrebu cigariet.

Tabuľka 29

Počet cigariet	Fajčí denne		Fajčí občas	
	chlapci	dievčatá	chlapci	dievčatá
menej než 5 cigariet	27,7	34,3	41,7	49,2
od 5 do 10 cigariet	56,3	53,7	58,3	49,2
11 cigariet a viac	16,0	12,0	0	1,6
spolu (počet)	94	67	60	59

V skupine pravidelných fajčiarov bol zistený vyšší počet žiakov základných škôl, ktorí mali spotrebu menej než 5 cigariet denne, pričom v skupine opýtaných, ktorí vyfajčili od 5 do 10 cigariet a viac mali prevahu stredoškólači. V podsúbore občasných fajčiarov ktorí vyfajčili menej než 5 cigariet týždenne, bol zistený vyšší počet žiakov základných škôl, pričom stredoškólači častejšie uvádzali spotrebu od 5 do 10 cigariet. Počet 11 a viac cigariet za týždeň priznalo len 1,1 % žiakov stredných škôl.

Prezentované zistenia ukázali, že stredoškólači fajčili nielen vo vyššom počte než žiaci základných škôl, ale zároveň mali aj vyššiu spotrebu cigariet.

Tabuľka 30

Počet cigariet	Fajčí denne		Fajčí občas	
	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ
menej než 5 cigariet	41,1	27,6	54,8	42,0
od 5 do 10 cigariet	47,0	57,4	45,2	56,8
11 cigariet a viac	11,7	15,0	0	1,1
spolu	34	127	31	88

4.2.2 Skúsenosti respondentov s fajčením cigár, elektronických cigariet a vodnej fajky

Fajčenie cigár, elektronických cigariet a vodných fajok patrí medzi alternatívne spôsoby užívania tabaku. V podstate možno konštatovať, že viac než tretina opýtaných mala skúsenosti s fajčením elektronických cigariet (37,1 %) a cigár (31,1 %) a 26,6 % respondentov vyskúšalo fajčenie vodnej fajky.

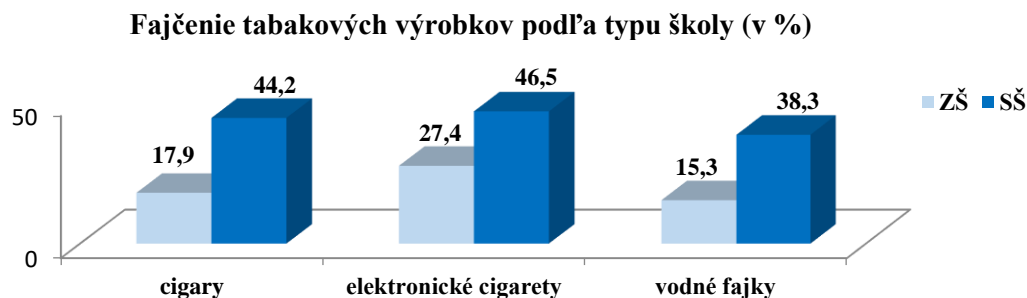
Zo zistených údajov vyplynulo, že alternatívne spôsoby fajčenia tabaku lákali výrazne častejšie chlapcov než dievčatá. Sedemnást' a osemnásťroční opýtaní mali omnoho viac skúseností než žiaci vo veku 12 a 13 rokov. Po týchto produktoch siahli vo vyššej miere žiaci stredných odborných škôl, opýtaní žijúci vo veľkých mestách a vo veľkomestách, respondenti s trvalým bydliskom v Žilinskom kraji a žiaci stredných škôl.

Zistené údaje ukázali, že tieto negatívne skúsenosti častejšie uvádzali aj respondenti vyrastajúci v doplnených a v neúplných rodinách a v rodinách, kde neboli vytvorené dobré medziľudské vzťahy. Okrem toho výraznejší nárast opýtaných, ktorí mali skúsenosti s fajčením cigár, elektronických cigariet a vodných fajok bol zistený aj u žiakov, ktorí fajčili bežné tabakové výrobky.

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Komparácia dát potvrdila, že stredoškólači vo výrazne vyššej než žiaci základných škôl experimentovali s fajčením cigár, elektronických cigariet a vodných fajok. Zaujímavé je zistenie, že u stredoškólačov mal približne rovnaký počet opýtaných skúsenosti s cigarami a elektronickými cigaretami, pričom v skupine žiakov základných škôl boli výraznejšie preferované elektronické cigarety.

Graf 22

Porovnanie výsledkov za roky zisťovania

Zistené údaje ukázali, že od roku 2012 výrazne stúpol počet oslovených žiakov základných a stredných škôl, ktorí mali skúsenosti s fajčením elektronických cigariet (2012: 16,5 %, 2018: 37,0 %). Zároveň sa znížil počet opýtaných, ktorí už niekedy fajčili cigary (2012: 43,8 %, 2018: 31,1 %) a vodné fajky (2012: 40,7 %, 2018: 26,9 %). Prezentované zistenia potvrdili, že žiaci základných a stredných škôl si najviac obľúbili fajčenie elektronických cigariet.

4.2.3 Dôvody pre experimentovanie s tabakovými výrobkami

Dôvodov, pre ktoré dospievajúce deti siahajú po cigaretách môže byť niekoľko. Na túto otázku odpovedali iba respondenti, ktorí mali skúsenosti s fajčením tabakových výrobkov. Z výsledkov výskumu vyplynulo, že až necelá polovica žiakov základných a stredných škôl najčastejšie siahla po cigarete zo zvedavosti. Respondenti vo výrazne nižšom počte považovali fajčenie za možnosť úniku z problémov (15,7 %), prípadne si cigaretu zapálili z nudy (12,0 %), zo snahy upútať pozornosť (12,2 %) alebo sa chceli prispôsobiť kamarátom (9,8 %). Iba veľmi malý počet opýtaných uviedol inú možnosť, pričom žiaci najčastejšie chceli týmto konaním eliminovať stres alebo sa snažili zbaviť nadváhy (2,2 %). Chlapci (62,9 %) aj dievčatá (60,3 %) označili za najdôležitejší motív pre experimentovanie s tabakovými výrobkami zvedavosť. Pre dievčatá bol silnejším dôvodom únik z problémov (dievčatá: 24,9 %, chlapci: 15,3 %) a snaha neodlišovať sa od rovesníkov (dievčatá: 14,0 %, chlapci: 11,2 %). Chlapci si vo vyššej miere zapálili cigaretu z nudy (chlapci: 17,2 %, dievčatá: 13,4 %), prípadne sa touto aktivitou snažili eliminovať stres a nervozitu (chlapci: 4,1 %, dievčatá: 1,6 %). Približne rovnaký počet opýtaných v oboch skupinách (chlapci: 15,8 %, dievčatá: 15,3 %) chcel fajčením vzbudiť pozornosť.

Zo zvedavosti skúšali fajčenie všetci respondenti, avšak zvlášť opýtaní vo veku 12 a 14 rokov. Trinásťroční žiaci základných škôl chceli vo vyššom počte než ostatní touto činnosťou upútať pozornosť, eliminovať nudu a prispôsobiť sa rovesníkom. Najstarší respondenti vo vyššej miere siahli po cigarete, aby vyriešili svoje osobné alebo školské problémy. Inú možnosť preferovali najmä oslovení žiaci vo veku 18, 14 a 17 rokov, v skupine 12- a 13-ročných neuviedol túto odpoveď nikto.

Tabuľka 31

Dôvody pre experimentovanie s cigaretami	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
nuda	11,5	24,1	10,4	16,0	16,4	16,8	9,4
zvedavosť	88,5	55,6	77,1	58,6	58,2	58,4	57,6
upútanie pozornosti	11,5	27,8	11,5	14,2	14,9	16,8	15,3
prispôbenie sa rovesníkom	11,5	18,5	12,5	10,5	11,2	14,5	11,8
únik z problémov	3,8	13,0	3,1	21,0	29,1	19,7	34,1
iné	0	0	4,2	1,2	3,0	4,0	4,7

Gymnazisti (63,4 %, SOŠ: 54,9 %) najčastejšie označili zvedavosť za dôležitý motív pre experimentovanie s tabakovými výrobkami. Žiaci stredných odborných škôl považovali za silnejší dôvod nielen nudu (SOŠ: 17,7 %, G: 11,3 %), únik z problémov (SOŠ: 26,8 %, G: 23,2 %) a snahu prispôsobiť sa svojim rovesníkom (SOŠ: 13,6 %, G: 9,2 %), ale i iné príčiny (SOŠ: 4,1 %, G: 2,1 %). Približne rovnaký počet opýtaných v oboch skupinách (SOŠ: 16,2 %, G: 16,9 %) si zapálil cigaretu preto, že chcel vzbudiť pozornosť.

Všetci oslovení žiaci, avšak najmä opýtaní pochádzajúci z najväčších miest, skúšali fajčenie najčastejšie zo zvedavosti. Respondenti žijúci v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 viac preferovali nudu, snahu upútať pozornosť a ochotu prispôsobiť sa rovesníkom. Žiaci s trvalým bydliskom vo veľkých mestách chceli týmto spôsobom eliminovať svoje problémy, pričom opýtaní pochádzajúci z veľkomiest mali pre experimentovanie s fajčením skôr iné príčiny.

Tabuľka 32

Dôvody pre experimentovanie s cigaretami	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
nuda	15,2	20,4	9,9	16,2	16,8
zvedavosť	63,4	51,1	65,6	61,8	70,3
upútanie pozornosti	9,1	27,4	14,6	13,2	7,9
prispôsobenie sa rovesníkom	12,2	15,6	10,4	11,8	11,9
únik z problémov	22,0	22,0	18,4	23,5	14,9
iné	2,4	3,8	1,9	1,5	5,0

Zvedavosť ako najsilnejší motív uviedli asi tri štvrtiny opýtaných v Žilinskom kraji, zatiaľ čo v Košickom kraji priznala tento dôvod len necelá polovica žiakov. Respondenti z Nitrianskeho kraja označili vo vyššom počte ako motív pre experimentovanie s cigaretami nudu a únik z problémov. Opýtaní v Trenčianskom kraji zas chceli týmto konaním na seba upozorniť. Od svojich rovesníkov sa nechceli odlišovať najmä mladí obyvatelia Košického kraja, pričom opýtaní pochádzajúci z Bratislavského kraja častejšie uvádzali iné dôvody.

Tabuľka 33

Dôvody pre experimentovanie s cigaretami	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
nuda	13,8	17,6	9,8	20,9	18,9	9,0	15,4	14,4
zvedavosť	66,4	52,9	57,4	64,2	73,7	68,7	65,0	45,6
upútanie pozornosti	10,3	11,8	23,0	6,0	15,8	14,9	23,1	20,0
prispôsobenie sa rovesníkom	12,1	14,3	13,1	9,0	13,7	9,0	12,0	15,6
únik z problémov	16,4	22,7	18,0	28,4	20,0	19,4	12,8	26,7
iné	6,0	5,0	1,6	1,5	1,1	1,5	2,6	1,1

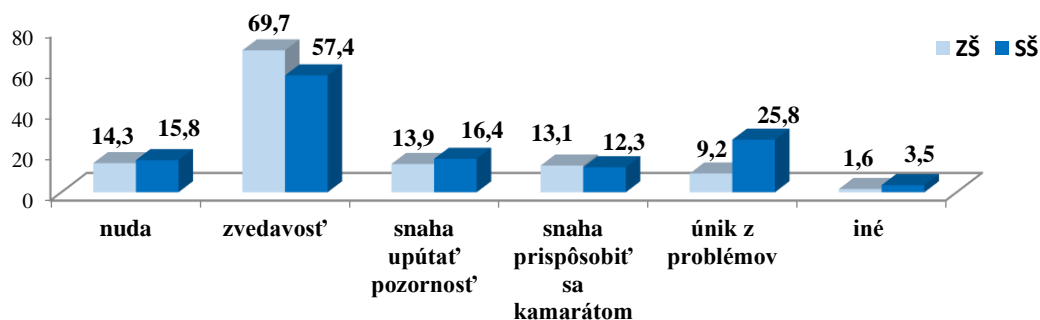
Opýtaní, ktorí tabakové výrobky fajčili denne, považovali za silnejší motív nudu (fajčí denne: 21,6 %, fajčí občas: 13,6 %), snahu prispôsobiť sa rovesníkom (fajčí denne: 18,0 %, fajčí občas: 12,8 %) a únik z problémov (fajčí denne: 34,1 %, fajčí občas: 22,4 %). Opýtaní, ktorí si cigaretu zapálili iba niekedy, pripisovali najväčší význam zvedavosti (fajčí občas: 57,6 %, fajčí denne: 51,5 %) alebo iným príčinám (fajčí občas: 6,4 %, fajčí denne: 1,8 %). Obidve skupiny žiakov v približne rovnakej miere považovali za dôvod pre experimentovanie s cigaretami snahu zapôsobiť na svoje okolie (fajčí občas: 16,8 %, fajčí denne: 16,2 %).

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Komparácia dát potvrdila, že stredoškólači výrazne častejšie než žiaci základných škôl označili za motív pre experimentovanie s tabakovými výrobkami únik z problémov. Žiaci stredných škôl si častejšie zapálili cigaretu z nudy, zo snahy zaujať svoje okolie a vo vyššej miere uviedli iné príčiny. Žiaci základných škôl považovali za silnejší dôvod pre experimentovanie s tabakovými výrobkami zvedavosť a snahu prispôsobiť sa svojim rovesníkom.

Graf 23

Dôvody pre experimentovanie s cigaretami podľa typu školy (v %)

Porovnanie výsledkov za roky zisťovania

Oproti zisteniam z roku 2003 najviac stúpol počet respondentov, ktorí označili únik z problémov (2003: 9,6 %, 2009: 11,7 %, 2012: 13,2 %, 2018: 15,7 %) a nudu (2003 a 2009: zhodne po 9,9 %, 2012: 13,3 %, 2018: 12,0 %). Zvýšil sa aj počet opýtaných, ktorí chceli fajčením upútať pozornosť svojho okolia (2003: 10,2 %, 2009: 11,8 %, 2012: 6,0 %, 2018: 12,2 %). Klesol počet oslovených, ktorí si zapálili prvé cigarety zo zvedavosti (2003: 56,6 %, 2009: 54,7 %, 2012: 55,0 %, 2018: 48,1 %). Nezmenil sa počet opýtaných, ktorí sa takto chceli prispôbiť kamarátom (2003: 9,5 %, 2009: 9,9 %, 2012: 8,7 %, 2018: 9,8 %). Okrem toho sa zvýšil počet oslovených žiakov, ktorí v rámci odpovedi iné, najčastejšie uvádzali, že sa snažili fajčením eliminovať nervozitu a stres (2003: 4,2 %, 2009: 2,0 %, 2012: 0,7 %, 2018: 2,2 %).

4.3 Konzumácia alkoholu u žiakov základných a stredných škôl

Alkohol je droga, ktorá spôsobuje najviac problémov. Prispieva k tomu jeho ľahká dostupnosť, legálne postavenie a spoločenský charakter jeho konzumácie. Vyvoláva rôzne stupne intoxikácie, spôsobuje cirhózu pečene, poškodenie mozgu a periférnych nervov, poruchy srdca, zápal pankreasu a sliznice žalúdka, spôsobuje žalúdočné vredy a rakovinu. Častá konzumácia alkoholu spôsobuje závislosť a je dôležité, aby sa takýto človek začal liečiť. Spoločnosť by ho mala vnímať ako chorého, ktorý potrebuje odbornú pomoc (Escandón, R. – Gálvez, C., 2012, s. 94 – 97). Výsledky výskumu ukázali, že alkoholické nápoje často pilo 5,1 % oslovených žiakov základných a stredných škôl a až necelá polovica (46,6 %) respondentov ich konzumovala príležitostne. Alkohol vôbec nepilo 48,3 % opýtaných. Častú konzumáciu alkoholických nápojov priznalo 6,2 % chlapcov a 4,0 % dievčat. Približne rovnaký počet opýtaných v obidvoch skupinách (chlapci: 47,0 %, dievčatá: 46,2 %) siahol po poháriku s alkoholom príležitostne, pričom tento druh nápojov vôbec nepilo 46,8 % chlapcov a asi polovica dievčat (49,8 %). Zistené údaje ukázali, že chlapci vo vyššej miere patrili k častým konzumentom alkoholu, pričom u dievčat bol zaznamenaný vyšší počet opýtaných, ktoré alkoholické nápoje nepili vôbec.

Alkoholické nápoje často požívali najmä najstarší respondenti. Príležitostnú konzumáciu týchto nápojov priznalo viac ako 70,0 % stredoškôľakov vo veku 17 a 18 rokov. K abstinentom patrilo viac než 80,0 % opýtaných vo veku 13 rokov a v skupine najstarších žiakov alkoholické nápoje nepilo len 15,8 % respondentov. Prezentované údaje potvrdili, že najvyšší počet konzumentov alkoholu bol zistený v skupine najstarších opýtaných ktorí mali 18 rokov a v podstate boli dospelí. Avšak zvýšená konzumácia týchto nápojov bola zistená v skupine respondentov, ktorí mali 15 rokov a viac. Tieto zistenia možno, vzhľadom na vek respondentov, považovať za negatívne.

Tabuľka 34

Konzumácia alkoholu	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
pije často	0,7	0,8	3,7	6,5	6,8	8,1	10,1
pije príležitostne	24,8	17,4	34,6	51,6	59,0	70,1	74,1
alkohol nepije	74,5	81,8	61,7	41,9	34,2	21,8	15,8

Žiaci stredných odborných škôl vo vyššom počte než gymnazisti konzumovali alkoholické nápoje nielen často (SOŠ: 9,1 %, G: 5,2 %), ale i príležitostne (SOŠ: 65,3 %, G: 58,1 %). Tento druh nápojov vôbec nepilo 36,6 % gymnazistov a iba štvrtina (25,6 %) žiakov stredných odborných škôl. Prezentované dáta ukázali, že žiaci stredných odborných škôl vo vyššej miere požívali alkohol často aj občas, pričom u gymnazistov bol zistený vyšší počet respondentov, ktorí alkoholické nápoje nepili vôbec. Alkoholické nápoje často požívali najmä respondenti žijúci vo veľkomestách, pričom príležitostnú konzumáciu priznala necelá polovica opýtaných z najmenších obcí a z veľkých miest. K abstinentom patrili najmä žiaci základných a stredných škôl žijúci v aglomeračných jednotkách s počtom obyvateľov od 2 001 do 50 000.

Tabuľka 35

Konzumácia alkoholu	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
pije často	6,2	4,0	4,9	2,8	7,7
pije príležitostne	48,6	47,0	46,0	49,5	44,1
alkohol nepije	45,2	49,0	49,1	47,7	48,2

Častú konzumáciu alkoholu uvádzali najmä respondenti s trvalým bydliskom v Trnavskom a v Bratislavskom kraji. K príležitostným konzumentom týchto nápojov patrili najčastejšie opýtaní pochádzajúci zo Žilinského a z Nitrianskeho kraja. Alkohol nepila viac než polovica žiakov v Trenčianskom a v Banskobystrickom kraji, pričom v Žilinskom kraji patrila k abstinentom len viac než tretina opýtaných. Zistené údaje potvrdili, že zvýšená konzumácia alkoholických nápojov bola zistená u respondentov žijúcich v Bratislavskom, Trnavskom a v Žilinskom kraji, pričom v najnižšom počte ich požívali žiaci základných a stredných škôl pochádzajúci z Trenčianskeho kraja.

Tabuľka 36

Konzumácia alkoholu	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
pije často	7,9	8,9	1,5	1,7	5,8	4,1	6,2	2,8
pije príležitostne	44,2	42,1	38,6	54,0	56,5	43,6	44,5	48,8
alkohol nepije	47,9	49,0	59,9	44,3	37,7	52,3	49,3	48,4

Opýtaní, ktorí mali nevlastného otca alebo matku, pili vo vyššej miere než ostatní alkohol často (doplnené rodiny: 9,9 %, neúplné rodiny: 8,4 %, úplné rodiny: 3,2 %) aj príležitostne (doplnené rodiny: 51,4 %, neúplné rodiny: 49,7 %, úplné rodiny: 44,9 %). Alkoholické nápoje vôbec nekonzumovala viac než polovica respondentov vyrastajúcich v úplných rodinách (51,8 %, neúplné rodiny: 41,9 %), pričom v skupine žiakov z doplnených rodín rovnako odpovedalo len 38,7 % opýtaných. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že alkohol najviac požívali respondenti vychovávaní v doplnených rodinách, zatiaľ čo v najnižšej miere pili tieto nápoje opýtaní pochádzajúci z úplných rodín.

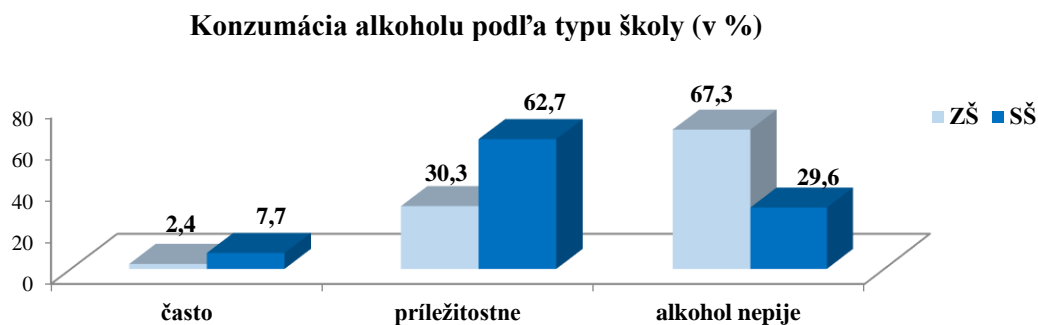
K častým (zlé vzťahy: 11,3 %, dobré vzťahy: 4,7 %) aj občasným (zlé vzťahy: 56,5 %, dobré vzťahy: 46,0 %) konzumentom alkoholu patrili najmä respondenti žijúci v rodinách, kde chýbali dobré vzájomné vzťahy. V rodinách, kde si rodičia a deti rozumeli, bol zistený vyšší počet opýtaných, ktorí patrili k abstinentom (dobré vzťahy: 49,3 %, zlé vzťahy: 32,3 %).

Alkoholické nápoje často pilo 26,9 % denných fajčiarov, 15,6 % opýtaných, ktorí si cigaretu zapálili občas a iba 2,9 % nefajčiarov. Občas ich konzumovali viac než tri štvrtiny občasných fajčiarov (75,6 %, fajčí denne: 64,9 %), pričom v skupine nefajčiarov príležitostne siahlo po pohárikú s alkoholom 41,9 % opýtaných. Alkoholické nápoje vôbec nepila viac než polovica (55,2 %) respondentov, ktorí nefajčili, pričom v skupine fajčiarov, či už pravidelných (8,2 %) alebo príležitostných (8,8 %) rovnako odpovedalo asi 8,0 % oslovených žiakov základných a stredných škôl. Z prezentovaných výskumných zistení vyplynulo, že respondenti, ktorí denne fajčili, pili alkohol omnoho častejšie než príležitostní fajčiari alebo nefajčiari. Týmto žiakom základných a stredných škôl by mali rodičia a učitelia vysvetliť, ako veľmi si ničia zdravie a naučiť ich prežívať voľný čas iným, hodnotným a zmysluplným spôsobom.

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Komparácia dát potvrdila, že stredoškólači pili alkoholické nápoje vo vyššej miere nielen často, ale najmä príležitostne. K abstinentom patrilo 67,3 % žiakov základných škôl a iba 29,6 % stredoškólačov. Zo zistených údajov vyplynulo, že žiaci stredných škôl pili alkoholické nápoje výrazne častejšie než žiaci základných škôl, pričom výrazná väčšina respondentov by podľa platnej legislatívy nemala mať žiadne skúsenosti s pitím týchto nápojov.

Graf 24

Porovnanie výsledkov za roky zisťovania

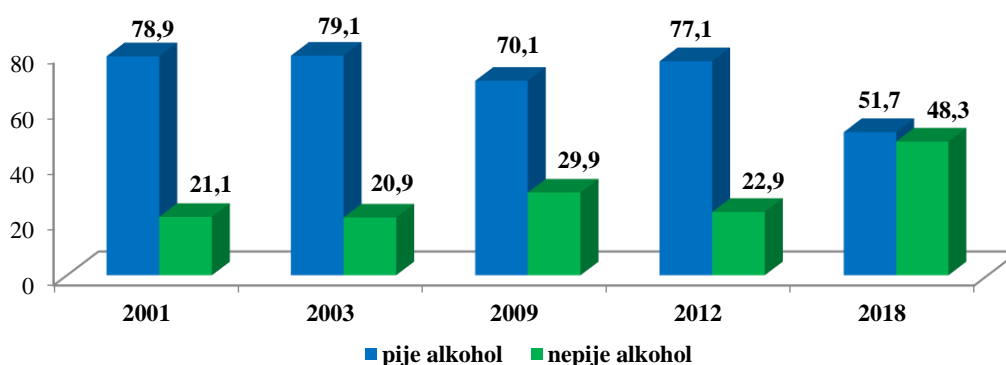
Komparácia dát za roky 2009, 2012 a 2018 ukázala vzostup počtu respondentov, ktorí pili alkohol často (2009: 1,4 %, 2012: 14,5 %, 2018: 5,1 %). Zároveň sa znížil počet opýtaných, ktorí tento druh nápojov konzumovali občas (2009: 78,9 %, 2012: 62,6 %, 2018: 46,6 %) a zvýšil sa počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí alkoholické nápoje nepili vôbec (2009: 19,7 %, 2012: 22,9 %, 2018: 48,3 %). Z podrobnejšej analýzy údajov vyplynulo, že v rokoch 2009 a 2012 patril najvyšší počet opýtaných k príležitostným konzumentom alkoholu, zatiaľ čo v roku 2018 najviac respondentov nepilo tento druh nápojov vôbec. Zistené údaje poukázali na skutočnosť, že od roku 2012 výraznejšie klesal počet žiakov, ktorí požívali alkoholické nápoje či už často alebo občas a zvyšoval sa počet opýtaných, ktorí patrili k abstinentom.

Hlbšia analýza údajov za roky 2001, 2003, 2009, 2012 a 2018 poukázala na skutočnosť, že v tomto roku pilo alkoholické nápoje omnoho menej žiakov základných a stredných škôl než v rokoch 2001 a 2003. Zároveň bol zaznamenaný zvyšujúci sa počet opýtaných, ktorí alkohol nekonzumovali vôbec. Najhoršia situácia v oblasti konzumácie alkoholických nápojov bola evidovaná v rokoch 2001, 2003 a 2012, kde požívali tieto nápoje viac než tri štvrtiny opýtaných a k abstinentom patrila približne pätina respondentov. V tomto roku patrila ku konzumentom alkoholu asi polovica oslovených žiakov základných a stredných škôl, pričom pomer konzumentov alkoholických nápojov a abstinentov bol skoro vyrovnaný.

Zistené údaje boli hodnotené pozitívne, pretože podľa platnej legislatívy by sa žiaci základných škôl a väčšina stredoškolákov vôbec nemali dostať k týmto nápojom. Dá sa predpokladať, že pomerne zlú situáciu pomohli zlepšiť rôzne celospoločenské opatrenia (časté kontroly podnikov, v ktorých alkohol predávajú, oznámenie požívania alkoholu rodičom a riaditeľovi školy, finančné postihy rodičov a pod.), pričom je dôležité, aby bol tento trend i naďalej zachovaný a deti mladšie ako 18 rokov pili alkoholické nápoje v čo najnižšej miere.

Graf 25

Konzumácia alkoholických nápojov za roky 2001, 2003, 2009, 2012 a 2018 (v %)

4.3.1 Druh alkoholu

Existuje veľa druhov alkoholických nápojov, pričom každý z nich obsahuje určité percento etylalkoholu alebo etanolu. Na otázku, aký druh alkoholických nápojov pili žiaci základných a stredných škôl najčastejšie, odpovedali len tí respondenti (975-48,3 %), ktorí v predošlej otázke priznali skúsenosti s konzumáciou alkoholu. Výsledky výskumu ukázali, že opýtaní pili najčastejšie pivo (33,5 %) a destiláty (31,6 %). Necelá tretina respondentov si obľúbila víno (26,6 %). Likéry pilo len 7,6 % opýtaných a necelé percento oslovených žiakov dávalo prednosť inému druhu, napr. rôznym miešaným alkoholickým nápojom.

Chlapci pili najradšej pivo (chlapci: 42,9 %, dievčatá: 21,8 %), zatiaľ čo dievčatá si viac obľúbili víno (dievčatá: 36,9 %, chlapci: 16,7 %) a likéry (dievčatá: 8,1 %, chlapci: 6,0 %). Približne rovnaký počet opýtaných konzumoval destiláty (chlapci: 33,3 %, dievčatá: 32,8 %), pričom rôzne miešané alkoholické nápoje viac chutili chlapcom (1,1 %, dievčatá: 0,4 %).

Pivo bolo najobľúbenejším alkoholickým nápojom u respondentov vo veku 12, 16 a 17 rokov, zatiaľ čo opýtaní vo veku 13 rokov pili najčastejšie víno. Destiláty mali najradšej žiaci základných a stredných škôl vo veku 14, 15 a 18 rokov. Trinásťroční respondenti pili výrazne častejšie než ostatní likéry, zatiaľ čo najmladší opýtaní si obľúbili miešané alkoholické nápoje.

Tabuľka 37

Druh alkoholu	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
pivo	56,0	26,2	31,0	32,8	34,3	35,6	25,2
víno	20,0	30,4	21,0	24,2	31,6	25,4	33,3
destiláty	6,0	14,8	35,7	34,7	32,3	34,1	35,0
likéry	14,0	28,4	12,1	7,4	0,9	4,5	5,7
iné	4,0	0,2	0,2	0,9	0,9	0,4	0,8

Gymnazisti (34,9 %, SOŠ: 32,1 %) pili najčastejšie pivo, pričom žiaci stredných odborných škôl (36,1 %, G: 28,1 %) si viac obľúbili destiláty. Gymnazistom okrem toho viac chutilo víno (G: 30,5 %, SOŠ: 28,4 %), likéry (G: 4,8 %, SOŠ: 3,2 %) a aj iné druhy alkoholických nápojov (G: 1,7 %, SOŠ: 0,2 %).

Pivo bolo najobľúbenejším alkoholickým nápojom u respondentov pochádzajúcich nielen z najväčších miest, ale i z malých aglomeračných jednotiek. Víno najviac chutilo opýtaným žijúcim v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000. Žiaci s trvalým bydliskom v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 pili najčastejšie destiláty. Likéry si obľúbili opýtaní pochádzajúci z veľkých miest, zatiaľ čo rôzne miešané nápoje chutili najmä respondentom z malých i väčších obcí.

Tabuľka 38

Druh alkoholu	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
pivo	32,8	33,8	32,0	28,0	44,2
víno	29,2	24,5	28,7	30,1	18,8
destiláty	30,7	31,7	33,6	28,6	28,1
likéry	5,9	9,0	5,1	13,0	8,6
iné	1,2	1,0	0,6	0,3	0,3

Pivo označili za najobľúbenejší alkoholický nápoj opýtaní s trvalým bydliskom v Bratislavskom, Trnavskom, Nitrianskom, Banskobystrickom a v Prešovskom kraji. Respondenti pochádzajúci zo Žilinského a z Košického kraja dali prednosť destilátom, zatiaľ čo mladým obyvateľom Trenčianskeho kraja najviac chutilo víno. Opýtaní žijúci v Nitrianskom, Trnavskom a v Banskobystrickom kraji pili omnoho radšej likéry. Rôzne miešané alkoholické nápoje si obľúbili najmä žiaci základných a stredných škôl pochádzajúci z Banskobystrického, Bratislavského a z Trenčianskeho kraja.

Tabuľka 39

Druh alkoholu	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
pivo	38,1	35,8	25,5	39,0	26,6	43,0	34,4	22,8
víno	21,9	23,3	37,2	24,0	25,4	19,0	30,5	36,6
destiláty	30,6	31,4	28,7	27,4	39,1	27,3	29,2	37,4
likéry	8,1	9,2	7,4	9,4	8,3	9,1	5,2	2,4
iné	1,3	0,3	1,2	0,2	0,6	1,6	0,7	0,8

Opýtaní žijúci v úplných rodinách (37,7 %, doplnené rodiny: 28,0 %, neúplné rodiny: 33,0 %) mali najradšej pivo, zatiaľ čo žiaci základných a stredných škôl pochádzajúci z doplnených (40,4 %) a z neúplných rodín (36,8 %, úplné rodiny: 28,3 %) si obľúbili destiláty. Respondentom žijúcim v úplných rodinách (28,7 %, doplnené rodiny: 21,7 %, neúplné rodiny: 22,9 %) viac chutilo víno, pričom opýtaní, ktorí vyrastali v doplnených rodinách, priznali vo vyššom počte konzumáciu likérov (doplnené rodiny: 8,7 %, neúplné rodiny: 7,0 %, úplné rodiny: 7,5 %) a rôznych miešaných alkoholických nápojov (doplnené rodiny: 1,2 %, neúplné rodiny: 0,3 %, úplné rodiny: 0,8 %).

Opýtaní pochádzajúci z rodín, kde boli vytvorené dobré medziľudské vzťahy, si najviac obľúbili pivo (dobré vzťahy: 34,1 %, zlé vzťahy: 26,4 %). Respondenti, ktorí si s otcom a matkou nerozumeli, pili výrazne častejšie destiláty (zlé vzťahy: 40,7 %, dobré vzťahy: 30,8 %). Žiakom základných a stredných škôl v rodinách, kde existovali kladné vzájomné vzťahy viac chutili likéry (dobré vzťahy: 8,0 %, zlé vzťahy: 3,0 %) a rôzne miešané alkoholické nápoje (dobré vzťahy: 0,7 %, zlé vzťahy: 0,2 %), zatiaľ čo opýtaní, ktorí nemali vybudované v rodine potrebné citové zázemie preferovali víno (zlé vzťahy: 29,7 %, dobré vzťahy: 26,4 %).

Opýtaní, ktorí pili alkoholické nápoje často (53,5 %, pije príležitostne: 31,8 %) si obľúbili najmä destiláty, príležitostní konzumenti dávali prednosť pivu (pije príležitostne: 32,0 %, pije často: 30,0 %). Opýtaní, ktorí alkoholické nápoje požívali len výnimočne, mali omnoho radšej víno (pije príležitostne: 28,5 %, pije často: 10,9 %) a likéry (pije príležitostne: 6,9 %, pije často: 3,0 %). Rôzne miešané alkoholické nápoje pilo 2,6 % respondentov, ktorí konzumovali alkoholické nápoje často a len necelé percento (0,6 %) žiakov základných a stredných škôl patrilo k príležitostným konzumentom týchto nápojov.

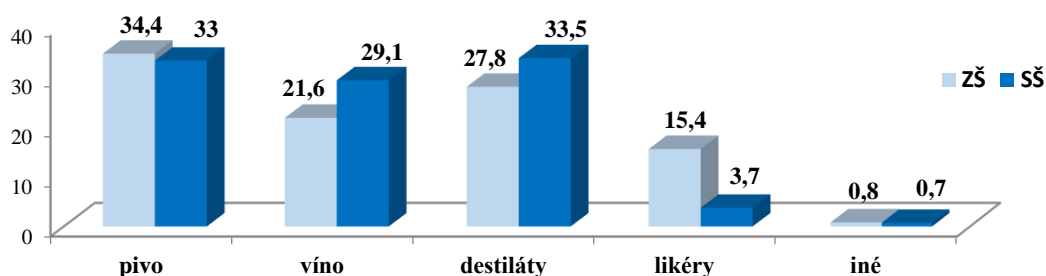
Destiláty si obľúbili najmä pravidelní (44,5 %) a príležitostní fajčiari (45,6 %, nefajčí: 27,2 %), pričom nefajčiarom najviac chutilo pivo (nefajčí: 35,1 %, fajčí denne: 31,1 %, fajčí občas: 25,4 %). Nefajčiari pili vo vyššom počte víno (nefajčí: 28,3 %, fajčí denne: 20,1 %, fajčí občas: 24,6 %), likéry (nefajčí: 8,6 %, fajčí denne a fajčí občas: zhodne po 4,0 %), aj rôzne miešané alkoholické nápoje (nefajčí: 0,8 %, fajčí denne: 0,3 %, fajčí občas: 0,4 %).

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Komparácia dát potvrdila, že stredoškóľáci pili najčastejšie destiláty, zatiaľ čo žiaci základných škôl viac pivo. Stredoškóľáci si obľúbili víno, pričom žiaci základných škôl vo vyššom počte uvádzali konzumáciu likérov. Približne rovnakému počtu opýtaných z oboch typov škôl chutili rôzne miešané alkoholické nápoje.

Graf 26

Druh alkoholu podľa typu školy (v %)

Porovnanie výsledkov za roky zisťovania

Z komparácie údajov bolo zrejmé, že oproti zisteniam z roku 2001 stúpol vo veľkej miere počet opýtaných, ktorí pili destiláty (2001: 18,8 %, 2003: 17,4 %, 2009: 24,3 %, 2012: 27,7 %, 2018: 31,6 %) a zvýšil sa aj počet respondentov, ktorí si obľúbili pivo (2001: 27,2 %, 2003: 33,2 %, 2009: 31,5 %, 2012: 35,7 %, 2018: 33,5 %). Výrazne klesol počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí pili najčastejšie víno (2001: 37,7 %, 2003: 31,9 %, 2009: 25,7 %, 2012: 23,2 %, 2018: 26,6 %) a likéry (2001: 14,5 %, 2003: 16,6 %, 2009: 16,9 %, 2012: 12,3 %, 2018: 7,6 %) a znížil sa aj počet opýtaných, ktorí preferovali konzumáciu rôznych miešaných alkoholických nápojov (2001: 1,8 %, 2003: 0,9 %, 2009: 1,6 %, 2012: 1,1 %, 2018: 0,7 %).

Hlbšia analýza zistených dát potvrdila, že v roku 2001 bolo najobľúbenejším nápojom víno, avšak rokoch 2003, 2009, 2012 a 2018 dávali respondenti prednosť pivu. Zistené údaje ukázali, že za sledované obdobie výrazne stúpol počet oslovených žiakov, ktorí pili rôzne druhy destilátov.

4.3.2 Nadmerná konzumácia alkoholu

Alkohol sa po požití dostáva krvným obehom do celého tela a prejavuje sa určitou mierou opitosti. Jej priebeh závisí nielen od druhu a množstva vypitého alkoholu, ale najmä od momentálneho psychického a fyzického stavu jednotlivca, od jeho hmotnosti a hladiny alkoholu v krvi a od doby, ktorá uplynula od požitia poslednej dávky alkoholu. Dlhodobá nadmerná konzumácia alkoholu spôsobuje závislosť a pre jedinca môže mať až smrteľné následky, pričom vo veľkej miere negatívne zasahuje aj jeho rodinu a celú spoločnosť. Z výsledkov výskumu vyplynulo, že až 60,3 % opýtaných sa ešte nikdy neopilo a jednorazové skúsenosti s nadmernou konzumáciou alkoholu malo 17,6 % žiakov základných a stredných škôl. Občas sa po požití alkoholu opil približne rovnaký počet (17,2 %) respondentov a 4,9 % opýtaných sa priznalo, že často bývajú pod vplyvom alkoholu. Tieto zistenia sú vo vzťahu k veku oslovených žiakov považované za negatívne, pretože z praxe je známe, že deti a mladí ľudia sa pod vplyvom alkoholu veľmi často stávajú nielen páchatelmi, ale aj obeťami trestnej činnosti.

Ešte nikdy sa neopilo zhodne viac ako 60,0 % opýtaných v oboch skupinách (chlapci: 60,2 %, dievčatá: 60,4 %). Jednorazové skúsenosti priznala pätina (20,2 %) dievčat a 15,0 % chlapcov. Chlapci sa vo vyššom počte opili občas (chlapci: 19,7 %, dievčatá: 14,8 %), avšak až 5,1 % chlapcov a 4,6 % dievčat priznalo častú nadmernú konzumáciu alkoholu. Z uvedeného je zrejmé, že chlapci zažívali túto nepríjemnú situáciu vo vyššom počte než dievčatá, pričom je zarážajúce, že dievčatá uvádzali časté nadmerné požívanie alkoholu v približne rovnakej miere ako chlapci. Z uvedeného je zrejmé, že sa v pití alkoholu približujú k chlapcom.

Pocit vyvolaný nadmernou konzumáciou alkoholu ešte nikdy nezažilo až 90,3 % opýtaných vo veku 12 a 13 rokov, pričom v skupine 17- a 18-ročných respondentov rovnako odpovedala len necelá tretina oslovených žiakov. Opýtaní vo veku 17 a 18 rokov sa vo vyššej miere než ostatní po požití alkoholu opili len raz-dvakrát v živote, občas aj často. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že najviac skúseností s nadmerným požívaním alkoholických nápojov mali respondenti vo veku 17 a 18 rokov, pričom najlepšia situácia bola zaznamenaná v skupine opýtaných vo veku 12 a 13 rokov. Zvýšená nadmerná konzumácia alkoholu však bola zaznamenaná u žiakov, ktorí mali od 15 rokov do 18 rokov.

Tabuľka 40

Nadmerná konzumácia alkoholu	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
raz-dvakrát v živote	9,7	5,4	12,9	21,4	20,7	28,3	25,9
občas	0	4,3	7,9	17,5	25,9	33,7	32,4
často	0	0	3,2	3,0	7,1	9,3	15,1
nikdy	90,3	90,3	76,0	58,1	46,3	28,7	26,6

Žiaci stredných odborných škôl sa vo vyššom počte než gymnazisti opili jednorazovo (SOŠ: 25,0 %, G: 19,6 %), občas (SOŠ: 28,0 %, G: 24,2 %) aj často (SOŠ: 11,1 %, G: 3,6 %). Pocity nadmerného požitia alkoholu vôbec nepoznala viac než polovica (52,6 %) gymnazistov a len 35,6 % žiakov stredných odborných škôl. Prezentované zistenia ukázali, že žiaci stredných odborných škôl sa po požití alkoholických nápojov opili výrazne častejšie než gymnazisti.

Po konzumácii alkoholu sa ešte nikdy neopili opýtaní v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000. Jednorazové nadmerné požitie alkoholických nápojov priznali najmä žiaci základných a stredných škôl žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000. Občas sa táto nepríjemná situácia stala opýtaným s trvalým bydliskom v najmenších aglomeračných jednotkách. Časté nadmerné požívanie alkoholu priznali najmä oslovení žiaci pochádzajúci z najväčších miest. Z uvedených výsledkov výskumu je zrejmé, že nadmerné požívanie alkoholických nápojov bolo v najvyššej miere zistené v skupine opýtaných žijúcich v najmenších obciach a v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000, pričom najlepšia situácia bola zaznamenaná v podsúbore respondentov pochádzajúcich z miest s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000.

Tabuľka 41

Nadmerná konzumácia alkoholu	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100000
raz-dvakrát v živote	16,8	18,3	19,3	15,0	16,3
občas	21,4	16,8	16,2	15,4	14,6
často	4,9	4,1	4,5	5,1	6,5
nikdy	56,9	60,8	60,0	64,5	62,6

Ešte nikdy sa po požití alkoholu neopili necelé tri štvrtiny mladých obyvateľov Trenčianskeho kraja, zatiaľ čo v Žilinskom kraji nepoznala tento nepríjemný pocit iba polovica opýtaných. Jednorazové skúsenosti priznali najmä žiaci základných a stredných škôl pochádzajúci z Košického kraja. Občas sa táto situácia stala najmä opýtaným žijúcim v Žilinskom kraji. Časté nadmerné popíjanie alkoholu priznalo až 10,3 % respondentov s trvalým bydliskom v Trnavskom kraji, pričom v Žilinskom kraji rovnako odpovedalo iba necelé percento žiakov. Prezentované údaje ukázali, že najhoršia situácia bola zistená v Trnavskom a v Žilinskom kraji, zatiaľ čo najmenej skúseností s nadmernou konzumáciou alkoholických nápojov mali respondenti s trvalým bydliskom v Trenčianskom kraji.

Tabuľka 42

Nadmerná konzumácia alkoholu	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
raz-dvakrát v živote	15,1	14,7	15,1	12,3	18,5	20,6	19,3	27,2
občas	16,1	17,5	10,8	17,4	26,2	15,6	14,8	18,8
často	6,8	10,3	0,5	3,0	5,8	2,8	5,2	1,4
nikdy	62,0	57,5	73,6	67,3	49,5	61,0	60,7	52,6

Pocity nadmerného požitia alkoholických nápojov nepoznalo viac ako 60,0 % opýtaných žijúcich v úplných rodinách (63,6 %, neúplné rodiny: 54,2 %, doplnené rodiny: 49,4 %). Jednorazové skúsenosti uviedli najčastejšie žiaci základných a stredných škôl pochádzajúci z neúplných rodín (18,7 %, úplné rodiny: 18,0 %, doplnené rodiny: 14,8 %). Respondenti vyrastajúci v doplnených rodinách sa po požití alkoholu opili vo vyššej miere než ostatní nielen občas (doplnené rodiny: 26,3 %, úplné rodiny: 15,3 %, neúplné rodiny: 18,7 %), ale i často (doplnené rodiny: 9,5 %, úplné rodiny: 3,1 %, neúplné rodiny: 8,4 %).

Z uvedených údajov vyplynulo, že najmenej skúseností s nadmernou konzumáciou alkoholu mali oslovení žiaci žijúci v úplných rodinách, zatiaľ čo po požití alkoholu sa najčastejšie opili respondenti, ktorí mali nevlastného otca alebo matku. Ešte nikdy sa neopilo 61,8 % opýtaných žijúcich v rodinách, kde boli vytvorené dobré medziľudské vzťahy, zatiaľ čo v skupine žiakov

základných a stredných škôl, ktorí si s otcom a matkou nerozumeli, rovnako odpovedalo iba 38,7 % respondentov. Žiaci, ktorí nemali s rodičmi vytvorené dobré vzťahy, sa vo vyššom počte opili jednorazovo (zlé vzťahy: 22,6 %, dobré vzťahy: 17,2 %), občas (zlé vzťahy: 25,8 %, dobré vzťahy: 16,7 %), aj často (zlé vzťahy: 12,9 %, dobré vzťahy: 4,3 %).

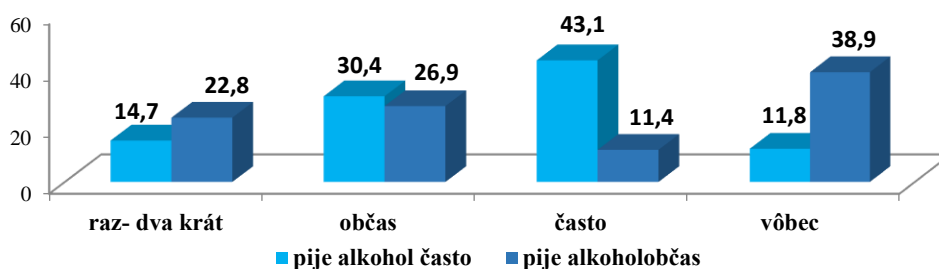
Prezentované výsledky výskumu ukázali, že pocit nadmernej konzumácie alkoholických nápojov zažili výrazne častejšie opýtaní z rodín, kde neboli dobré rodinné vzťahy. Zistené údaje potvrdili, že nedostatok citovej podpory v rodine môže byť významným faktorom ovplyvňujúcim postoj detí k nadmernému požívaniu alkoholu.

Ešte nikdy sa neopilo 68,7 % nefajčiarov, 17,3 % príležitostných fajčiarov a iba 9,4 % žiakov základných a stredných škôl, ktorí si cigaretu zapálili každý deň. Opýtaní, ktorí fajčili denne, sa omnoho častejšie než ostatní opili občas (fajčí denne: 50,3 %, fajčí príležitostne: 40,9 %, nefajčí: 12,1 %) a často (fajčí denne: 19,3 %, fajčí príležitostne: 16,5 %, nefajčí: 2,5 %). Jednorazovo sa táto nepríjemná situácia stala najmä príležitostným fajčiarom (25,3 %, fajčí denne: 21,0 %, nefajčí: 16,7 %). Z uvedených údajov je zrejmé, že nadmerná konzumácia alkoholu priamo súvisí s fajčením tabakových výrobkov. Ukázalo sa, že žiaci základných a stredných škôl, ktorí fajčili denne, sa po požití alkoholu opili omnoho častejšie než ich rovesníci, ktorí si cigaretu zapálili iba občas alebo nefajčili vôbec. Rodičia aj učitelia by sa mali vo zvýšenej miere venovať týmto deťom a snažiť sa eliminovať tento zlozvyk, ktorý sa môže neskôr stať závislosťou. Bolo by potrebné upriamiť pozornosť týchto detí a mladých ľudí na zdravý životný štýl a vhodný spôsob prežívania voľného času.

Nadmerná konzumácia alkoholu bola vo veľkej miere ovplyvnená frekvenciou požívania týchto nápojov. Pociť opitosti z vlastných skúseností nepoznalo len 11,8 % opýtaných, ktorí pili alkohol často a 38,9 % respondentov, ktorí ho požívali príležitostne. Jednorazové skúsenosti s nadmerným požitím alkoholu malo 22,8 % žiakov, ktorí ho konzumovali občas a tretina respondentov, ktorí tento druh nápojov požívali často. Opýtaní, ktorí pili alkohol často, sa po požití týchto nápojov vo vyššom počte opili občas aj často. Výsledky výskumu jednoznačne poukázali na skutočnosť, že so zvyšujúcou sa frekvenciou požívania alkoholických nápojov stúpol aj výskyt nadmernej konzumácie u žiakov základných a stredných škôl.

Graf 27

Nadmerná konzumácia alkoholu vo vzťahu k frekvencii požívania nápojov (v %)

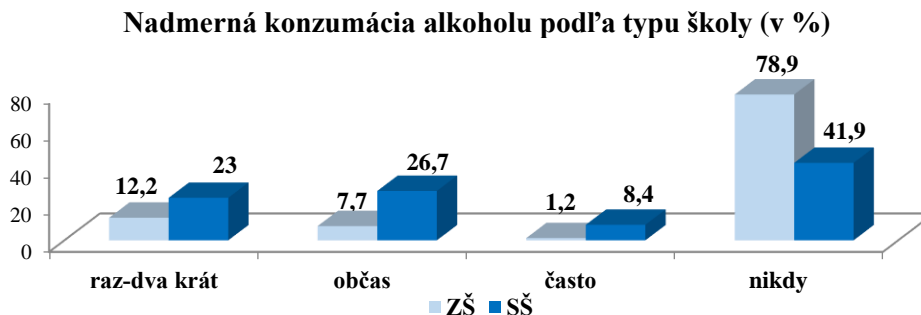

Pocit nadmerného požitia alkoholu nepoznali najmä respondenti, ktorí pili najčastejšie likéry (63,5 %, pivo: 38,2 %, víno: 37,7 %, destiláty: 13,8 %, iné: 25,0 %). Jednorazové skúsenosti s nadmernou konzumáciou alkoholu mali opýtaní, ktorí pili rôzne miešané alkoholické nápoje (62,5 %, destiláty: 26,1 %, pivo: 27,1 %, likéry: 28,2 %, víno: 32,7 %). Osloveným žiakom, ktorí mali najradšej destiláty, sa táto nepríjemná situácia stávala v najvyššom počte občas (destiláty: 42,7 %, pivo: 28,6 %, víno: 26,3 %, likéry: 5,9 %, miešané nápoje: 12,5 %), aj často (destiláty: 17,4 %, pivo: 6,1 %, víno: 3,2 %, likéry: 2,4 %, miešané nápoje: 0). Prezentované údaje ukázali, že najčastejšie sa opili žiaci, ktorí pili destiláty, pričom v najnižšej miere zažili túto nepríjemnú situáciu respondenti, ktorým chutili likéry.

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Komparácia dát potvrdila, že žiaci stredných škôl sa po požití alkoholu vo vyššom počte opili jednorazovo, občas, aj často. Ešte nikdy sa neopilo 78,9 % žiakov základných škôl a iba 41,9 % stredoškôľakov. Zo zistených údajov vyplynulo, že stredoškôľáci poznali pocit nadmernej konzumácie alkoholu vo výrazne vyššej miere než žiaci základných škôl.

Graf 28

Porovnanie výsledkov za roky zisťovania

Z komparácie údajov je zrejmé, že oproti zisteniam z roku 2009 sa zvýšil počet opýtaných, ktorí neboli ešte nikdy opití (2009: 44,2 %, 2012: 42,1 %, 2018: 60,3 %). Výrazne klesol počet respondentov, ktorí sa po požití alkoholických nápojov opili občas (2009: 31,0 %, 2012: 36,3 %, 2018: 17,2 %). Znížil sa aj počet oslovených žiakov, ktorým sa táto nepríjemná situácia stala raz až dvakrát v živote (2009: 19,0 %, 2012: 16,5 %, 2018: 17,6 %) a často (2009: 5,8 %, 2012: 5,1 %, 2018: 4,9 %). Prezentované výsledky výskumu ukázali, že situácia sa oproti zisteniam z roku 2009 zlepšila a žiaci základných a stredných škôl sa po konzumácii alkoholu opili vo výrazne nižšom počte než predtým. Avšak z uvedených dát je zrejmé, že platná legislatíva, ktorá zakazuje predaj a požívanie alkoholických nápojov osobám mladších ako 18 rokov sa veľmi často porušuje a bolo by treba, aby sa táto situácia riešila i naďalej.

4.4 Názory žiakov základných a stredných škôl zamerané na problematiku nelegálnych drog

Problematika konzumácie nelegálnych drog a vznik drogových závislostí predstavuje závažný sociálno-patologický jav, ktorý má veľký globálny spoločenský význam. Ako uvádza prof. Ondrejkovič, droga je upravená surovina, ktorá je po vpravení do ľudského organizmu schopná vyvolať psychickú alebo fyzickú závislosť. Jej škodlivosť nespočíva iba vo vyvolaní závislosti, ale negatívne zasahuje a ovplyvňuje všetky orgány a tkanivá v ľudskom tele (Ondrejkovič, P., 2009, s.106 – 107).

4.4.1 Kontakty s osobami užívajúcimi drogy

Z praxe je už dlhší čas známe, že drogy na Slovensku predstavujú závažný celospoločenský problém. Úlohou rodičov a pedagógov je pripraviť deti a mladých ľudí na to, ako majú vnímať drogovu závislosť ľudí, akceptovať ich a vedieť zvládnuť tento závažný problém i vtedy, ak sa bude týkať niekoho ich blízkeho. Z výsledkov výskumu vyplynulo, že až necelá polovica (48,8 %) opýtaných sa nikdy nedostala do kontaktu s osobou užívajúcou drogy a pätina (20,3 %) poznala narkomana len z videnia. Až 17,2 % oslovených žiakov sa s toxikomanom kamarátilo a 10,5 % opýtaných sa vyjadrilo, že drogy bral ich spolužiak. V rodinnom prostredí sa s takouto osobou stretlo len 3,2 % respondentov.

Drogovo závislú osobu nepoznalo 48,1 % dievčat a 42,5 % chlapcov. Dievčatá (23,3 %, chlapci: 19,9 %) vo vyššej miere poznali narkomana len z videnia, pričom chlapci sa s ním častejšie stretli v rovesníckej skupine (chlapci: 20,0 %, dievčatá: 16,9 %) a v triede (chlapci:

14,3 %, dievčatá: 8,1 %). Približne rovnaký počet opýtaných v oboch skupinách (chlapci: 3,3 %, dievčatá: 3,6 %) mal osobu, ktorá užívala nelegálne drogy v rodine. Prezentované výsledky výskumu ukázali, že s drogovým závislým človekom sa do kontaktu dostali častejšie chlapci než dievčatá.

Narkomana nepoznali až viac než tri štvrtiny najmladších respondentov, pričom v skupine opýtaných vo veku 17 a 18 rokov rovnako odpovedala len necelá tretina oslovených žiakov. Zistené údaje ukázali, že zároveň so zvyšujúcim vekom žiakov základných a stredných škôl sa znížil počet opýtaných, ktorí s drogovým závislým človekom neboli nikdy v kontakte. Narkomana poznali len z videnia najmä opýtaní vo veku 15 rokov. Najstarší respondenti mali častejšie než ostatní toxikomana v rovesníckej skupine, v triednom kolektíve a v rodine, pričom v najnižšej miere sa s ním stretli opýtaní vo veku 12 rokov. Z uvedených zistení vyplynulo, že osobu užívajúcu drogy poznali z rôzneho prostredia najmä respondenti vo veku 17 a 18 rokov, pričom najmenej týchto kontaktov bolo zistených v skupine oslovených žiakov vo veku 12 a 13 rokov.

Tabuľka 43

Osobu užívajúcu drogy pozná	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
z rodiny	4,0	1,2	1,1	1,8	4,5	4,9	9,5
z rovesníckej skupiny	4,8	9,4	7,6	17,4	25,1	27,9	27,2
z triedy	1,4	2,6	3,9	9,0	19,2	17,0	20,9
z videnia	10,2	21,5	17,0	26,2	19,2	23,0	17,1
nepozná	79,6	65,3	70,4	45,6	32,0	27,2	25,3

Toxikomana nepoznalo 32,4 % gymnazistov a 29,5 % žiakov stredných odborných škôl. Gymnazisti sa s osobou užívajúcou drogy častejšie stretli v rovesníckej skupine (G: 26,2 %, SOŠ: 24,3 %), prípadne ju poznali len z videnia (G: 24,5 %, SOŠ: 21,1 %). Žiaci stredných odborných škôl mali vo vyššej miere narkomana v rodine (SOŠ: 5,1 %, G: 4,2 %) a výrazne častejšie aj v triede (SOŠ: 20,0 %, G: 12,6 %). Uvedené zistenia potvrdili, že s drogovým závislým človekom sa častejšie dostali do kontaktu žiaci stredných odborných škôl než gymnazisti.

Osobu, ktorá užíva nelegálne drogy, nepoznali najčastejšie respondenti žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000. Len z videnia mali tieto kontakty opýtaní pochádzajúci z obcí s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000. V rovesníckej skupine sa s narkomanom stretli najmä žiaci základných a stredných škôl s trvalým bydliskom v najmenších obciach. Osobu, ktorá užívala drogy, mali v triednom kolektíve opýtaní žijúci vo veľkých a v najväčších mestách. V rodine žili s narkomanom najčastejšie respondenti pochádzajúci z najväčších miest. Z uvedených zistení vyplynulo, že s konzumentmi drog boli v kontakte najčastejšie žiaci základných a stredných škôl s trvalým bydliskom v najväčších mestách, pričom najlepšia situácia bola zistená v skupine opýtaných pochádzajúcich z miest s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000.

Tabuľka 44

Osobu užívajúcu drogy pozná	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
z rodiny	3,3	3,8	2,3	1,3	6,4
z rovesníckej skupiny	19,8	11,9	19,4	18,8	18,2
z triedy	11,1	9,0	9,2	12,2	12,9
z videnia	18,0	28,0	19,2	16,6	15,9
nepozná	47,8	47,3	49,9	51,1	46,6

Narkomana nepoznalo až 60,0 % opýtaných žijúcich v Prešovskom kraji, pričom v Žilinskom kraji nemalo tieto kontakty len 39,6 % oslovených žiakov základných a stredných škôl. Z videnia poznali toxikomana najmä respondenti pochádzajúci z Banskobystrického a zo Žilinského kraja, zatiaľ čo v rodinnom prostredí ho mali najčastejšie opýtaní s trvalým bydliskom v Žilinskom a v Trenčianskom kraji. V školskom prostredí sa s narkomanom stretli v najvyššej miere žiaci žijúci v Bratislavskom kraji, zatiaľ čo v rovesníckej skupine získali tieto

kontakty najmä respondenti z Trnavského, Bratislavského a z Nitrianskeho kraja. Z uvedeného je zrejmé, že drogovu závislé osoby poznali najčastejšie opýtaní žijúci v Bratislavskom a v Žilinskom kraji, pričom najlepšia situácia bola zistená u žiakov základných a stredných škôl pochádzajúcich z Banskobystrického a z Prešovského kraja.

Tabuľka 45

Osobu užívajúcu drogy pozná	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
z rodiny	3,7	2,5	5,6	1,3	6,1	1,3	1,0	5,2
z rovesníckej skupiny	19,5	20,4	16,7	19,4	18,7	13,6	13,4	15,3
z triedy	16,4	13,5	8,6	11,5	9,5	8,3	8,1	5,6
z videnia	18,9	16,4	17,2	21,0	26,1	28,1	17,4	18,6
nepozná	41,5	47,2	51,9	46,8	39,6	48,7	60,1	55,3

Opýtaní, ktorí žili v neúplných rodinách, sa vo vyššej miere než ostatní stretli s osobou užívajúcou drogy v rovesníckej skupine (neúplné rodiny: 17,3 %, úplné a doplnené rodiny: zhodne po 16,5 %) a v triednom kolektíve (neúplné rodiny: 14,2 %, doplnené rodiny: 13,9 %, úplné rodiny: 9,1 %), prípadne poznali narkomana iba z videnia (neúplné rodiny: 24,5 %, doplnené rodiny: 21,0 %, úplné rodiny: 20,3 %). Respondenti vyrastajúci v doplnených rodinách (5,2 %, úplné rodiny: 2,7 %, neúplné rodiny: 4,2 %) žili častejšie s toxikomantom v rodine. Osobu, ktorá užíva drogy, vôbec nepoznala viac než polovica (51,4 %) oslovených žiakov vyrastajúcich v úplných rodinách, 43,4 % opýtaných z doplnených rodín a viac než tretina (39,8 %) respondentov, ktorých vychovával iba jeden z rodičov. Z prezentovaných údajov je zrejmé, že s drogovu závislou osobou sa do kontaktu najčastejšie dostali žiaci pochádzajúci z neúplných rodín, pričom najlepšia situácia bola zistená u respondentov žijúcich v úplných rodinách.

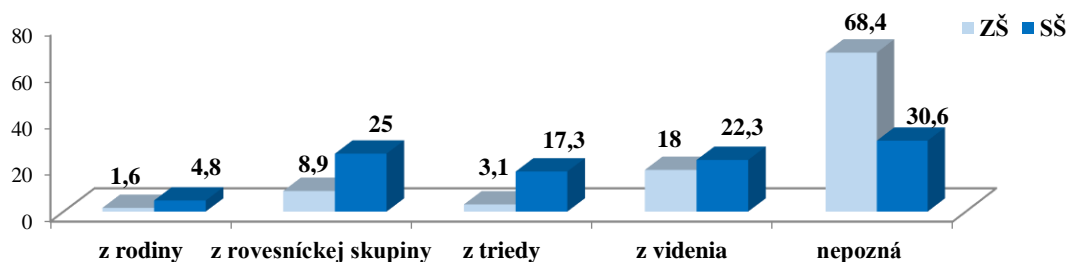
Opýtaní, ktorí nemali doma vytvorené dobré medziľudské vzťahy, sa výrazne častejšie stretli s osobou užívajúcou drogy v rodine (zlé vzťahy: 4,7 %, dobré vzťahy: 3,2 %), v rovesníckej skupine (zlé vzťahy: 24,3 %, dobré vzťahy: 17,9 %) a v triednom kolektíve (zlé vzťahy: 20,3 %, dobré vzťahy: 9,9 %). Približne rovnaký počet respondentov v oboch skupinách (zlé vzťahy: 19,6 %, dobré vzťahy: 19,5 %) poznal narkomana len z videnia. Toxikomana vôbec nepoznalo 49,6 % žiakov základných a stredných škôl žijúcich v rodinách, kde boli vytvorené dobré vzájomné vzťahy a tretina (31,1 %) opýtaných pochádzajúcich z rodín, kde rodičia a deti spolu dobre nevyhádzali.

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Komparácia dát potvrdila, že osobu užívajúcu nelegálne drogy nepoznali vo výrazne vyššej miere žiaci základných škôl než stredoškóľáci. Žiaci stredných škôl sa s konzumentmi návykových látok častejšie stretli v rodine, triede a v partii kamarátov. Len z videnia poznalo narkomana 22,3 % stredoškóľakov a 18,0 % žiakov základných škôl. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že stredoškóľáci poznali osoby užívajúce drogy vo výrazne vyššom počte než žiaci základných škôl.

Graf 29

Kontakty s osobami užívajúcimi drogy podľa typu školy (v %)

Porovnanie výsledkov za roky zisťovania

Komparácia dát ukázala, že od roku 2009 mierne stúpol počet opýtaných, ktorí nepoznali žiadnu drogovu závislú osobu (2009: 46,3 %, 2012: 49,7 %, 2018: 48,8 %) a zároveň sa zvýšil počet respondentov, ktorí s narkomanom žili priamo v rodine (2009: 1,2 %, 2012: 2,4 %, 2018: 3,2 %). Mierne klesol počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí toxikomana poznali len z videnia (2009: 21,8 %, 2012: 22,3 %, 2018: 20,3 %), z rovesníckej skupiny (2009: 19,2 %, 2012: 17,6 %, 2018: 17,2 %) a z triedneho kolektívu (2009: 11,5 %, 2012: 8,0 %, 2018: 10,5 %). Z uvedeného je zrejmé, že v tomto roku poznali respondenti osoby užívajúce nelegálne drogy v nižšom počte než v roku 2009, čo bolo hodnotené kladne.

4.4.2 Osobné skúsenosti respondentov s užívaním nelegálnych drog

Adolescencia je ťažké životné obdobie a drogy sú ľahkým únikom. Niekedy je veľmi ťažké rozlíšiť problémy v správaní, ktoré sú podmienené dospievaním od ťažkostí, ktoré spôsobuje konzumácia nelegálnych drog. Výskumy zamerané na štúdium osobnosti užívateľov drog jednoznačne ukázali, že čím je nižší vek konzumentov, tým je vyššie riziko vzniku ich drogovej závislosti. Užívanie návykových látok negatívne vplyva na vývoj mladistvých jedincov a tento proces nielen sťažuje, ale i časovo oneskoruje, zastavuje alebo degraduje (Mahdalíčková, J., 2014, s. 20 – 21).

Z výsledkov výskumu vyplynulo, že skúsenosti s užívaním nelegálnych drog priznalo 284 (14,1 %) žiakov základných a stredných škôl. Zápornú odpoveď uviedlo 85,5 % respondentov a 0,4 % opýtaných na túto otázku neodpovedalo vôbec.

Prezentované údaje ukázali, že drogy vyskúšalo 16,0 % chlapcov a 12,2 % dievčat. Najčastejšie s nimi experimentovali opýtaní vo veku 18 rokov (30,9 %, 17 rokov 24,6 %, 16 rokov 22,8 %, 15 rokov 12,7 %, 14 rokov 5,3 %, 13 rokov 6,0 %, 12 rokov 0 %), pričom v skupine 12-ročných respondentov nemal tieto negatívne skúsenosti nikto. Nelegálne drogy užili najmä žiaci druhých (26,1 %) a tretích ročníkov stredných škôl (27,3 %, 1. ročník SŠ: 15,7 %, 7. ročník ZŠ: 6,1 %, 8. ročník ZŠ: 4,3 %, 9. ročník ZŠ: 5,7 %), zatiaľ čo najmenej skúseností s konzumáciou návykových látok mali ôsmaci. Drogy užila štvrtina (25,4 %) žiakov stredných odborných škôl a 17,9 % gymnazistov.

Zakázané látky vyskúšali najmä respondenti žijúci vo veľkomestách (viac ako 100 000: 19,1 %, od 50 001 do 100 000: 17,3 %, od 10 001 do 50 000: 11,0 %, od 2 001 do 10 000: 12,8 %, menej než 2 000: 15,7 %), pričom najmenej skúseností uvádzali opýtaní pochádzajúci z miest s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000. Najviac žiakov, ktorí užili aspoň jeden druh nelegálnych drog, žilo v Trnavskom (18,8 %) a v Košickom kraji (19,2 %). V nižšom počte uviedli tieto negatívne skúsenosti aj respondenti v Bratislavskom (16,8 %), Nitrianskom (15,3 %), Žilinskom (14,6 %) a v Banskobystrickom kraji (22,5 %), zatiaľ čo v najnižšej miere priznali experimentovanie s nelegálnymi drogami opýtaní žijúci v Trenčianskom (6,1 %) a v Prešovskom kraji (9,3 %).

Skúseností s užívaním nelegálnych drog mali najmä respondenti pochádzajúci z doplnených (22,6 %) a z neúplných rodín (17,4 %), pričom v najnižšom počte ich konzumovali opýtaní vyrastajúci v úplných rodinách (11,9 %). Drogy vyskúšala až necelá tretina (29,8 %) žiakov základných a stredných škôl z rodín, kde neboli vytvorené dobré vzájomné vzťahy. V rodinách, kde si rodičia a deti rozumeli, malo tieto skúsenosti 13,1 % respondentov.

Opýtaní, ktorí už experimentovali s drogami, patrili výrazne častejšie k fajčiarom, či už pravidelným (54,4 %) alebo príležitostným (39,8 %, nefajčiari: 8,1 %). Respondenti, ktorí konzumovali nelegálne drogy, fajčili častejšie cigary (užil drogy: 27,8 %, neužil drogy: 6,0 %), elektronické cigarety (užil drogy: 35,7 %, neužil drogy: 5,2 %) a vodné fajky (užil drogy: 32,4 %, neužil drogy: 5,8 %).

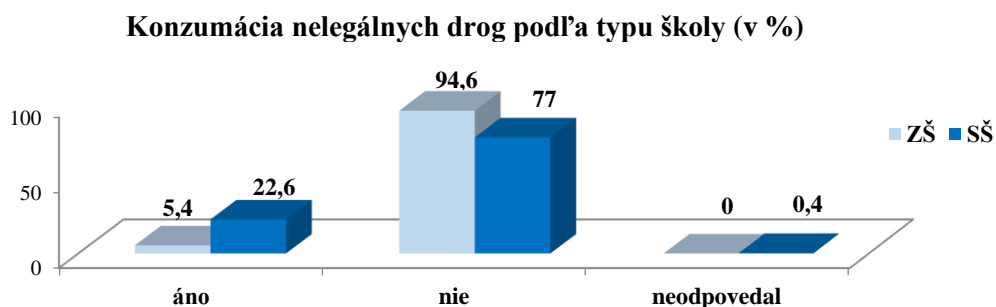
Respondenti, ktorí mali skúsenosti s návykovými látkami, patrili vo vyššej miere k častým (43,1 %) a k príležitostným konzumentom alkoholu (21,2 %), zatiaľ čo ich rovesníci, ktorí drogy nikdy neužili, vo vyššom počte nepožili žiadny alkohol (4,1 %). Opýtaní, ktorí užili zakázané látky, pili najmä destiláty (33,4 %) a pivo (21,8 %), pričom v nižšej miere uvádzali tieto negatívne skúsenosti oslovení žiaci, ktorí dávali prednosť vínu (18,7 %), likérom (9,4 %) alebo rôznym miešaným alkoholickým nápojom (7,5 %). Ešte nikdy sa neopilo až 67,3 % žiakov základných a stredných škôl, ktorí nikdy neužili zakázané látky (vyskúšal drogy: 17,6 %). Respondenti, ktorí vyskúšali drogy, sa vo vyššej miere po konzumácii alkoholu opili jednorazovo (vyskúšal drogy: 18,7 %, bez drogových skúseností: 12,5 %), občas (vyskúšal drogy: 45,4 %, bez drogových skúseností: 17,6 %) alebo často (vyskúšal drogy: 18,3 %, bez drogových skúseností: 2,6 %).

Opýtaní, ktorí vyskúšali užívanie nelegálnych drog, poznali častejšie drogovu závislú osobu nielen z rodiny (vyskúšal drogy: 6,6 %, bez drogových skúseností: 2,6 %), ale i z triedy (vyskúšal drogy: 22,2 %, bez drogových skúseností: 8,3 %), z partie rovesníkov (vyskúšal drogy: 36,2 %, bez drogových skúseností: 12,9 %) a z videnia (vyskúšal drogy: 23,4 %, bez drogových skúseností: 20,5 %). Respondenti, ktorí skúsenosti s návykovými látkami nemali, sa vo výrazne vyššom počte ešte nikdy nedostali do kontaktu s narkomanmi (bez drogových skúseností: 55,7 %, vyskúšal drogy: 11,7 %). Uvedené dáta prezentovali výrazný vplyv rovesníckej skupiny a je zrejme, že mnohí respondenti vyskúšali nelegálne drogy najmä preto, aby sa prispôbili svojim kamarátom alebo spolužiakom.

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Komparácia dát potvrdila, že nelegálne drogy užilo 22,6 % stredoškôľakov a 5,4 % žiakov základných škôl. Tieto negatívne skúsenosti nemalo 94,6 % žiakov základných škôl a 77,0 % stredoškôľakov. Na danú otázku neodpovedali iba žiaci stredných škôl (0,4 %). Z prezentovaných údajov je zrejme, že stredoškôľáci mali vo výrazne vyššej miere skúsenosti s užívaním zakázaných látok než žiaci základných škôl.

Graf 30

Porovnanie výsledkov za roky zisťovania

Komparácia dát ukázala, že od roku 2009 (26,6 %, 2012: 30,4 %, 2018: 14,1 %) výrazne klesol počet opýtaných, ktorí užili aspoň jednu nelegálnu drogu a stúpol počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí tieto negatívne skúsenosti nemali (2009: 71,5 %, 2012: 69,0 %, 2018: 85,5 %). Zároveň sa znížil aj počet respondentov, ktorí na túto otázku neodpovedali (2009: 1,9 %, 2012: 0,6 %, 2018: 0,4 %).

Zistené výsledky výskumu poukázali na prudko klesajúci počet konzumentov nelegálnych drog vo veku od 12 do 18 rokov, pričom ich pomerne výrazný pokles bol zaznamenaný najmä od roku 2012.

4.4.3 Vek respondentov pri prvom experimentovaní s nelegálnymi drogami

V roku 2018 užilo nelegálne drogy 284 (14,1 %) opýtaných. Vek, v ktorom s návykovými látkami experimentovali, však uviedlo iba 226 (11,2 %) respondentov.

Zo zistených údajov vyplynulo, že najčastejším obdobím, v ktorom žiaci základných a stredných škôl začali s nelegálnymi drogami experimentovať bol vek 14 (31,0 %) a 15 rokov (26,1 %). V nižšej miere užili návykové látky aj respondenti vo veku 13 (14,2 %) a 16 rokov (14,6 %). Najnižším vekom, ktorý opýtaní uviedli, bol vek 9 (0,4 %) a 11 rokov (1,3 %). Približne tretina opýtaných v oboch skupinách experimentovala s nelegálnymi drogami najčastejšie vo veku 14 rokov. Dievčatá vo vyššej miere užili prvú drogu ako 13- a 17-ročné. Chlapci častejšie experimentovali s návykovými látkami vo veku 12, 15 a 16 rokov. Vo veku 9 rokov užili prvú drogu iba chlapci, pričom vo veku 11 rokov s nimi experimentoval približne rovnaký počet.

Tabuľka 46

Vek pri prvom experimentovaní s drogami	Chlapci	Dievčatá
9 rokov	0,8	0
11 rokov	1,5	1,1
12 rokov	6,1	4,2
13 rokov	13,0	15,8
14 rokov	31,3	30,5
15 rokov	26,7	25,3
16 rokov	15,3	13,7
17 rokov	5,3	9,5

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Komparácia dát potvrdila, že žiaci základných škôl užili drogy po prvýkrát najmä vo veku 13 rokov, pričom žiaci stredných škôl ich najčastejšie skúšali ako 14-roční. Žiaci základných škôl vo vyššej miere experimentovali s návykovými látkami vo veku 12 rokov, zatiaľ čo žiaci stredných škôl získali výrazne viac týchto negatívnych skúseností ako 15-roční. Vo veku 9, 11, 16 a 17 rokov užili prvé drogy len žiaci stredných škôl.

Zistené údaje potvrdili, že žiaci základných škôl síce experimentovali s nelegálnymi drogami v nižšom veku než žiaci stredných škôl, ktorí však skúšali tieto návykové látky vo vyššej miere v ostatných vekových intervaloch. Na základe týchto zistení je možné konštatovanie, že žiaci stredných škôl mali viac skúsenosti s užívaním zakázaných látok než žiaci základných škôl.

Tabuľka 47

Vek pri prvom experimentovaní s drogami	ZŠ	SŠ
9 rokov	0	0,5
11 rokov	0	1,6
12 rokov	15,0	3,2
13 rokov	42,5	8,1
14 rokov	30,0	31,2
15 rokov	12,5	29,0
16 rokov	0	17,7
17 rokov	0	8,6

Porovnanie výsledkov za roky zisťovania

Komparácia dát ukázala, že rok 2009 bol najčastejším obdobím, v ktorom respondenti experimentovali s nelegálnymi drogami vo veku 15 rokov, pričom v rokoch 2012 a 2018 získali opýtaní prvé skúsenosti najmä vo veku 14 rokov.

Oproti skúmaniam z roku 2009 bol teraz zistený vyšší počet oslovených žiakov, ktorí vyskúšali nelegálne drogy ako štrnásťroční (2009: 20,3 %, 2012: 24,7 %, 2018: 31,0 %) a klesol počet opýtaných, ktorí vyskúšali zakázané návykové látky vo veku 12 (2009: 7,2 %, 2012: 10,7 %, 2018: 5,3 %), 15 (2009: 27,2 %, 2012: 21,7 %, 2018: 26,1 %) a 16 rokov (2009: 19,2 %, 2012: 15,9 %, 2018: 14,6 %). Za sledované obdobie sa nezmenil počet respondentov, ktorí experimentovali s návykovými látkami vo veku 11 (2009: 1,8 %, 2012: 1,6 %, 2018: 1,3 %), 13 (2009: 14,8 %, 2012: 16,8 %, 2018: 14,2 %) a 17 rokov (2009: 7,6 %, 2012: 7,2 %, 2018: 7,1 %). Iba v roku 2009 skúšali opýtaní drogy vo veku 18 rokov (2009: 1,9 %, 2012 a 2018: zhodne 0 %) a v roku 2012 uviedli oslovení žiaci vek 10 rokov (2012: 1,4 %, 2009 a 2018: zhodne 0 %). Len v roku 2018 bol pri prvých skúsenostiach s nelegálnymi drogami evidovaný vek 9 rokov (2018: 0,4 %, 2009 a 2012: zhodne 0 %).

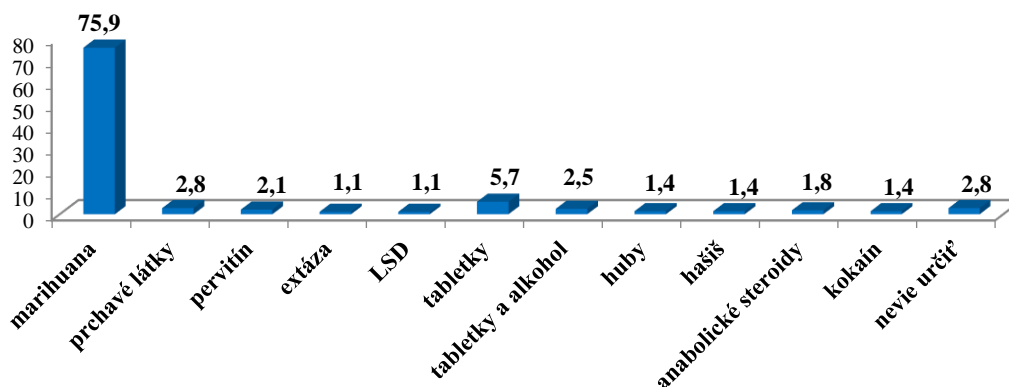
Prezentované údaje ukázali, že od roku 2009 sa síce znížila veková hranica pre prvé experimentovanie detí so zakázanými látkami z 15 na 14 rokov, avšak vo väčšine údajov bol zaznamenaný pokles. Tieto zistenia poukázali na pretrvávajúcu potrebu uskutočňovania primárnej prevencie ešte na prvom stupni základných škôl, pričom je dôležité, aby boli o týchto problémoch informovaní aj rodičia detí.

4.4.4 Drogy užívané pri prvom experimentovaní

Výsledky výskumu potvrdili, že pri prvom experimentovaní so zakázanými látkami vyskúšali opýtaní až 11 druhov drog a 8 respondentov (2,8 %) nevedelo určiť, aký druh návykovej látky užívali. Z odpovedí žiakov základných a stredných škôl vyplynulo, že pri prvom experimentovaní fajčili najmä marihuanu (75,9 %). Respondenti v omnoho nižšom počte užívali tabletky (5,8 %), vdychovali prchavé látky (2,8 %), konzumovali tabletky spolu s alkoholom (2,5 %), skúšali pervitín (2,1 %) a anabolické steroidy (1,8 %). Len malý počet opýtaných fajčil hašiš, užíval huby a kokaín (zhodne po 1,4 %), prípadne vyskúšal LSD a extázu (zhodne po 1,1 %).

Graf 31

Drogy, ktoré respondenti užívali pri prvom experimentovaní (v %)

Chlapci pri prvom experimentovaní vyskúšali 11 druhov nelegálnych drog a dievčatá experimentovali s 9 druhmi zakázaných látok. Okrem toho 3,7 % chlapcov a 1,6 % dievčat nevedelo určiť druh drogy, ktorú užívali. Obidve skupiny respondentov, avšak častejšie dievčatá fajčili marihuanu. Chlapci vo vyššom počte konzumovali huby, extázu, LSD, tabletky spolu s alkoholom a taktiež vo vyššom počte vdychovali prchavé látky. Len chlapci užívali pri prvom experimentovaní kokaín a anabolické steroidy. Dievčatá častejšie vyskúšali tabletky, pervitín a hašiš.

Tabuľka 48

Drogy užívané pri prvom experimentovaní	Chlapci	Dievčatá
marihuana	75,3	76,7
prchavé látky	3,2	2,4
tabletky s alkoholom	3,2	1,6
tabletky	3,2	8,9
pervitín	0,6	4,0
hašiš	0,6	2,4
huby	1,9	0,8
anabolické steroidy	3,2	0
extáza	1,3	0,8
LSD	1,3	0,8
kokain	2,5	0
nevie určiť	3,7	1,6

S nelegálnymi drogami neexperimentoval vo veku 12 rokov ani jeden žiak. Opýtaní vo veku 13 rokov vyskúšali pri získavaní prvých skúseností 6 druhov návykových látok, 14-roční respondenti ich užili 5 druhov a opýtaní vo veku 15 rokov vyskúšali 7 druhov zakázaných látok. Najviac druhov drog pri prvom experimentovaní vyskúšali opýtaní vo veku 16 a 18 rokov (zhodne po 9), pričom v skupine 17-ročných žiakov stredných škôl bolo zistených 8 druhov zakázaných látok.

Všetci respondenti najčastejšie fajčili marihuanu. Opýtaní vo veku 13 rokov mali viac skúseností s užívaním tabletiiek, anabolických steroidov a výrazne častejšie než ostatní nevedeli určiť druh drogy, ktorú vyskúšali. Žiaci vo veku 14 rokov vo vyššej miere než ostatní vdychovali prchavé látky, konzumovali tabletky spolu s alkoholom, LSD alebo fajčili hašiš. Respondenti vo veku 15 rokov užili najmä pervitín, zatiaľ čo šestnásťroční žiaci vyskúšali vo vyššej miere než ostatní huby a kokain. Najstarší opýtaní experimentovali najmä s extázou.

Tabuľka 49

Drogy užívané pri prvom experimentovaní	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
marihuana	0	60,0	71,4	71,4	79,0	87,0	74,5
prchavé látky	0	0	9,5	0	1,4	2,6	7,0
tabletky s alkoholom	0	0	4,8	4,1	1,4	2,6	4,7
tabletky	0	10,0	0	10,2	4,2	2,6	2,3
pervitín	0	0	0	4,1	2,8	1,3	2,3
hašiš	0	0	9,5	4,1	0	0	0
huby	0	0	0	0	4,2	0	2,3
anabolické steroidy	0	5,0	0	4,1	0	1,3	0
extáza	0	0	0	0	1,4	1,3	2,3
LSD	0	2,5	4,8	0	0	1,3	0
kokain	0	2,5	0	0	2,8	0	2,3
nevie určiť	0	20,0	0	2,0	2,8	0	2,3

Respondenti žijúci v Banskobystrickom (2) a v Trenčianskom kraji (3, Žilinský kraj: 5, Bratislavský, Nitriansky a Prešovský kraj: zhodne po 6, Košický kraj: 8) vyskúšali pri prvom experimentovaní najmenej druhov drog, zatiaľ čo pochádzajúci z Trnavského kraja až 11.

Všetci opýtaní, avšak najmä mladí obyvatelia Banskobystrického kraja, najčastejšie fajčili marihuanu. Respondenti s trvalým bydliskom v Košickom kraji mali viac skúseností než ostatní s užívaním tabletiiek, fajčením hašiša, konzumáciou anabolických steroidov a kokainu. Títo opýtaní zároveň vo vyššej miere nevedeli určiť druh návykovej látky, ktorú užili. Respondenti pochádzajúci z Prešovského kraja častejšie konzumovali tabletky spolu s alkoholom, huby a LSD. Prchavé látky vdychovali najmä žiaci žijúci v Nitrianskom kraji. Opýtaní s trvalým

bydliskom v Žilinskom kraji preferovali pri získavané prvých skúsenosti pervitín, pričom mladí obyvatelia Trenčianskeho kraja mali viac skúseností s užívaním extázy.

Tabuľka 50

Drogy užívané pri prvom experimentovaní	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
marihuana	89,5	74,7	84,6	72,2	79,4	96,0	69,4	50,0
prchavé látky	0	1,8	7,7	8,3	2,6	0	3,8	2,5
tabletky s alkoholom	0	3,6	0	0	2,6	4,0	11,5	0
tabletky	2,1	5,5	0	5,6	5,1	0	3,8	17,5
pervitín	2,1	1,8	0	0	10,3	0	0	0
hašiš	0	1,8	0	2,8	0	0	0	5,0
huby	0	1,8	0	2,8	0	0	7,7	0
anabolické steroidy	0	3,6	0	0	0	0	0	7,5
extáza	2,1	1,8	7,7	0	0	0	0	0
LSD	0	1,8	0	0	0	0	3,8	2,5
kokaín	2,1	1,8	0	0	0	0	0	5,0
nevie určiť	2,1	0	0	8,3	0	0	0	10,0

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Komparácia dát potvrdila, že žiaci základných škôl vyskúšali pri prvom užití 10 druhov nelegálnych drog, zatiaľ čo stredoškóľáci experimentovali s 12 druhmi. Obe skupiny respondentov, ale viac stredoškóľáci, najčastejšie fajčili marihuanu. Žiaci základných škôl vdychovali vo vyššej miere prchavé látky, užívali tabletky, pervitín, hašiš, anabolické steroidy a LSD. Až 7,0 % žiakov základných škôl a 1,8 % stredoškóľákov nevedelo určiť druh drogy, ktorú užívali. Stredoškóľáci častejšie vyskúšali kombináciu tabletiiek s alkoholom a na rozdiel od žiakov základných škôl užívali pri získavaní prvých drogových skúseností aj huby a extázu. Približne rovnaký počet opýtaných v oboch skupinách experimentoval s kokaínom.

Tabuľka 51

Drogy užívané pri prvom experimentovaní	ZŠ	SŠ
marihuana	61,4	79,6
prchavé látky	3,5	2,7
tabletky s alkoholom	1,8	2,7
tabletky	10,5	4,4
pervitín	3,5	1,8
hašiš	3,5	0,9
huby	0	1,8
anabolické steroidy	3,5	1,3
extáza	0	1,3
LSD	3,5	0,4
kokaín	1,8	1,3
nevie určiť	7,0	1,8

Porovnanie výsledkov za roky zisťovania

Komparácia dát ukázala, že od roku 2009 mierne stúpol počet druhov zakázaných látok, ktoré respondenti užívali pri prvom experimentovaní. Oproti zisteniam z roku 2009 výraznejšie kleslo vdychovanie prchavých látok a konzumovanie tabletiiek spolu s alkoholom. Oproti tomu bol u respondentov zaznamenaný väčší vzostup experimentovania s tabletkami a stúpol aj počet opýtaných, ktorí nedokázali určiť druh užitej drogy. V sledovanom období sa nezmenil počet žiakov, ktorí fajčili marihuanu a hašiš, užívali pervitín, huby, anabolické steroidy, extázu a LSD. V roku 2012 experimentovali respondenti pri získavaní prvých skúseností aj s crackom a inými druhmi drog (napr. durman, šalvia). V roku 2018 pribudli opýtani, ktorí mali skúsenosti s kokaínom, čo v roku 2009 nikto pri prvom experimentovaní neuvádzal.

Možno uviesť, že súčasná situácia v oblasti zisťovania primárnych drog bola horšia než v roku 2009, pretože respondenti siahli po vyššom počte zakázaných látok. Žiaci základných a stredných škôl v roku 2009 častejšie vdychovali prchavé látky a konzumovali tabletky spolu s alkoholom. V tomto roku vo vyššej miere skúšali tabletky, kokaín a pre nich neznáme návykové látky. Je zaujímavé, že za dané obdobie sa nezmenil počet opýtaných, ktorí pri prvom experimentovaní s návykovými látkami užili marihuanu, pervitín, hašiš, huby, anabolické steroidy, extázu a LSD. V tomto roku nikto neuviedol experimentovanie s crackom a inými drogami, ktoré respondenti skúšali len v roku 2012.

Tabuľka 52

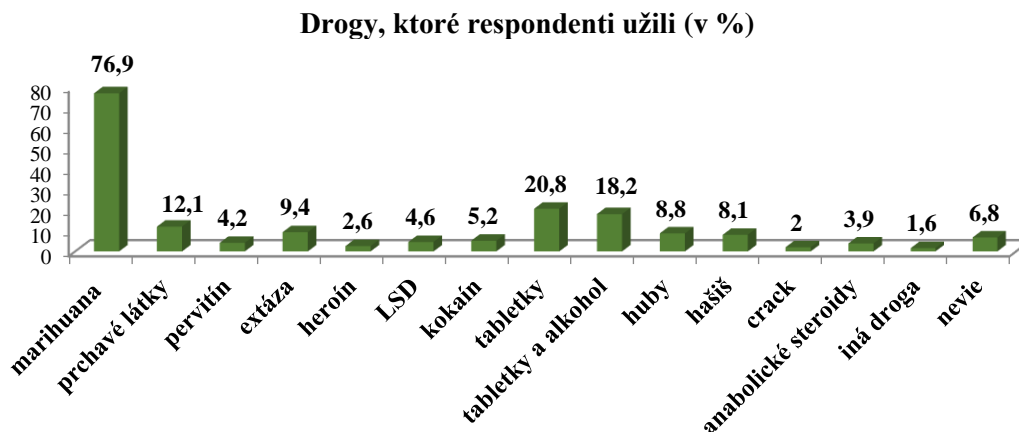
Drogy užívané pri prvom experimentovaní	2009	2012	2018
marihuana	74,9	69,9	75,9
prchavé látky	7,2	6,2	2,8
tabletky s alkoholom	6,1	6,4	2,5
tabletky	3,2	7,7	5,7
pervitín	1,9	0,8	2,1
hašiš	1,3	0,6	1,4
huby	1,3	0,6	1,4
anabolické steroidy	1,3	3,0	1,8
extáza	1,3	0,5	1,1
LSD	0,8	1,2	1,1
crack	0	0,5	0
kokaín	0	0	1,4
iné druhy (durman, šalvia...)	0	0,8	0
nevie určiť	0,7	1,8	2,8

4.4.5 Nelegálne drogy, ktoré respondenti užili

Z celkového počtu 2 015 žiakov základných a stredných škôl priznalo 284 (14,1 %) opýtaných skúsenosti s konzumáciou aspoň jednej nelegálnej drogy. Od týchto respondentov sme získali až 569 (185,3 %) odpovedí, v ktorých uvádzali konkrétny druh zakázanej látky, ktorú užili.

Medzi najčastejšie skúšané drogy patrila jednoznačne marihuana (76,9 %), pričom opýtaní vo výrazne nižšom počte uvádzali užívanie tabletiiek (20,8 %), tabletiiek spolu s alkoholom (18,2 %) a prchavých látok (12,1 %). Oslovení respondenti vo výrazne nižšom počte vyskúšali extázu (9,4 %), huby (8,8 %), hašiš (8,1 %), kokaín (5,2 %), LSD (4,6 %), pervitín (4,2 %), anabolické steroidy (3,9 %), heroín (2,6 %) a crack (2,0 %). Približne 1,6 % žiakov základných a stredných škôl vyskúšalo inú zakázanú návykovú látku (napr. durman, šalviu divotvornú, herbu alebo krokodíla) a 6,8 % opýtaných nevedelo určiť druh nelegálnej drogy, ktorú užili.

Graf 32

Jednorazové skúsenosti s konzumáciou nelegálnych drog uviedlo 136 respondentov, najčastejšie s marihuanou (78,7 %), tabletkami (28,7 %), tabletkami spolu s alkoholom (24,3 %), extázou (16,2 %) a prchavými látkami (14,7 %). V nižšej miere experimentovali aj s hubami (9,6 %), hašišom (8,1 %), kokaínom (7,4 %), pervitínom (6,6 %), LSD (3,7 %), anabolickými steroidmi (2,9 %), crackom a heroínom (zhodne po 2,2 %). Až 8,8 % žiakov základných a stredných škôl nevedelo bližšie špecifikovať druh zakázanej látky, ktorú užili a 1,5 % respondentov priznalo konzumáciu inej nelegálnej drogy.

Tabuľka 53

Druh drogy	Jednorazovo		Opakovane		Spolu	
prchavé látky	20	14,7	17	11,5	37	13,0
marihuana	107	78,7	129	87,2	236	83,1
pervitín	9	6,6	4	2,7	13	4,6
extáza	22	16,2	7	4,7	29	10,2
heroín	3	2,2	5	3,4	8	2,8
LSD	5	3,7	9	6,1	14	4,9
kokaín	10	7,4	6	4,1	16	5,6
tabletky	39	28,7	25	16,9	64	22,5
tabletky a alkohol	33	24,3	23	15,5	56	19,7
huby	13	9,6	14	9,4	27	9,5
hašiš	11	8,1	14	9,4	25	8,8
crack	3	2,2	3	2,0	6	2,1
anabolické steroidy	4	2,9	8	5,4	12	4,2
iný druh drogy	2	1,5	3	2,0	5	1,8
nevie určiť	12	8,8	9	6,1	21	7,4
Spolu	293	215,6	276	186,4	569	200,2
Počet respondentov	136		148		284	

Opakované skúsenosti s konzumáciou nelegálnych drog priznalo 148 opýtaných, pričom v tejto skupine respondentov bolo zistené výrazné fajčenie marihuany (87,2 %). Nižší počet respondentov užil tabletky (16,9 %), tabletky spolu s alkoholom (15,5 %), prchavé látky (11,5 %), hašiš, huby (zhodne po 9,4 %), LSD (6,1 %), anabolické steroidy (5,4 %), extázu (4,7 %), kokaín (4,1 %), heroín (3,4 %), pervitín (2,7 %) a crack (2,0 %). Len 2,0 % opýtaných vyskúšali iný druh drogy a 6,1 % nevedelo bližšie určiť typ zakázanej látky, ktorú konzumovali.

Z výsledkov výskumu vyplynulo, že obe skupiny opýtaných mali v približne rovnakej miere najviac skúseností s fajčením marihuany. Dievčatá častejšie inhalovali prchavé látky, užili tabletky, aj spolu s alkoholom a kokaín. Chlapci vo výrazne vyššej miere konzumovali extázu, pervitín, heroín a crack. Obe skupiny respondentov v približne rovnakom počte užili LSD, huby, hašiš a anabolické steroidy. Chlapci vo vyššom počte vyskúšali aj iné druhy návykových látok a častejšie nevedeli určiť druh užitej drogy. Z uvedeného je zrejmé, že v oboch skupinách respondentov boli najčastejšie užívanými látkami marihuana, lieky a tabletky spolu s alkoholom. Chlapci viac preferovali pervitín, extázu, crack a LSD, zatiaľ čo dievčatá dali prednosť prchavým látkam a kokaínu.

Tabuľka 54

Drogy, ktoré respondenti užíli	Chlapci	Dievčatá
prchavé látky	11,4	12,9
marihuana	77,2	76,4
pervitín	5,4	2,9
extáza	10,2	8,6
heroín	4,2	0,7
LSD	4,8	4,3
kokain	4,2	6,4
tabletky	15,6	27,1
tabletky s alkoholom	15,6	21,4
huby	9,0	8,6
hašiš	8,4	7,9
crack	3,0	0,7
anabolické steroidy	4,2	3,6
iné drogy	2,4	0,7
nevie určiť	9,0	4,3

Všetci opýtaní, avšak najmä žiaci vo veku 17, 18 a 14 rokov najčastejšie experimentovali s marihuanou. Respondenti vo veku 14 rokov mali viac skúseností s vdychovaním prchavých látok, pričom 13-roční opýtaní užíli vo vyššej miere crack. Oslovení žiaci vo veku 15 rokov častejšie než ostatní konzumovali tabletky, aj v kombinácii s alkoholom. 16-roční žiaci užívali vo vyššej miere pervitín, zatiaľ čo opýtaní vo veku 17 rokov fajčili najmä hašiš. Najstarší opýtaní mali viac skúseností než ostatní s užívaním extázy, heroínu, LSD, kokainu, húb a anabolických steroidov. Oslovení žiaci vo veku 17 a 18 rokov užíli aj iné návykové látky, pričom 13-roční výrazne častejšie nevedeli určiť druh drogy, ktorú vyskúšali.

Tabuľka 55

Drogy, ktoré respondenti užíli	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
prchavé látky	0	4,8	20,0	13,2	7,8	13,4	15,2
marihuana	0	42,9	80,0	73,6	77,9	85,4	80,4
pervitín	0	0	0	5,7	6,5	4,9	2,2
extáza	0	0	4,0	9,4	9,1	9,8	17,4
heroín	0	0	0	0	2,6	2,4	8,7
LSD	0	4,8	8,0	0	2,6	4,9	10,9
kokain	0	4,8	0	3,8	5,2	3,7	13,0
tabletky	0	18,1	8,0	24,5	16,9	19,5	23,9
tabletky s alkoholom	0	9,5	8,0	28,3	9,1	20,7	26,1
huby	0	4,8	4,0	3,8	11,7	9,8	13,0
hašiš	0	0	11,0	5,7	5,2	12,2	10,9
crack	0	4,8	0	3,8	3,9	0	0
anabolické steroidy	0	4,8	0	5,7	1,3	4,9	6,5
iné drogy	0	0	0	1,9	1,3	2,4	2,2
nevie určiť	0	19,0	4,0	7,5	5,2	4,9	6,5

Všetci opýtaní, avšak najmä mladí obyvatelia Banskobystrického a Žilinského kraja najčastejšie fajčili marihuanu. Respondenti s trvalým bydliskom v Bratislavskom kraji vo vyššej miere než ostatní užíli pervitín a kokain. Opýtaní pochádzajúci z Trnavského kraja mali viac skúseností s užívaním heroínu, tabletiiek spolu s alkoholom a anabolických steroidov. Oslovení žiaci žijúci v Trenčianskom kraji častejšie vdychovali prchavé látky, užíli extázu, LSD, huby a fajčili hašiš. Respondenti s trvalým pobytom v Košickom kraji vo vyššej miere než ostatní užíli tabletky, zatiaľ čo oslovení žiaci pochádzajúci z Banskobystrického kraja konzumovali crack. Opýtaní s trvalým bydliskom v Nitrianskom kraji častejšie užíli iný druh nelegálnej drogy, pričom títo žiaci zároveň vo vyššej miere nevedeli určiť druh návykovej látky, ktorú vyskúšali.

Tabuľka 56

Drogy, ktoré respondenti užíli	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
prchavé látky	3,9	12,1	27,8	14,6	15,0	3,8	9,7	16,7
marihuana	88,2	74,1	77,8	73,2	90,0	96,2	67,7	52,4
pervitín	7,8	6,9	5,6	2,4	2,5	3,8	3,2	0
extáza	15,7	10,3	27,8	2,4	5,0	19,2	6,5	0
heroín	2,0	6,9	5,6	2,4	0	0	3,2	0
LSD	3,9	1,7	22,2	4,9	0	7,7	6,5	2,4
kokaín	13,7	3,4	0	2,4	5,0	0	3,2	7,1
tabletky	27,5	24,1	11,1	17,1	17,5	15,4	9,7	31,0
tabletky s alkoholom	19,6	29,3	27,8	7,3	20,0	15,4	16,1	9,5
huby	7,8	13,8	16,7	2,4	7,5	7,7	12,9	4,8
hašiš	7,8	13,8	27,8	4,9	7,5	0	6,5	2,4
crack	2,0	1,7	0	0	0	7,7	0	4,8
anabolické steroidy	3,9	6,9	5,6	4,9	2,5	0	0	4,8
iné drogy	2,0	1,7	0	4,9	0	3,8	0	0
nevie určiť	3,9	8,6	11,1	12,2	5,0	3,8	0	9,5

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Obe skupiny respondentov, ale výrazne častejšie stredoškóľáci fajčili najmä marihuanu. Žiaci základných škôl užíli vo vyššej miere crack a anabolické steroidy, stredoškóľáci zas častejšie vyskúšali pervitín, extázu, kokaín, tabletky spolu s alkoholom, huby a hašiš. Približne rovnaký počet opýtaných v oboch skupinách vdychoval prchavé látky, užíval LSD a tabletky, prípadne vyskúšal iný druh nelegálnej drogy. Heroín užíli iba žiaci stredných škôl. Až 10,6 % stredoškóľakov a 5,8 % žiakov základných škôl nevedelo určiť druh drogy.

Tabuľka 57

Drogy, ktoré respondenti užíli	ZŠ	SŠ
prchavé látky	12,1	12,0
marihuana	66,7	79,7
pervitín	1,5	5,0
extáza	3,0	11,2
heroín	0	3,3
LSD	4,5	4,6
kokaín	3,0	5,8
tabletky	21,2	20,7
tabletky s alkoholom	9,1	20,7
huby	4,5	10,0
hašiš	6,1	8,7
crack	3,0	1,7
anabolické steroidy	4,8	3,7
iné drogy	1,5	1,7
nevie určiť	10,6	5,8

Porovnanie výsledkov za roky zisťovania

Komparácia údajov so zisteniami z rokov 2009 a 2012 ukázala, že v skupine žiakov základných a stredných škôl stúplo fajčenie marihuany, konzumácia extázy, heroínu, kokaínu, LSD a tabletiiek. Znížilo sa užívanie pervitínu, tabletiiek spolu s alkoholom, húb, hašiša a anabolických steroidov. Zároveň bol zistený vyšší počet opýtaných, ktorí konzumovali iný druh nelegálnej drogy, prípadne nedokázali určiť, ktorú zakázanú návykovú látku vyskúšali. V sledovanom období sa u respondentov nezmenilo vdychovanie prchavých látok a užívanie cracku. V roku 2009 patrili medzi najfrekvencovanejšie drogy marihuana, tabletky spolu s alkoholom, hašiš, huby a prchavé látky, v roku 2012 boli najčastejšie užívanými zakázanými návykovými látkami marihuana, tabletky, tabletky spolu s alkoholom, prchavé látky a huby. V roku 2018 užíli žiaci základných a stredných škôl najčastejšie marihuanu, tabletky, tabletky spolu s alkoholom, prchavé látky a extázu. Z prezentovaných zistení vyplynulo, že medzi

najfrekvencovanejšie nelegálne drogy na Slovensku patria prchavé látky, marihuana, tabletky spolu s alkoholom. Od roku 2012 bol zistený pokles u húb a hašiša, ktoré nahradili tabletky a extáza.

Tabuľka 58

Rok Druh drogy	2009		2012		2018	
	počet	%	počet	%	počet	%
prchavé látky	68	12,9	73	15,6	37	13,0
marihuana	425	80,6	344	73,5	236	83,1
pervitín	43	8,2	35	7,5	13	4,6
extáza	46	8,7	28	6,0	29	10,2
heroin	6	1,1	7	1,5	8	2,8
LSD	21	4,0	27	5,8	14	4,9
kokain	18	3,4	13	2,8	16	5,6
tabletky	57	10,8	153	32,7	64	22,5
tabletky a alkohol	133	25,2	115	24,6	56	19,7
huby	70	13,3	68	14,5	27	9,5
hašiš	77	14,6	47	10,0	25	8,8
crack	7	1,3	6	1,3	6	2,1
anabolické steroidy	31	5,9	33	7,1	12	4,2
iná droga	0	0	20	4,3	5	1,8
nevie určiť	24	4,6	46	9,8	21	7,4
Spolu	1026	194,6	1015	217,0	569	200,2

4.4.6 Počet druhov nelegálnych drog

U niektorých mladých ľudí konzumujúcich drogy bolo zaznamenané kombinované užívanie viacerých typov návykových látok. Príčinou môže byť snaha zvýrazniť účinky základnej drogy, potreba zmierniť abstinenčné príznaky pri nedostatku základnej drogy, snaha dosiahnuť viacero účinkov alebo tlmenie tých nežiaducich (Kolibáš, E. – Novotný, V., 2007, 224). V súbore žiakov základných a stredných kôl, ktorí priznali konzumáciu nelegálnych drog, vyskúšalo až 61,6 % opýtaných jeden druh zakázanej látky. Skúsenosti s dvomi nelegálnymi drogami uviedla približne pätina (20,1 %) respondentov a približne 5,9 % žiakov užilo tri druhy drog. Asi 4,9 % opýtaných vyskúšalo štyri druhy zakázaných návykových látok a 7,5 % respondentov konzumovalo päť a viac druhov nelegálnych drog.

Jeden druh nelegálnych drog užilo 62,7 % chlapcov a 60,4 % dievčat, pričom približne rovnaký počet opýtaných v oboch skupinách vyskúšal dva (chlapci: 19,9 %, dievčatá: 20,1 %), tri (chlapci: 6,0 %, dievčatá: 5,8 %), päť a viac druhov zakázaných návykových látok (chlapci: 7,8 %, dievčatá: 7,2 %). Dievčatá (6,5 %, chlapci: 3,6 %) vo vyššom počte priznali skúsenosti so štyrmi druhmi nelegálnych drog.

Najmladší respondenti nevyskúšali žiadnu nelegálnu drogu. Opýtaní vo veku 13 rokov mali v najvyššej miere skúsenosti s jedným druhom tejto návykovej látky. Štrnásťroční žiaci častejšie než ostatní užili dva druhy drog. Skúsenosti s tromi, štyrmi, piatimi a vyšším počtom návykových látok priznali najmä najstarší respondenti. Z uvedených zistení vyplynulo, že opýtaní vo veku 18 rokov vyskúšali najviac druhov nelegálnych drog, pričom najmenej skúseností mali trinásťroční žiaci.

Tabuľka 59

Počet druhov drog	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
1	0	70,0	64,0	64,2	63,6	61,7	50,0
2	0	20,0	28,0	17,0	24,7	17,3	15,2
3	0	5,0	4,0	7,5	3,9	6,2	8,7
4	0	5,0	4,0	3,8	3,9	3,7	10,9
5 a viac	0	0	0	7,5	3,9	11,1	15,2

Gymnazisti častejšie konzumovali jeden (G: 70,8 %, SOŠ: 54,2 %) a dva druhy (G: 23,6 %, SOŠ: 18,5 %) nelegálnych drog. Žiaci stredných odborných škôl vo vyššom počte vyskúšali tri (SOŠ: 8,3 %, G: 1,4 %), štyri (SOŠ: 6,5 %, G: 2,8 %), päť a viac typov (SOŠ: 12,5 %, G: 1,4 %) návykových zakázaných látok. Zistené dáta potvrdili, že žiaci stredných odborných škôl s experimentovali vyšším počtom nelegálnych drog.

Jednu návykovú látku užili najmä opýtaní žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000. Dva druhy drog vyskúšala zhodne necelá štvrtina respondentov pochádzajúcich z aglomeračných jednotiek s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 a z veľkomiest. Zaujímavé je zistenie, že oslovení žiaci s trvalým bydliskom v najmenších obciach a v najväčších mestách mali zhodne najviac skúseností s tromi a so štyrmi druhmi návykových látok. Skúsenosti s piatimi alebo ešte vyšším počtom nelegálnych drog priznali najmä respondenti žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000.

Tabuľka 60

Počet druhov drog	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
1	59,2	66,7	57,7	70,3	56,3
2	14,1	20,5	22,5	21,6	22,9
3	8,5	3,8	5,6	2,0	8,3
4	12,6	7,7	7,1	0,7	10,4
5 a viac	5,6	1,3	7,1	5,4	2,1

Len jednu nelegálnu drogu vyskúšalo až 85,4 % opýtaných žijúcich v Nitrianskom kraji, pričom v Trnavskom kraji rovnako odpovedala necelá polovica opýtaných. Dva druhy zakázaných látok konzumovali najmä žiaci základných a stredných škôl pochádzajúci z Prešovského kraja. Opýtaní v Bratislavskom kraji vo výrazne vyššej miere než ostatní priznali skúsenosti s tromi a štyrmi druhmi návykových látok. Päť a viac druhov drog užili najmä respondenti žijúci v Trenčianskom kraji. Zaujímavé je zistenie, že v podsúbore opýtaných pochádzajúcich z Trenčianskeho a z Banskobystrického kraja nikto neužil tri typy nelegálnych drog, pričom v skupine žiakov základných a stredných škôl s trvalým bydliskom v Nitrianskom a v Prešovskom kraji nikto neuviedol skúsenosti so štyrmi návykovými látkami.

Tabuľka 61

Počet druhov drog	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
1	56,0	48,3	55,6	85,4	62,5	57,7	61,3	68,3
2	14,0	29,3	16,7	4,9	17,5	26,9	32,3	19,5
3	12,0	6,9	0	2,4	5,0	0	3,2	9,0
4	8,0	6,9	5,6	0	7,5	7,7	0	2,4
5 a viac	10,0	8,6	22,2	7,3	7,5	7,7	3,2	0,8

Až 65,2 % respondentov žijúcich v úplných rodinách (doplnené rodiny: 55,9 %, neúplné rodiny: 59,3 %) užilo iba jeden druh zakázaných látok. Opýtaní z doplnených rodín častejšie než ostatní uvádzali skúsenosti s dvomi (doplnené rodiny: 25,4 %, úplné rodiny: 18,8 %, neúplné rodiny: 18,6 %) a s tromi druhmi nelegálnych drog (doplnené rodiny: 6,8 %, úplné rodiny: 5,5 %, neúplné rodiny: 5,1 %). Štyri typy návykových látok vyskúšali žiaci vyrastajúci v neúplných rodinách (11,9 %, úplné rodiny: 3,3 %, doplnené rodiny: 3,4 %), pričom päť a viac druhov týchto látok užili respondenti z doplnených rodín (8,5 %, úplné rodiny: 7,2 %, neúplné rodiny: 5,1 %).

Prezentované výsledky výskumu ukázali, že respondenti žijúci v doplnených rodinách experimentovali najčastejšie s vyšším počtom druhov zakázaných látok, pričom v najnižšom počte uviedli tieto negatívne skúsenosti opýtaní pochádzajúci z úplných rodín. Opýtaní žijúci v rodinách, kde boli vytvorené dobré vzájomné vzťahy častejšie vyskúšali jeden druh nelegálnych drog (dobré vzťahy: 65,0 %, zlé vzťahy: 41,0 %). Vyšší počet druhov návykových

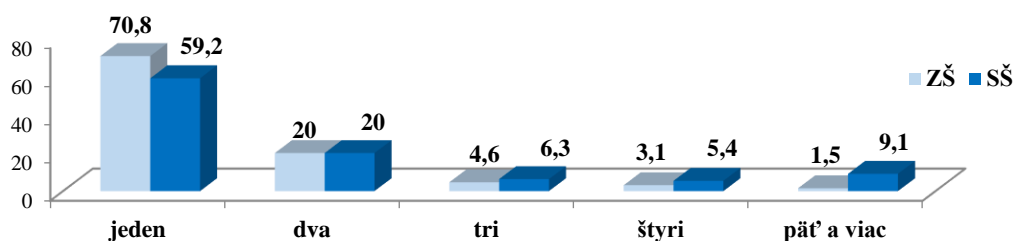
látok, dve (zlé vzťahy: 25,6 %, dobré vzťahy: 19,0 %), tri (zlé vzťahy: 10,3 %, dobré vzťahy: 5,3 %), štyri (zlé vzťahy: 10,3 %, dobré vzťahy: 4,2 %), päť a viac (zlé vzťahy: 12,8 %, dobré vzťahy: 6,5 %) užíli najmä respondenti vyrastajúci v rodinách, kde si rodičia a deti navzájom nerozumeli. Zistené údaje potvrdili, že s vyšším počtom druhov návykových látok výrazne častejšie experimentovali žiaci základných a stredných škôl, ktorí v rodinách nenašli pozitívne zázemie.

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Komparácia dát potvrdila, že žiaci základných škôl vo vyššej miere užíli jeden druh nelegálnej drogy, pričom skúsenosti s dvomi druhmi návykových látok uvádzala zhodne pätina opýtaných z obidvoch typov škôl. Stredoškooláci častejšie vyskúšali tri, štyri alebo päť a viac druhov drog. Z prezentovaných údajov je zrejmé, že stredoškooláci mali skúsenosti s vyšším počtom návykových látok než žiaci základných škôl.

Graf 33

Počet druhov drog podľa typu školy (v %)

Porovnanie výsledkov za roky zisťovania

Komparácia dát ukázala, že od roku 2009 stúpol počet opýtaných, ktorí užíli iba jeden druh nelegálnych drog (2009: 55,6 %, 2012: 50,2 %, 2018: 61,6 %). Výrazne klesol počet oslovených žiakov, ktorí priznali skúsenosti s tromi druhmi návykových látok (2009: 11,2 %, 2012: 13,5 %, 2018: 5,9 %) a znížil sa aj počet respondentov, ktorí užíli 5 a viac druhov drog (2009: 8,5 %, 2012: 9,6 %, 2018: 7,5 %). Za sledované obdobie sa nezmenil počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí uviedli konzumáciu dvoch (2009: 20,3 %, 2012: 22,0 %, 2018: 20,1 %) a štyroch druhov zakázaných návykových látok (2009: 4,4 %, 2012: 4,7 %, 2018: 4,9 %). Stúpajúci počet respondentov, ktorí mali skúsenosti s nelegálnou drogou poukazuje na skutočnosť, že súčasná situácia je oproti zisteniam z roku 2009 lepšia.

4.4.7 Prevalencia konzumácie nelegálnych drogy za obdobie 30 dní

Ako uvádza Zábranský (2003, s. 41) prevalencia predstavuje údaj, ktorý vyjadruje proporciu osôb, ktoré v danom časovom intervale vykazujú skúmaný jav. Aj na túto otázku odpovedali len tí respondenti, ktorí v predchádzajúcich otázkach priznali konzumáciu aspoň jednej nelegálnej drogy (284 – 14,1 %).

Zo zistených údajov vyplynulo, že v tejto skupine žiakov základných a stredných škôl, až 60,8 % opýtaných v období posledného mesiaca pred realizáciou výskumu (október 2018) nekonzumovalo žiadne zakázané látky a pätina (20,1 %) respondentov ich užíla menej než päťkrát. Častejšie ako päťkrát si zobralo nelegálnu drogu 6,6 % opýtaných, pričom až 12,5 % oslovených žiakov nevedelo určiť frekvenciu konzumácie návykových látok za sledované obdobie.

Za stanovené obdobie (október 2018) neužilo žiadnu drogu 64,0 % dievčat a 58,3 % chlapcov. Chlapci vo vyššom počte konzumovali zakázané návykové látky menej než päťkrát (chlapci: 20,9 %, dievčatá: 19,2 %), viac než päťkrát (chlapci: 7,4 %, dievčatá: 5,6 %) a taktiež

vo vyššom počte než dievčatá (11,2 %, chlapci: 13,5 %) nevedeli určiť prevalenciu užívania nelegálnych drog za daný časový úsek. Z uvedeného je zrejmé, že chlapci užívali zakázané návykové látky častejšie než dievčatá.

V skupine najmladších respondentov neužil nelegálne drogy nikto. Najvyšší počet opýtaných, ktorí v danom období nekonzumovali návykové látky ani raz, bol zistený v skupine pätnásťročných žiakov. Menej než päťkrát konzumovali drogy žiaci vo veku 14 rokov. Viac než päťkrát užili zakázané látky najmä šestnásťroční respondenti. Títo opýtaní zároveň v najvyššej miere nedokázali určiť prevalenciu užívania nelegálnych drog za dané obdobie. Z uvedeného je zrejmé, že návykové látky najčastejšie konzumovali opýtaní vo veku 16 rokov, pričom najlepšia situácia bola zistená v skupine trinásťročných žiakov.

Tabuľka 62

Prevalencia užívania drog	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
ani raz	0	59,1	52,4	70,2	52,6	66,7	60,4
menej ako 5	0	18,6	33,3	19,1	19,7	15,4	25,6
viac ako 5	0	8,6	9,5	0,7	10,5	3,8	7,0
nevie	0	13,6	4,9	10,0	17,2	14,1	7,0

Za sledované obdobie (október 2018) neužilo žiadnu drogu až 73,1 % gymnazistov a 57,6 % žiakov stredných odborných škôl. Žiaci stredných odborných škôl vo vyššej miere experimentovali s návykovými látkami menej než päťkrát (SOŠ: 18,8 %, G: 17,9 %), viac než päťkrát (SOŠ: 7,9 %, G: 1,5 %) a taktiež výrazne častejšie než gymnazisti nevedeli určiť prevalenciu užívania zakázaných látok za daný časový úsek (SOŠ: 15,7 %, G: 7,5 %). Z uvedeného je zrejmé, že žiaci stredných odborných škôl užívali nelegálne drogy vo vyššej miere než gymnazisti.

Ani raz za sledované obdobie neužili návykové látky najmä opýtaní žijúci v najmenších obciach. Menej než päťkrát vyskúšali drogy respondenti pochádzajúci z miest s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000. Viac ako päťkrát za dané obdobie konzumovali zakázané látky opýtaní s trvalým bydliskom v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 a od 10 001 do 50 000, pričom určiť prevalenciu ich užívania nedokázali najmä mladí obyvatelia slovenských veľkomiest.

Z prezentovaných údajov vyplynulo, že s nelegálnymi drogami najčastejšie experimentovali opýtaní z najväčších miest, pričom najlepšia situácia bola zistená v skupine oslovených žiakov s trvalým bydliskom v najmenších aglomeračných jednotkách.

Tabuľka 63

Prevalencia užívania drog	Menej než 2 000	Od 2 001 do 10 000	Od 10 001 do 50 000	Od 50 001 do 100 000	Viac než 100 000
ani raz	71,2	60,2	53,8	62,8	55,3
menej ako 5	15,2	17,8	25,4	22,9	21,3
viac ako 5	1,5	11,0	10,4	2,9	4,3
nevie	12,1	11,0	10,4	11,4	19,1

Za dané obdobie nevyskúšalo žiadnu nelegálnu drogu až 83,3 % opýtaných v Nitrianskom kraji, pričom v Banskobystrickom kraji rovnako odpovedala len polovica respondentov. Menej než päťkrát užili zakázané látky najmä žiaci základných a stredných škôl pochádzajúci zo Žilinského kraja. Opýtaní s trvalým bydliskom v Trenčianskom a v Banskobystrickom kraji vo výrazne vyššej miere než ostatní priznali prevalenciu užívania nelegálnych drog vyššiu než päťkrát, zatiaľ čo respondenti žijúci v Bratislavskom kraji nedokázali určiť, koľkokrát užili návykové látky za dané obdobie.

Tabuľka 64

Prevalencia užívania drog	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
ani raz	57,1	52,8	62,5	83,3	56,8	50,0	64,3	63,4
menej ako 5	20,4	24,5	3,8	13,9	32,4	28,6	17,9	12,2
viac ako 5	4,1	5,7	17,0	2,0	5,4	14,3	3,6	7,3
nevie	18,4	17,0	16,7	0,8	5,4	7,1	14,2	17,1

Zo zistených údajov je zrejmé, že prevalencia užívania drog úzko súvisí s počtom druhov návykových látok, ktoré respondenti užíli. Ukázalo sa, že opýtaní, ktorí užíli iba jeden druh drogy najčastejšie nemali neskôr skúsenosti s ich experimentovaním. Zároveň so zvyšujúcim sa počtom zakázaných látok klesal počet opýtaných, ktorí ich za dané obdobie vôbec neužíli. Menej ako päťkrát experimentovali s drogami žiaci, ktorí vyskúšali štyri alebo päť a viac návykových látok. Viac ako päťkrát konzumovali nelegálne drogy respondenti, ktorí mali skúsenosti s tromi druhmi návykových látok. Určiť prevalenciu konzumácie zakázaných látok nedokázali najmä opýtaní, ktorí vyskúšali viac ako štyri druhy nelegálnych drog.

Z uvedeného vplynulo, že návykové látky najčastejšie konzumovali respondenti, ktorí užíli štyri, prípadne päť a viac druhov návykových látok, čiže prechádzali z jednej drogy na druhú.

Tabuľka 65

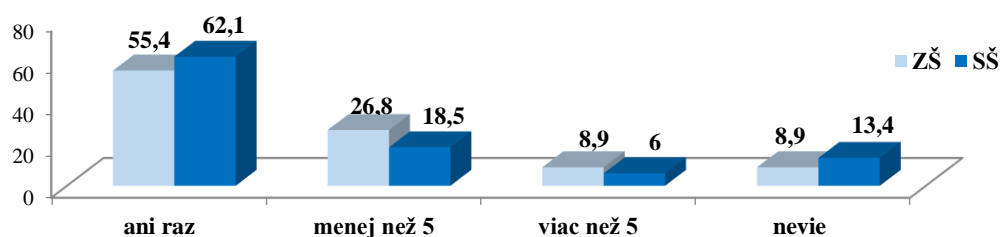
Prevalencia užívania drog	1 droga	2 drogy	3 drogy	4 drogy	5 drog a viac
ani raz	71,5	53,7	55,5	13,4	10,9
menej ako 5	15,5	24,1	5,6	40,0	45,5
viac ako 5	3,1	7,4	22,2	13,3	9,1
nevie	9,9	14,8	16,7	33,3	34,5

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Komparácia dát potvrdila, že za sledované obdobie častejšie neužíli žiadnu nelegálnu drogu stredoškólači. Žiaci základných škôl vo vyššej miere konzumovali návykové látky menej než päťkrát a viac než päťkrát, pričom stredoškólači vo vyššej miere nevedeli určiť prevalenciu konzumácie nelegálnych drog za dané obdobie. Z prezentovaných údajov je zrejmé, že vo vyššej miere experimentovali s návykovými látkami žiaci základných škôl než stredoškólači, u ktorých bol zistený výrazne vyšší počet opýtaných, ktorí nevedeli na túto otázku odpovedať.

Graf 34

Prevalencia užívania drog za sledované obdobie podľa typu školy (v %)

Porovnanie výsledkov za roky zisťovania

Komparácia dát ukázala, že od roku 2009 sústavne klesal počet opýtaných, ktorí za sledované obdobie neužíli drogy ani raz (2009: 67,4 %, 2012: 66,9 %, 2018: 60,8 %), prípadne ich konzumovali častejšie než päťkrát (2009: 7,2 %, 2012: 9,4 %, 2018: 6,6 %). Zvýšil sa počet respondentov, ktorí užíli návykové látky menej než päťkrát (2009: 18,8 %, 2012: 15,2 %, 2018: 20,1 %). Za sledované obdobie však výrazne stúpol počet oslovených žiakov, ktorí nevedeli určiť frekvenciu konzumácie zakázaných látok (2009: 6,6 %, 2012: 8,5 %, 2018: 12,5 %).

4.4.8 Syntetické drogy

V ostatných rokoch sa stretávame s narastajúcim počtom vzniku a užívania nových psychoaktívnych látok (NPL). Sú rastlinného alebo syntetického pôvodu a patria sem syntetické kanabinoidy a látky odvodené od fenyletylamínov, tryptamínov, piperazínov. Otvplyvňujú monoaminergné systémy mozgu a majú najmä emočné, halucinogénne a stimulačné účinky. Často majú nejasné chemické zloženie, dlhodobé zdravotné následky ich užívania sa nedajú posúdiť, avšak v súvislosti s ich konzumáciou boli zaznamenané vážne zdravotné poškodenia alebo úmrtia. Ich výrobcovia s cieľom predísť kontrolám drog ich často označujú zavádzajúcim názvom, ako suveníry, výživu pre rastliny alebo výskumné chemikálie a ich distribúcia je zabezpečená prostredníctvom online predajcov. Užívanie nových psychoaktívnych látok prevažuje medzi rekreačnými užívateľmi, avšak v ostatnom období sa dostáva aj do populácie problémových užívateľov, ktorí nimi nahrádzajú „staré drogy“. Ich miera prevalencie je zatiaľ pomerne nízka, avšak v určitých častiach populácie môže existovať potenciál prudkého zvýšenia ich užívania (Martinove, M. – Benkovič, J. – Ďanovský, J., 2014, s. 56 – 90).

4.4.8.1 Znalosť syntetických drog

O syntetických drogách nemalo žiadne poznatky až 85,4 % opýtaných. Tieto návykové látky poznalo len 7,3 % respondentov a 7,7 % oslovených žiakov si pri identifikácii syntetických drog nebolo celkom istých.

Z celkového počtu 125 mladých ľudí, ktorí syntetické drogy poznali, určilo najviac opýtaných LSD (42,4 %) a pervitín (30,4 %). Menej respondentov označilo za syntetické drogy aj heroín, kokaín (zhodne po 15,2 %) a extázu (13,6 %). Iné druhy nelegálnych drog poznalo 24 opýtaných, pričom najčastejšie uvádzali ako syntetické drogy marihuanu (9,6 %), tabletky (5,6 %), hašiš (2,4 %) a prchavé látky (1,6 %). Asi 14 opýtaných uviedlo aj niektoré druhy nových syntetických drog, pričom najčastejšie poznali krokodíla (desomorfin, ktorý sa pripravuje z dostupného opiátu kodeínu, kvapalného butánu, acetónového riedidla, HCL a jódu – 3,2 %), MBDB (čistá entaktogénna substancia, predtým využívaná v psychoterapii – 2,4 %), mefedron (syntetická náhrada metamfetamínu – 1,6 %), herbu (sušená rastlina postriekaná syntetickou náhradou THC), fentanyl (analgetikum, syntetický opiát používaný na liečbu akútnej a chronickej bolesti – zhodne po 0,8 %) a spice (syntetický kanabinooid, ktorý sa pridáva do tabaku alebo exotických bylenných zmesí – 0,7 %).

Zo skupiny 105 respondentov, ktorí si neboli s poznatkami o syntetických drogách istí, určil najvyšší počet oslovených žiakov LSD (36,2 %), pervitín (26,7 %), kokaín (21,0 %), heroín (15,2 %) a extázu (14,3 %). V tejto skupine respondentov označilo až 14,3 % opýtaných za syntetickú drogu aj marihuanu. Respondenti v podstatne nižšej miere uvádzali prchavé látky, tabletky (zhodne po 4,8 %), ale i crack (3,8 %), hašiš, mefedron (zhodne po 1,9 %), MBDB, herbu, fentanyl, krokodíla a spice (zhodne po 1,0 %).

Syntetické drogy poznalo 9,8 % chlapcov a 4,9 % dievčat. O týchto látkach nemalo žiadne poznatky 88,2 % dievčat a 82,5 % chlapcov, pričom danú situáciu nedokázal posúdiť približne rovnaký počet opýtaných v oboch skupinách (dievčatá: 6,9 %, chlapci: 7,7 %).

Dostatok informácií o syntetických drogách mali najmä respondenti vo veku 17 a 18 rokov, zatiaľ čo potrebné poznatky chýbali viac než 90,0 % opýtaných vo veku od 12 do 14 rokov. Na túto otázku nevedeli odpovedať v najvyššom počte žiaci vo veku 16 a 18 rokov. Z uvedených zistení vyplynulo, že najviac poznatkov o syntetických drogách mali respondenti vo veku 17 a 18 rokov, pričom potrebné informácie chýbali najčastejšie opýtaným vo veku 12 až 14 rokov.

Tabuľka 66

Znalosť syntetických drog	12 rokov	13 rokov	14 rokov	15 rokov	16 rokov	17 rokov	18 rokov
áno	1,4	3,6	2,7	6,0	10,9	14,3	13,7
nie	93,1	92,4	93,8	87,2	75,7	77,3	74,1
nevie posúdiť	5,5	4,0	3,5	6,8	13,4	8,4	12,2

O syntetických drogách mali viac vedomostí študenti gymnázií (13,0 %, SOŠ: 10,8 %), ktorí zároveň častejšie nevedeli na danú otázku odpovedať (G: 12,5 %, SOŠ: 9,0 %). Tieto zakázané látky nepoznalo 80,2 % žiakov stredných odborných škôl a asi tri štvrtiny (74,5 %) gymnazistov. Zistené údaje potvrdili, že s problematikou syntetických drog boli viac oboznámení gymnazisti než žiaci stredných odborných škôl.

Dostatok informácií o syntetických drogách mali najmä respondenti žijúci v Bratislavskom kraji, pričom v skupine opýtaných pochádzajúcich z Prešovského kraja rovnako odpovedalo omnoho menej žiakov. Tieto poznatky chýbali najčastejšie mladým obyvateľom Košického a Prešovského kraja. Situáciu nevedeli posúdiť najmä opýtaní s trvalým bydliskom v Nitrianskom kraji. Z prezentovaných zistení vyplynulo, že najviac poznatkov o syntetických drogách mali respondenti žijúci v Bratislavskom kraji, pričom dané informácie chýbali najčastejšie opýtaným pochádzajúcim z Prešovského a z Košického kraja.

Tabuľka 67

Znalosť syntetických drog	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
áno	13,5	8,6	7,1	6,9	6,5	7,4	2,1	6,1
nie	79,9	84,6	83,4	82,0	87,7	82,9	90,6	92,0
nevie posúdiť	6,6	6,8	9,5	11,1	5,8	9,7	7,3	1,9

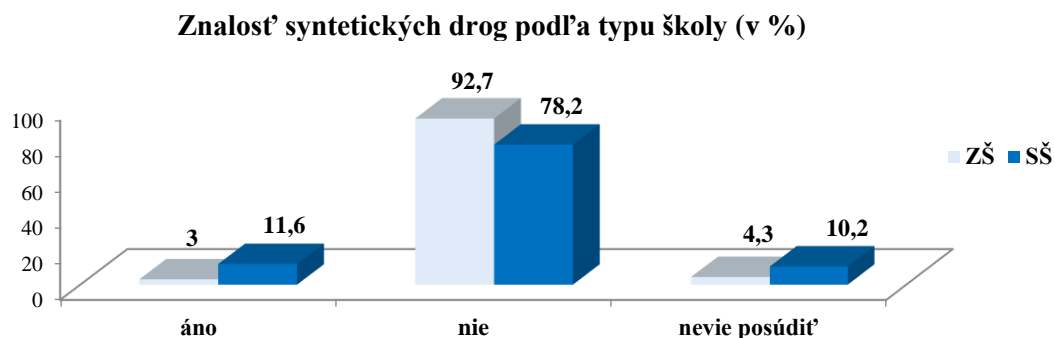
Syntetické drogy poznali najmä respondenti žijúci v doplnených rodinách (9,1 %, úplné rodiny: 6,6 %, neúplné rodiny: 8,1 %), pričom dané poznatky chýbali najčastejšie opýtaným z úplných rodín (86,9 %, doplnené rodiny: 84,7 %, neúplné rodiny: 79,5 %). Situáciu nedokázali posúdiť žiaci žijúci v neúplných rodinách (12,4 %, úplné rodiny: 6,5 %, doplnené rodiny: 6,2 %). Z prezentovaných údajov vyplynulo, že najviac informácií o syntetických drogách mali respondenti vyrastajúci v doplnených rodinách, zatiaľ čo v najnižšom počte poznali tieto návykové zakázané látky opýtaní z úplných rodín.

Poznatky o syntetických drogách mala až štvrtina (25,8 %) respondentov, ktorí už niekedy tieto zakázané látky užili, pričom v skupine opýtaných, ktorí nelegálne drogy nikdy neskúšali disponovalo týmito poznatkami len 4,3 % oslovených žiakov. Dané informácie chýbali až 90,2 % žiakov základných škôl, ktorí drogy nikdy neužili, zatiaľ čo v podsúbore respondentov, ktorí tieto návykové látky vyskúšali, rovnako odpovedala len viac než polovica (55,8 %) opýtaných. Situáciu najčastejšie nevedeli posúdiť respondenti, ktorí mali skúsenosti s konzumáciou nelegálnych drog (18,4 %, neužil drogy: 5,5 %). Z prezentovaných zistení vyplynulo, že o syntetické drogy sa zaujímali najmä žiaci základných a stredných škôl, ktorí mali skúsenosti s užitím týchto návykových látok.

Porovnanie výsledkov za základné a stredné školy

Komparácia dát potvrdila, že syntetické drogy poznalo 11,6 % žiakov stredných škôl a 3,0 % žiakov základných škôl. O týchto látkach nemalo žiadne poznatky až 92,7 % žiakov základných škôl a viac než tri štvrtiny žiakov stredných škôl. Zaujímavé je zistenie, že na túto otázku nevedeli výrazne častejšie odpovedať žiaci stredných škôl. Prezentované údaje potvrdili, že o syntetických drogách boli viac informovaní žiaci stredných škôl než žiaci základných škôl, ktorých téma viac vôbec nezaujala.

Graf 35

Na otázku, či žiaci základných a stredných škôl užili niektoré nové syntetické drogy, odpovedalo len 15 (0,7 %) respondentov. Zistené údaje ukázali, že 4 opýtaní bližšie neuviedli druh novej syntetickej drogy, ktorú vyskúšali. Zhodne traja respondenti priznali užívanie extázy a LSD, dvaja žiaci experimentovali s pervitínom. Rovnako vždy jeden respondent priznal konzumáciu heroínu, herby a krokodíla. Zistené dáta ukázali, že väčšina opýtaných priznala správne užitie syntetických drog, avšak najčastejšie uvádzali tie typy, ktoré sa za nové syntetické drogy neoznačujú. Zistené údaje potvrdili, že oslovení žiaci vyskúšali z nových syntetických drog iba herbu a krokodíla, pričom štyria opýtaní druh zakázanej látky, ktorá vyskúšali bližšie nešpecifikovali.

Odporúčania pre prax

*Výsledky výskumu naznačili mnohé problémy vyplývajúce zo spôsobu prežívania voľného času mládeže vo veku 12 až 18 rokov a súčasne potvrdili, že fajčenie tabakových výrobkov, konzumácia alkoholu a nelegálnych drog patria k závažným sociálno-patologickým javom týkajúcim sa už tejto vekovej kategórie. V tejto súvislosti a v súlade so zisteniami **odporúčame:***

- *Venovať zvýšenú pozornosť vo výučbe informatiky v školách problematike bezpečnosti na internete a pri používaní sociálnych sietí. Definovať riziká spojené so zverejňovaním osobných údajov, stretnutí s ľuďmi známymi iba z prostredia internetu, nebezpečenstvá kyberšikanovania a aj nadmerného trávenia času na internete (riziko vzniku závislosti).*
- *Poskytnúť žiakom základných a stredných škôl dostatok informácií o škodlivosti fajčenia, alkohole a nelegálnych drogách.*
- *Pri prevencii venovať v škole pozornosť nielen realizácii preventívnych aktivít, ale zamerať sa na propagovanie zdravého životného štýlu a zmysluplného využívania voľného času.*
- *Prostredníctvom masmédií vplývať na verejnú mienku tak, aby sa upozornilo na negatívne následky fajčenia, pitia alkoholu a užívania drog a dôslednejšie kontrolovať legislatívu v danej oblasti, ktorá sa v súčasnosti často porušuje.*
- *Predložiť deťom a mladým ľuďom dostatok pozitívnych vzorov preferujúcich zdravý životný štýl bez alkoholu, cigariet a drog.*
- *V rodinnom prostredí vplývať na zmenu postojov rodičov ku konzumácii legálnych a nelegálnych drog s cieľom uvedomiť si, že sú pre svoje deti príkladom.*

LITERATÚRA

- ESCANDÓN, R. – GÁLVEZ, C.: *Slobodní od závislosti*. Vrútky, Advent-Orion, 2012. ISBN 978-80-8071-149-8
- HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J.: *Pedagogické ovplyvňovanie voľného času – súčasné trendy vo výchove*. Praha : Portál, 2011, ISBN 978-80-262-0030-7
- Kolektív autorov SANANIM: *Drogy otázky a odpovedi*. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-223-2
- KOLIBÁŠ, E. – NOVOTNÝ, V.: *Alkohol, drogy, závislosti*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2007. ISBN 978-80-223-2315-4
- KRATOCHVÍLOVÁ, M.: *Pedagogika voľného času*. Bratislava : Veda, 2010, ISBN 978-80-8082-330-6
- MAHDALÍČKOVÁ, J.: *Víme o drogách všetko?* Praha : Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-589-4
- MARTINOVE, M. – BENKOVIČ, J. – DANOVSKÝ, J.: *Nové syntetické látky na drogovej scéne na Slovensku a vo svete*. In: *Psychiatria pre prax*, 2014, 15, www.solen.sk
- MORAVCOVÁ, E. – ODANÁ, Z. – BURIANEK, J. a kol.: *Delikvence mládeže. Trendy a súvislosti*. Praha : Triton, 2015. ISBN 978-80-7378-860-3
- ONDREJKOVIČ, P.: *Chudoba, prostitúcia, drogy a samovraždy-příčinné súvislosti*. Sládkovičovo : Vysoká škola Visegrádu, s. r. o, 2009. ISBN 978-80-89267-28-6
- POTOČÁROVÁ, M.: *Etika v rodinných vzťahoch*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2018. ISBN 978-80-223-3998-8
- PROCHÁZKA, M.: *Sociální pedagogika*. Praha : Grada publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5
- SAK, P.: *Proměny české mládeže*. Praha : Petrklíč, 2000, ISBN 80-72229-042-8
- SPOUSTA, V. A KOL.: *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. Brno : Masarykova univerzita Brno, 2002, ISBN 80-210-1007-X
- ZÁBRANSKÝ, T.: *Drogová epidemiologie*. In: Kalina, K. a kol.: *Drogy a drogové závislosti*. Mezioborový přístup. Praha : Úrad vlády české republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6

Názov: ***Prežívanie voľného času v online priestore a konzumácia legálnych a nelegálnych drog u žiakov základných a stredných škôl***

Autori: *Mgr. Marcela Bieliková, Mgr. Mária Janková, PhDr. Marianna Pétiová, PhD.*

Technická spolupráca: *Bc. Tomáš Runa*

Vydalo: Centrum vedecko-technických informácií SR v Bratislave

Rok vydania: 2019

Náklad: 200 kusov

Tlač: CVTI SR, Bratislava

ISBN 978-80-89965-21-2